

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ŞUBAT 2015 /// GÜNCEL EDEBİYAT
idefix.com /// sabitfikir.com
FİYATI: 3,00 TL

ŞİMA İMŞİR PARKER

BEYAZ TAVŞANIN PEŞİNDE...

ISSN 2146-2127

9 772146 212005 >

sabitfikir

Yayın Türü: Aylık Yaygın Süreli Yayın
Sayı: 48 - Şubat 2015
ISSN: 2146-2127

İmtiyaz sahibi: Doğan Müzik Kitap Mağazacılık Pazarlama A.Ş. adına
Bora Ekmekci

Genel Koordinatör ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Bora Ekmekci

Genel Yayın Yönetmeni
Ceyhan Usanmaz

Editör
Gökçe Gündüç

Düzeltili
İrem Ertuğrul

Kapak Tasarımı
Eren Erkalkan, Şerif Ali Ünal

Sayfa Tasarımı
Myra (Deniz Kurşunlu)

Sayfa Uygulama
Cansu Ortaç

Kapak İllustrasyonu
Akif Kaynar

Reklam
Nalan Demircioğlu Yavuz
+90 216 554 16 00
ndemircioğlu@dr.com.tr

Basım Yeri
Görsel Dizayn Ofset Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.
Atatürk Bulvarı Deposite İş Merkezi A5 Blok K: 4 No: 405
İkettelli OSB / Başakşehir / İSTANBUL

Tel: (0212) 671 91 00

Faks: (0212) 671 91 90

Matbaa Sertifikası No.:16269

SabitFikir, Idefix'in yayınıdır.

Yönetim Yeri:
Doğan Müzik Kitap Mağazacılık Pazarlama A.Ş.
Altunizade Mah. Kısıklı Cad.
No:47 Üsküdar / İstanbul
Telefon : (0216) 554 16 00 - Faks : (0216) 554 16 10

SABİTFİKİR'E NASIL ULAŞIRSINIZ?

Basılı isterseniz:

Tüm D&R'lardan 3 TL karşılığında
Tüm Idefix siparişlerinizden ücretsiz olarak

Dijital isterseniz:

Türkcell Dergilik'ten ücretsiz olarak
Idefix'ten 2 TL'ye satın alarak

Bizi takip edin!

www.facebook.com/sabittikircom
www.twitter.com/SabitFikir

Ne düşündüğünüzü bilmek istiyoruz,
editor@sabittikir.com'a yazın!

© Her hakkı saklıdır.

Bu deryide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve
illüstrasyonların elektronik ortamda da dahil olmak üzere çoğaltma hakkı
Doğan Müzik Kitap Mağazacılık Pazarlama A.Ş. 'ye aittir. Yazılı izin olmaksızın kullanılamaz.

FAZLACA TANIDIK BİR
HİKAYE

Bir ara, İstanbul'un karmakarışık merkez semtlerinden birinde oturuyordum; ama söz konusu kiralık daire, kıyıda köşede ender kalmış yeşili bol bir bölgedeydi. Etraftaki trafikten azade sokakları, araba garajından çok bahçeye ayrılmış alanları sebebiyle yeşilin bolluğuna -elbette- kedi bolluğu da eşlik ediyordu. Kene sıkıntısının baş gösterdiği dönemde birkaç tavuk da eklenmişti mahalle arkadaşlarımız arasına. Fakat bir akşam eve dönerken, birkaç arkadaşımız daha olduğunu öğrenecektim...

Eve doğru yürürken, önümden koşarak geçen bir beyaz tavşan gördüğümde, nedense, hiç düşünmeden peşine düştüm. "Don", "koş" ya da "savaş"; üç temel ilkel içgüdü gibiydi bu beyaz tavşanın peşinden gitme isteği. Nerede ne durumda olursa olsun, herhangi bir beyaz tavşan görürsen, mutlaka peşinden git! Fazlaca tanıdık bir hikaye gibi gelebilir tabii...

Alice de böyle yapmamış mıydı: "Yanından pembe gözlü bir Tavşan koşarak geçti. (...) Tavşan, yeleğinin cebinden bir saat çıkarıp baktıktan sonra hızlı adımlarla yürümeye başlayınca, Alice de ayağa fırladı. Şimdiye kadar ne yeleği ne de yeleğinden çıkarabileceği saati olan bir Tavşan'a rastlamıştı! Öyle ya! Meraktan çatlayarak onun ardı sıra tarlaya doğru koştu. Tavşan tam çitin altındaki kocaman deliğe atlayacağı sırada yetişti ona. Bir daha dışarı nasıl çıkabileceğini hesaplamaya kalmadan da kendini deliğe bıraktı." Bu kararının ardından Alice'in başından neler geçtiğini az çok biliyoruz ama bir beyaz tavşanın peşine düştüğümüzde, aslında, bizi nelerin beklediğini asla bilemeyiz. Üstelik, edebiyattan başlayarak sanatın tüm dalları için de geçerli bu durum. Bir David Lynch filminde mesela, karşımıza çıkan beyaz tavşanla birlikte bambaşka bir hikayeye savrulabiliriz ya da *Donnie Darko* filmi hatırladığımızda... *Matrix* ise malum...

NASIL BİR TAVŞANIN PEŞİNDEYİZ?

Lewis Carroll'ın unutulmaz eseri *Alice Harikalar Ülkesinde*, ilk olarak 1865 yılında yayımlanmış; yani bundan tam 150 yıl önce! İşte *SabitFikir*'in yeni sayısındaki dosya yazısında Şima İmşir Parker, bunca yıldır nasıl bir tavşanın peşinde olduğumuz sorusunu cevaplandırmaya çalışıyor. Sayısız uyarılama, etkilenme, göndermeler ve yeniden yazımlar arasında Alice'in peşine düştüğü o beyaz tavşanın bugün bizim için ne ifade ettiğini irdeliyor. Ancak herkesin kendisine ait bir hikayesi olabileceğini de unutmadan elbette. Dolayısıyla geri planda şu soru hep akıllarda: Peki ya sen sevgili okur, bunca yıldır sen nasıl bir tavşanın peşindesin?

Benim eve giderken yaşadığım o akşamki "kovalamaca"dan elde ettiğim, bir tavşan daha olmuştu. Beyaz tavşan koşarak, siyah-beyaz renkte bir başka tavşanın yanında duruvermişti!

Ceyhan Usanmaz
ceyhyanusanmaz@gmail.com

John Tenniel

SİNEMA 16

Kısa filmde
edebiyat uyarlamaları

Abbas Bozkurt

ELEŞTİRİ 32

"İnsanların geçmişleri
unutulabilirse, asla savaş olmazdı"

Nazan Maksudyan

ELEŞTİRİ 40

Üzdün beni Palahniuk!

Burcu Arman

ELEŞTİRİ 50

Tırnak içinde: "Romanolmayan"

Aysu Önen

ELEŞTİRİ 52

Unutmabeni çiçekleri

Burcu Bayer

ELEŞTİRİ 56

Anarşizm öncesi bir anarşist

Hayati Roman

HABERLER 04

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ BÜLTENİ 08

KARNE 10

KEŞFET 12

Gökçer Genç öneriyor: Ölümcül Kimlikler

TELEVİZYON 14

Bilgi çağında bildiğiniz gibi olmayan kızlar *F. Cihan Akkartal*

ÇİZGİ ROMAN 20

Kedinin büyüttüğü çocuk *Fisun Yalçinkaya*

DOSYA 22

Beyaz tavşanın peşinde 150 yıl *Şima İmşir Parker*

EDEBİYATDIŞI 28

Tamer ve Caner Karataş ile söyleşi:
Bir harikalar diyanı olarak taşra *Ayşe Çavdar*

KARARSIZ OKUR 30

150 yıldır Alice'le, deliğin içinde! *Oylum Yılmaz*

ELEŞTİRİ 34

Zor yılların tam ortasında *Selçuk Uygur*

ELEŞTİRİ 36

Üniversitenin birinde, bir Tolkien yaşardı *Yankı Enki*

ELEŞTİRİ 38

Kayıslardan mürekkep bir hikaye *Melisa Kesmez*

ŞAHANEBİRKİTAP 42

İyi terörist mi? *Oylum Yılmaz*

ELEŞTİRİ 44

Berlin karası *A. Ömer Türkeş*

ELEŞTİRİ 48

Hayattasın dediler, üzerime alınmadım *küçük İskender*

DÜNYADAN 54

Kitapların değişen dünyasında bir ufuk taraması *Mert Tanaydın*

ELEŞTİRİ 58

Böyle buyurdu *Meytuşelam Nilay Kaya*

İKİNCİL GÜNDEM 60

Mevlut bozası geldi *Ceyhan Usanmaz*

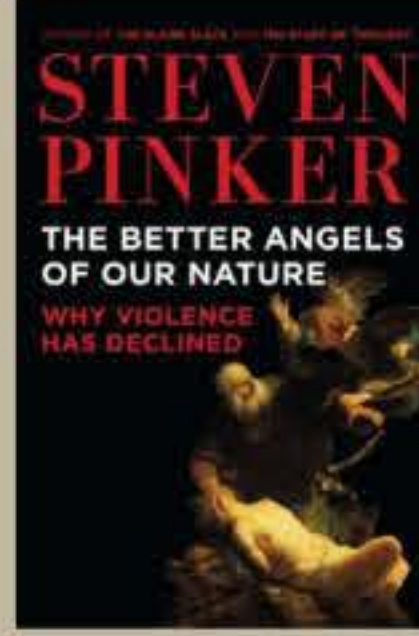
Zuckerberg'in seçtiği kitaplar çok satıyor

"Bu seneki çılgınlığım iki haftada bir kitap bitirmek," diyerek Facebook'ta "Kitap Yılı" ismiyle bir kitap kulübü kuran ve şimdiden 200 bin kişiyi bu grupta toplayan Facebook'un kurucusu ve CEO'su Mark Zuckerberg'in önerdiği ilk kitap raflarda tükendi.

Moisés Naím'in kaleme aldığı *The End of Power*, amazon.com'da da 24 saat içinde bulunamaz oldu. Kitap, büyük devletler, ordular ve diğer organizasyonların elinde tuttuğu güç dengesinin bireyler lehine değişmesini konu alıyor.

Zuckerberg'in seçtiği ikinci kitap ise ünlü Kanadalı - Amerikalı deneysel psikolog Steven Pinker'in yazdığı *The Better Angels of Our Nature* oldu. Zuckerberg'in, "Okuduğum en iyi kitap," olarak nitelendirdiği *The Better Angels of Our Nature*, tarih öncesinden günümüze kadar insanlık tarihindeki şiddet oranının, anlamlı bir şekilde giderek azaldığını öne sürüyor.

Antalya Büyükşehir Belediyesi şiirden desteğini çekti

Antalya Kültür ve Sanat Vakfı'nca (AKSAV) 17 yıldır aralıksız verilen Altın Portakal Şiir Ödülü, belediye başkanı Menderes Türel'in desteği çekmesi nedeniyle bu yıl düzenlenemiyor. *Cumhuriyet*'ten Aslı Uluşahin'in haberine göre 1995 yılında kurulan, Altın Portakal Film Festivali'nin yanı sıra kentte birçok kültürel etkinlik düzenleyen AKSAV'ın Nisan 2014'te yapılan olağan genel kurulunda, belediye aday listesi sunmadığı için yönetim atanamamış; mayıs ayındaki olağanüstü genel kurulda vakıf yönetimine mahkeme kararıyla kayyum atanmıştı. Ayrıca vakıf çalışanlarının işine son verilmişti. Buna karşın, Altın Portakal Film Festivali ve Antalya Piyano Festivali, büyükşehir belediyesi tarafından gerçekleştirildi. Belediye bugüne dek Cevat Çapan, Lale Müldür, Gülten Akın, Haydar Ergülen gibi şairlere değer görülen Antalya Altın Portakal Şiir Ödülü'ne ise bu yıl destek vermedi.

Neruda soruşturması sil baştan

Nobel ödüllü şair ve yazar Pablo Neruda'nın ölümüyle ilgili sır perdesi, 40 yıllık bir aradan sonra aralanıyor. Augusto Pinochet'yi iktidara getiren askeri darbeden 12 gün sonra yaşamını yitiren ünlü şairin ölüm nedeni, resmi kayıtlarda, "1973 yılında, çok sayıda arkadaşının ölümüne ve işkenceye uğramasına neden olan askeri darbeye tanıklık etmesinin yol açtığı travma ve prostat kanseri" olarak geçmekteydi. Oysa Neruda'nın şoförlüğünü yapan, aynı zamanda da koruması olan Manuel Araya, onun Pinochet'nin casusları tarafından öldürüldüğünü söylemişti. Bu açıklama üzerine kamuoyunda Neruda'nın cinayete kurban gittiğine dair bir algı oluşmuştu. Bunun üzerine Neruda'nın naaşı 2013'te mezardan çıkarılarak incelenmiş, zehir izleri aranmış ama herhangi bir bulguya rastlanmamıştı. Ancak kısa süre önce bir açıklama yapan Şili İnsan Hakları Bakanı ve Hükümet Sözcüsü Francisco Ugas, 2013 Nisan'ında mezardan çıkarılan

kemiklerde "kimyasal izler" tespit edildiğini duyurdu. Ugas'ın bu açıklaması, 2013'te yapılan ilk incelemede zehirlenme belirtisine rastlanmadığına ilişkin raporla çelişiyor. Yeni inceleme önceki testlerden çok daha kapsamlı analizlere gidileceğini gösteriyor. Ölümüne doğrudan yahut dolaylı olarak sebep olan inorganik veya ağır metaller ile hücre ya da proteinlerde hasara yol açan herhangi bir ajanın varlığı araştırılacak. 1971'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanan Neruda, 11 Eylül 1973'te darbeci askerlere teslim olmayarak intihar eden sol görüşlü eski Şili Devlet Başkanı Santiago Allende'nin yakın dostuydu. Pinochet yönetimi Allende'nin katlinden sonra Neruda'nın bayrağı devralacağından çekiniyordu. Allende'nin iktidara geldiği 1970 seçimlerinden önce Pablo Neruda da cumhurbaşkanlığı için adaylığını koymuş, ardından Allende lehine çekilmişti. Şili Komünist Partisi daimi üyesi olan Neruda, 1971 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü. Şair ayrıca Nâzım Hikmet Barış Ödülü'nün de sahibiydi.

Murakami'ye sorusu olan var mı?

村上さんのところ

答えるひと 村上春樹
絵 フジモトマサル

質問・相談、待っています。

Haruki Murakami'nin Japon yayıncısı Shinchosha, yazarın www.welluneednt.com adresindeki internet sitesinde, okuyucularının her türden sorularını doğrudan yanıtlayacağını duyurdu. Yayınevinin açıklaması doğrultusunda faaliyete geçen sitede, Murakami dertli okurlarına sorunlarıyla ilgili tavsiyelerde bulunurken, zorluklarla nasıl başa çıkılabileceğine dair şahsi fikirlerini de paylaşmaya başladı. Shinchosha tarafından yönetilen "Murakami'nin Yeri" (Murakami-san no tokoro) adlı site 31 Mart'a dek yayında kalacak.

Tarafta yer alan habere göre, Murakami'nin kurgu romanlarında kedilerin gizemli karakterler olarak yer alması konusuna değinen bir okuruna, Murakami şöyle cevap verdi: "Kediler bazen kaybolur. Yanınızda iken onları sevmek ve onlara değer vermek zorundasınız." Başka birine âşık olduğunu yazan evli ve çocuklu bir okuruna da Murakami'nin cevabı şu olmuş: "Boşanma kelimesini kullanırken çok dikkatli olmalısınız. Bunu dile getirmek bile gerçekten çok tehlikeli..."

PEN Türkiye'nin başkanlığına Zeynep Oral seçildi

PEN Türkiye'nin 17 Ocak'ta gerçekleştirilen olağan genel kurulunda başkanlığa Zeynep Oral seçildi. Halil İbrahim Özcan ikinci başkan, Tülin Dursun genel sekreter, Tarık Günersel dış ilişkiler sekreteri, Zeynep Aliye Sayman, Mario Levi ile Haydar Ergülen de üye olarak seçilirken, PEN Türkiye'nin onur kurulu ise Adnan Özyalçiner, Deniz Kavukçuoğlu ve İkna Sariaslan'dan oluştu.

1950'de Halide Edib Adivar'ın öncülüğünde Türk PEN Kulübü adıyla kurulan merkeze şimdiye kadar şu isimler başkanlık etmişti: Halide Edib Adivar, Refik Halit Karay, Sabri Esat Siyavuşgil, Yaşar Nabi Nayır, Tahsin Yücel, Yaşar Kemal, Şükran Kurdakul, Alpay Kabacalı, Nebile Direkçigil, Üstün Akmen, Vecdi Sayar, Tarık Günersel, İnci Aral, Tarık Günersel.

Kitap okuyan mahkuma ceza indirimi talebi

Kırklareli E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda hükümlü olan Hasan D., TBMM Dilekçe Komisyonu'na başvurarak, "kitap okuyan mahkumlara ceza indirimi yapılmasını" talep etti. Dilekçeyi işleme alan komisyon, konuyu Adalet Bakanlığı'na sordu. Bakanlıktan Meclis'e gönderilen yanıtta, uygulamaya ilişkin mevzuatta herhangi bir hüküm bulunmadığı, ancak mevzuat çalışmalarında değerlendirilebileceği dile getirildi. Bu yöntem 2012 yılında Brezilya'nın, ağır ceza almış suçluların yoğunlukta bulunduğu ve aşırı kalabalıklaşma sorunu yaşanan dört federal cezaevinde ve İtalya'nın Calabria Bölgesi'nde de uygulamaya konulmuştu.

Soumission zirvede

Edebiyat dünyasının son dönemlerde çıkardığı kuşkusuz en tartışmalı isimlerden biri olan Fransız romancı Michel Houellebecq'in Fransa'da 2022'de iktidara gelen hayali bir İslamcı partinin icraatlarını anlattığı romanı *Soumission* (Biat), Fransa'da çoksatınlar listesinin zirvesine yerleşti. Kitabın 220 binlik yeni baskısı yolda. *Charlie Hebdo* katliamının ardından adeta yok satan *Soumission*, Amazon Fransa ve Almanya sayfalarındaki istatistiklere göre ilk beş günde 120 bin sattı. Öte yandan, kitabın yayıncısı Flammarion, *Charlie Hebdo* saldırısından bu yana polis koruması altında bulunduklarını açıkladı.

2010'da *Harita ve Topraklar* ile Goncourt Edebiyat Ödülü'ne layık görülen Houellebecq'in romanı eylülde İngilizce yayımlanacak.

- Özgür Gazeteciler Cemiyeti, Türkiye’de halen 10’u gazete dağıtıcısı 32 gazetecinin tutuklu ve hükümlü olarak cezaevinde tutulduğunu açıkladı. Cemiyet’in açıkladığı Basın Raporu’na göre, 2014 yılı içerisinde *Azadiya Welat* gazetesi yazı işleri müdürleri hakkında 157,5 yıl, *Gündem* gazetesi Yazı İşleri Müdürü Reyhan Çapan’a 45 yıl, *Demokratik Ulus* Yazı İşleri Müdürü Arafat Dayan’a 90 yıl hapis cezası istemiyle dava açıldı. Ayrıca rapora göre 2014 yılında RTÜK ve YSK tarafından 264 yayın durdurma cezası verilirken, beş gazete de mühürlendi.

- Hrant Dink Vakfı, “Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi” başlıklı çalışma kapsamında medya izleme raporunu yayımladı. İki aylık dönemde 246 içerikte 338 nefret söylemi tespit edilirken, bu yazı ve haberlerde Yahudi ve Ermeniler başta olmak üzere 32 grubun hedef alındığı belirtildi.

- Gazeteci-spiker Sedef Kabaş, 17-25 Aralık operasyonu ile ilgili Twitter hesabı üzerinden yaptığı paylaşım nedeniyle gözaltına alındı. Kabaş, “terörle mücadelede görev almış şahısları hedef göstermek” ile suçlanıyor.

- İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi, *Hrant Dink Cinayeti ve İstihbarat Yalanları* adlı kitabında, emniyet görevlilerini terör örgütlerine hedef gösterdiği iddiasıyla yargılanan gazeteci Nedim Şener hakkında 6352 sayılı basın yoluyla işlenen suçlara ilişkin dava ve cezaların ertelenmesini öngören yasa gereğince yargılamanın ertelenmesine karar verdi.

- Radyo Televizyon Üst Kurulu, dört eski bakan için TBMM’de kurulan yolsuzluk soruşturma komisyonu haberlerinin yer aldığı gazeteleri ekranlarda okuyan televizyon programlarına ceza verdi.

- Gazeteci Rifat Doğan, *So/* gazetesinde 15 Nisan tarihinde yayımlanan TÜRGEV haberi

nedeniyle Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın oğlu Bilal Erdoğan’ın açtığı davanın ilk duruşmasında beraat etti. İstanbul Anadolu 2. Asliye Ceza Mahkemesi, Bilal Erdoğan’a “iftira” etmekle suçlanan Doğan hakkında “suçun unsurlarının oluşmadığı” kararını verdi.

- Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) Türkiye, Rusya, Mısır gibi ülkelerin siyasetçilerinin Fransa’da *Charlie Hebdo* için gerçekleştirilen yürüyüşe katılmasına tepki gösterdi. Örgüt, RSF İfade Özgürlüğü Endeksi’nde 180 ülke arasında Türkiye’nin 154, Mısır’ın 159, Rusya’nın 148 ve Birleşik Arap Emirlikleri’nin 118. sırada yer aldığını hatırlattı, “Kendi ülkelerinde gazetecileri susturan ülkelerin temsilcileri uluslararası imaj elde etmeye çalışıyorlarsa, bu kabul edilemez,” dedi.

- *Cumhuriyet* gazetesi, *Charlie Hebdo*’ya yönelik katliamın ardından derginin 16 sayfa olarak yayımlanan özel sayısındaki karikatürlerden bir seçkiye destek amacıyla yer verdi. Karikatürlerin yayımlanacağını açıklanmasının ardından tehditlere maruz kalan gazetenin dağıtımı herhangi bir yargı kararı olmaksızın polisler tarafından engellendi.

- *Milliyet* gazetesi köşe yazarı Mehveş Evin’in *Charlie Hebdo* katliamı üzerine kaleme aldığı “Sorun ne Charlie ile başlıyor, ne de bitiyor” başlıklı yazısı gazete tarafından sansürlendi. Gazetenin kağıt baskısında yer almayan yazı internet sitesinden de kaldırıldı.

- İstanbul Cumhuriyet Savcılığı, *Beni Sen Öldür: Maraş 78* kitabının yazarı Aziz Tunç ve kitabın arka kapak yazısını yazan gazeteci Nedim Şener hakkında soruşturma başlattı. Soruşturma, Malatya Cezaevi’nde silah kaçakçılığında yatan bir hükümlünün “Bu kitap ülkeyi böler” şikayeti nedeniyle başladı.

KAYNAKLAR: *Antenna, Agos, Radikal, Cumhuriyet, Bianet, Taraf*

GÖKÇER GENÇ ÖNERİYOR: ÖLÜMCÜL KİMLİKLER

Sevgili Gökçer Genç,
Sabit Fikir okurları bu ay
hangi kitabı keşfetsin?

Amin Maalouf
Ölümcül Kimlikler

Peki neden bu kitap?

Kişilik ve kimlik kavramlarını doğu, batı
ekseninde ve tutarlı, tarafsız bir bakış
açısıyla inceleyen bir kitap olduğu
için.

Hangi müzik eşlik etmeli
sence bu kitabı?

Bzch : Foldberg Variations

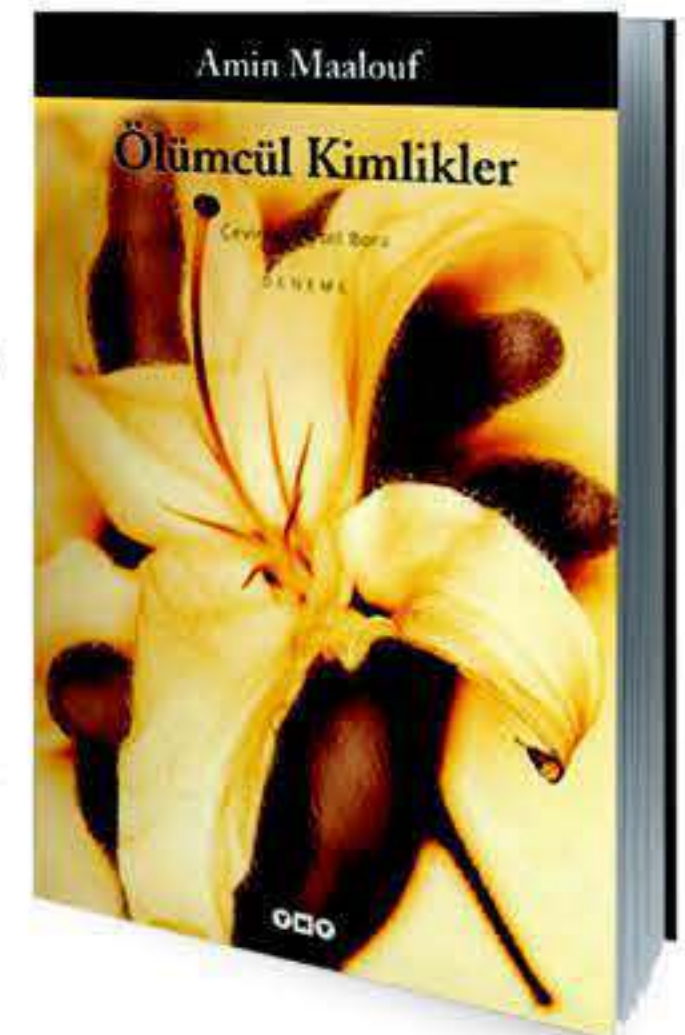
Bize bu kitaptan tadımlık
bir cümle yazar mısın?

Sesitli toplumlar, sesitli kültürler arasında
birleşme çabası, köprü, kabulü olma
çabaları. Tamam bu yüzden, ikilemleği zehir
bir zulüm taşıyor: bu insanoğlu çok
büyük ziddiyetini üstlenemiyorlarsa,
sürekli olumsuz sızlamayı sesmek durumunda
bırakılıyorlarsa, ezileğinin sızları
arasında dönmeye zorlanıyorlarsa, o halde
dünyanın gidişatı hakkında endişelenmekte
hakkımız demektir.

Baska hangi kitap vardı
aklında?

"Kıyamet bir tuzaftır var,
bu 212 aklında :)

Tesekkür
ederiz!!

ÖLÜMCÜL KİMLİKLER

Amin Maalouf

YKY

Çeviren: Aysel Bora

BİLGİ ÇAĞINDA BİLDİĞİNİZ GİBİ OLMAYAN KIZLAR

“Girls, dünyanın çoğu yerinde çoğu kişiye eften püften görünen, bu nedenle kimsenin üzerinde konuşmadığı bir konuyu gündeme getiriyor.

Ocak ayında dördüncü sezonu başlayan *Girls*, Judd Apatow'un yapımcısı olduğu bir HBO dizisi. HBO 2012'de 24 yaşındaki yazar Dunham'a ekranı emanet ederek bir kez daha öncü tavrıyla takdir toplarken, ilk zamanlarda feminist kalplerde taht kuran Lena Dunham az sonra aktaracağımız nedenlerle gitgide bir "persona non-grata" haline geldi. Dizinin son dönemde düşen reytingleri, yazar ile yapıtı birbirinden ayırmanın bu örnekte özellikle zor olduğuna işaret ediyor. Dunham'ın yazdığı, yönettiği ve başrolündeki Hannah Horvath'ı canlandırdığı *Girls*, New York'ta 20'li yaşlarını süren orta sınıf mensubu dört kadının kariyer kurma mücadelelerinden aşk hayatlarına ve arkadaşlık ilişkilerine, yetişkinliğe geçerken kendilerini var etme çabalarını ele alıyor.

Girls'ün Hannah'sı yazarlık kariyerine atılmak isteyen, "kendi kuşağının sesi olmayı," daha doğrusu "bir kuşağın seslerinden biri olmayı" umut eden 20'li yaşlarında genç bir kadın. Genç bir kadın olma durumunun anlatıdaki en önemli çatışmaları sırtlandığı dizide, Hannah ve üç yakın kız arkadaşı -Marnie, Shoshanna ve Jessa- genç birer kadın, yani kendilerince "dezavantajlı" bir demografinin mensupları olarak hayatta kalmaya çalışıyorlar. Hem bu dört kız hem de dizideki çevre karakterlerin çoğu tiyatro, müzik, edebiyat gibi alanlarda kariyer yapmayı düşünüyorlar. *Girls* ve yaratıcısı Lena Dunham, başından beri, beyaz, orta sınıfa mensup üniversite mezunu New York'lu kızların mızızlanmaya hakkı olmadığını düşünenlerin eleştirilerine maruz kaldı. Halbuki *Girls*'de, "tuzu kurular ile şımarıklar"ın karşı karşıya geldiğini gördüğümüz, dergilerde yevmiyesiz stajyerlik, sanat galerisinde daimi asistanlık, iletişim çağı paradigmasının bir nebze daha karmaşık hale

getirdiği aşk ilişkileri gibi sınavların sosyal sınıfa ya da alım gücüne bağlı olmadığını, hatta yalnızca ABD'ye ya da daha da özel bir örneklem sahası olarak New York'a ait olmadığını biliyoruz. Başta Hannah olmak üzere tüm karakterlerin ortak noktası kafayı fena halde kendileriyle bozmuş olmaları; bu narsisizm, dizinin dört yıl önceki başlangıcından bu yana gitgide bencilleşen, birbirlerine ve dünyanın geri kalanına karşı artık neredeyse "filtresiz," doğrudan bir zalimlikle hitap etmeye başlayan kişilerle baş başa bırakıyor izleyiciyi. Kolay kolay sempati uyandırmayan, eksiklikleriyle ve zafiyetleriyle tanımlanan karakterlere HBO'da yayınlanmış çığır açan diğer dizilerden alıştık. İzleyenlerin ve eleştirmenlerin canını sıkan esas mesele, *Girls*'ün sınıfsal ayrıcalıklara sahip karakterlerinin dizinin başlangıcından bu yana yapay addedilen bir mağduriyet pozisyonu işgal ediyor olmaları.

Sınıflar arası hareketliliğin hem aşağı hem yukarı yönde, hızlı ve eskisine göre kolay olduğu toplumlarda, görece müreffeh ailelerden gelen gençlerin üniversiteden mezun olur olmaz çeşitli ayrıcalıklarını yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalmaları sürpriz değil. Özellikle iletişim veya kültür-sanat alanlarında çalışmayı isteyenler, kariyerleriyle ilgili karar alırken gösterebildikleri özgüveni, çoğunlukla ailelerinin sağladığı yaşam standardına borçluyken, o kariyeri başlatmak ve sürdürmek ve esasen ailenin sunduğu standartları kendileri için kendi başlarına sağlamak konusunda zorlanıyorlar. Genellemeden kaçınarak ifade edelim; *Girls*, yetişkinliğe geçiş anksiyeteleri arasından spesifik bir anksiyete seçmiş, dünyanın çoğu yerinde çoğu kişiye eften püften görünen, bu nedenle kimsenin üzerinde konuşmadığı bir konuyu gündeme

getiriyor; bedel ödemeye alışık olmadığı halde kendisine çocukluğu boyunca, eğer isterse hayallerini gerçekleştirebileceği söylenmiş olan gencin trajedisi. *Girls*'e hâkim olan teklifsiz, hazırcevap dil, özel hayatın neredeyse tamamen şeffaf hale gelişi, kandırıldığını anlayan fakat bunu dünyaya ilan etmeyi faydasız bulan kişinin öfkeli, alaycı tavrından ileri geliyor olsa gerek; bir de dünyanın kendisinden bunca yıl gizlemiş olduğu bilginin, yani bedel ödenmesi gerektiğinin ortaya çıkmasıyla artık hiçbir sırrın saklanmaya değer görülmemesinden. Yine de *Girls* ile ilgili kafamızda bir tuhaflık var, sanki *Girls*, karakterlerinin açıksözlülüklerine ve acımasız içtenliklerine, o şeffaflık iddiasına rağmen aslında görüldüğü gibi değil.

YENİ BİN YILIN ANAIS NİN'İ

Hannah'nın standart güzellik algısının sınırlarını zorlayan vücudunu sergilemekten kaçınmaması, Lena Dunham'ın, genç kadınları başarıya götüren yolların kesin kurallarla belirlenmiş olduğu bir sektörde karakterinin ve bedeninin normatif çerçevede kusurlu sayılan yönlerini ifşa edişi, dizi dördüncü sezonuna ulaştığına göre zafer kazanmış bir meydan okuma. Fakat Dunham'ın verdiği diğer mesajlar bu kadar net değil. *Girls*, konu edindiği gençlik, kadınlık, kültür endüstrisinde kariyer yapma çabası gibi konuları ele alışında, benzer temalara sahip olan ve yine New York'ta geçen *Sex and the City*'ye ya da *Mad Men*'e göre daha "ilerici" mesajlar içeriyormuş gibi görünüyor. Fakat bildiğini okuyan, hayatlarını kendi kurallarına göre idare eden genç, "güçlü" kadınların yanında, cinsel hayatlarında boyun eğen, tecavüze uğrayıp bunu hiç konu etmeyen kadınlar da mevcut. Hannah'nın gelgitli âşığı Adam'ın başka bir sevgilisiyle tek taraflı bir sado-mazo birleşme yaşaması ve bunun anlatı içinde sorunsallaştırılmaması, yani kadının rızasının ve niyetinin hiçe sayılması tepki çeken örneklerden biri. Lena Dunham, bu rıza ve niyet konularının 21. yüzyılın kitle iletişim olanakları çerçevesinde yeniden düşünülmesini, tartışmaya açılmasını istiyor fakat kışkırtıcı ve duyarsız dili, bir zamanlar kendisine fazlaca önem veren kitleyi uzaklaştırmış, otobiyografi saplantısı verimli olabilecek bir tartışmayı şahsi sahaya çekerek o ilk olumlu amaçtan saptırmış durumda.

Lena Dunham, bir otobiyografi yazarı. *Girls*'deki Hannah Horvath'ın sesi tıpkı Dunham'ın Kasım 2014'te yayımlanan *Not That Kind of Girl: A Young Woman Tells You What She's "Learned"* (Sizin Bildiğiniz Kızlardan Değil: Genç Bir Kadın "Öğrendiklerini" Anlatıyor) adlı otobiyografisindeki yazarın sesi gibi yüksek, tabu devirmeye hevesli, cüretkar. Yazar, otobiyografisinde, 7 yaşındayken küçük kız kardeşiyle yaşadığı bir cinsel deneyimle ilgili hazmı zor detaylara yer verince yolun başından bu yana desteğini esirgemeyen feminist çevrede de ofsayt bayrakları kalktı. (Tartışmanın bir özeti için bkz. <http://time.com/3556776/lena-dunham-feminist-critics->

molestation-charges/) Anais Nin'in yaptığı gibi, çoğunlukla kendi deneyimlerini sansürsüz biçimde aktaran yazar, yaş hiyerarşisini ve gençlik fetişini tiye alan bir başlık koyduğu kitabının yayımlanışından bu yana, özellikle sosyal medyada kendini savunmaya çalışıyor ama *Girls*'ün yeni sezonunun geçtiğimiz haftalarda yayımlanan son bölümünde savunmadan saldırıya geçtiğini gözlemek mümkün.

Söz konusu bölümde Hannah, New York'tan ayrılıp yüksek lisans yapmak üzere ABD'nin elit yazarlık atölyelerinden birine, Iowa Yazarlar Atölyesi'ne geliyor ve yazdığı bir öyküyü okuyacağı ilk derste seks sırasında erkek arkadaşının kendisini yumruklamasını isteyen Anna adlı bir kızı konu ediyor. Sınıfta Amerikan edebiyatının yeni bin yıl kuşağına mensup müstakbel yazarları, Hannah'nın okuduğu bu otobiyografik öyküyü değerlendirirken, Lena Dunham'ın Kasım 2014'ten bu yana artan bir yoğunlukta göğüslemeye çalıştığı eleştirileri dillendiriyorlar: "Tuzu kuru bir kızın kendini istismar ettirilişinin öyküsü, cinsel istismar kurbanlarının hislerine duyarsız, erkek perspektifini hiçe sayıyor..." Sınıfta Dunham'ın savunmasını dillendiren iki kişi de çıkıyor: "Büyük ölçüde yazarın yaşadıklarından, kendi deneyimlerinden kaynaklanan bir metni nasıl değerlendirmeliyiz?", "Tarihin kendisi kadın perspektifini hiçe sayan bir anlatırken erkek perspektifini hiçe saymışız çok mu?" sorularını soruyor. Daha sonra kendisini eleştirenlerin istismar kurbanı olduklarına dair şüphesini dile getiren Hannah, başkasının yaşantısını kendi şahsi deneyimlerinin cetveliyle ölçmemek gerektiğini düşündürüyor. Fakat bu mümkün mü? Peki yazdıklarının kendi yaşantısına dair olduğunu, bir öykünün arka planında gerçekten neler bulunduğunu açıklamak yazılan metnin edebi değerine bir katkıda bulunur mu? İşte bu çıkışsız tartışma; özel yaşam kavramını, "fazladan bilgi" addedilen, metne dahil sayılmayan arka planı ve nihayetinde yazının doğasını tekrar tanımlamayı talep ediyor. Yeni bin yıl kuşağının kültürel üretiminde belirleyici rol oynayan kitle iletişim teknolojilerinin Anais Nin'in zamanından bu yana çeşitlenmesi ve gelişimi, yeni olanaklar ve etik tuzaklar tartışmanın görünürdeki çıkışsızlığına tuz biber ekliyor.

Nitekim Hannah, sınıfta okuduğu öykünün arka planını anlattığı kişiden, "Bütün bunlar fazladan bilgi," yorumunu alınca, fazla bilgi kavramının iletişim çağında artık geçerli olmadığını söylüyor. Hannah'nın, "Birbirimizi sansürlemeye başlarsak, George Bush'tan farkımız kalmaz," deyişiyle, Lena Dunham, kendisini eleştirenlere, kendinden yola çıkarak yarattığı kurgusal bir karakterin ağzından, bildiği en ağır küfür ile hakaret etmiş oluyor. Bu son derece dolaysız dil, kuru ve acı bir tada sahip savaş üslubu, yalnızca dizinin değil, Lena Dunham'ın da "reytingine" yükseliş mi düşüş mü getirir bilinmez. Tüm bu gürültünün ardında gözden kaybetmemek gereken, kanımca dizinin, kitabın ve yazarın şahsının tartışmaya açtığı elle tutulur konulardır. ■

KISA FİLMDE EDEBİYAT UYARLAMALARI

“Uyarlama mevzusunu bir metni sahne sahne görselleştirmekten çıkarıp bambaşka bir yaratıcı sürece dönüştüren kısa filmlerin çoğalmasına ihtiyaç olduğu kesin.

Sinemada edebiyat uyarlamaları denince akla nedense hep uzun metraj gelir. Oysa kısa film, ticari dolaşımdan azade yapısıyla yönetmenlerin özgürce at koşturabilecekleri, uyarlama denen çetrefil meseleye farklı cephelerden saldırıp küçük zaferler elde edebilecekleri bir alan. Malum, edebiyat ve sinema diyalogu söz konusuysa, ikisinin farklı dillerden konuştuklarından dem vurulur her seferinde. İki dili kıyaslamak nafiledir. Aynı metin iki farklı gramerin içinde iki farklı anlam dünyasına bürünür. Sinematografik dilin içinde kendisine has bir lehçeye sahip olan kısa film de uyarlandığı metnin söz dizimini alıp kendince yoğurur. Ticari uzun metraj filmlerin gölgesinden, onların getirdiği alışkanlıklardan kurtulabildiğinde, kısa film özgürleşerek bağımsız bir sözcük dizimi, özgün bir görsel-işitsel uzam yaratır. Edebiyat ve sinema arasındaki ilişki açısından, bu uçsuz bucaksız alan sonsuz bir etkileşime olanak tanır.

Doğası gereği kısa filmle hemhal olan deneysel sinema ve animasyon gibi türlerde bu etkileşim doruğa çıkar. Deneysel sinema, edebiyat, resim, müzik ve daha nice disiplini harmanlayan yapısıyla, bazen tek bir mısradan, bazen ufacık bir alıntıdan yola çıkarak görsel diyarlar kurar. Uyarlama için bütünlüklü bir roman ya da öykünün dünyasına ihtiyaç duymaz. Bazen yazarın tüm külliyatına değip geçerek, bazense tek bir kelimenin çağrışımlarına doğru genişleyerek ilerler. Deneysel sinemanın piri Stan Brakhage’ın çalışmalarına baktığımızda, bu türden bir edebiyat-sinema ilişkisinin iki kutbunu da görürüz. Onun soyut bir tablo misali muğlaklığa yer açan yapıtlarında bu etkileşimin izlerini sürmenin belli başlı bir yolu da yoktur; çoğu zaman yazarın kendi ilham perilerini bize fısıldamasına muhtacdır. Ülkemizde oturmuş bir deneysel sinema ortamından bahsedemesek de, bu alanda

Ticari uzun metraj filmlerin gölgesinden, onların getirdiği alışkanlıklardan kurtulabildiğinde, kısa film özgürleşerek bağımsız bir sözcük dizimi, özgün bir görsel-işitsel uzam yaratır.

ortaya çıkan münferit işlerde edebiyatın esin kaynağı olarak tesiri hemen göze çarpar. Ekrem Serdar'ın *Gözün Kahverengi Suyu* adlı 5 dakikalık deneysel çalışması, Edip Cansever'in iki şiiri "Bedevi" ve "Su"da geçen "gözün kahverengi suyu" ifadesinin peşinden gider; iki şiiri birbiriyle konuşturarak onlardaki bu ortak mısranın sırrını kovalar. Bir yandan da Memet Baydur'un Cansever'den alıntıyla başlayan *Gözün Kahverengi Suyu*'na göz kırpar. Bunu yaparken, film şeridi üzerine kazınmış melankolik bir görsel yumağı yaratır Serdar. Ülkemizde deneysel sinemaya kafa yoran bir başka genç kısa filmci olan Yoel Meranda ise, yarattığı serbest çağrışımlı görüntü labirentlerinin karşılığını Borges'in çatallanmış söz dizimlerinde bulur. Borges referansı, onun görüntü ve ses kümelerine bakarken izleyiciye tutunacak bir dal sunar.

Türkiye'de oturmuş bir deneysel sinema ortamından bahsedemesek de, bu alanda ortaya çıkan münferit işlerde edebiyatın esin kaynağı olarak tesiri hemen göze çarpar.

Edebiyata kollarını sonuna kadar açmış olan kısa metraj animasyonda da ülkemizde nicelik anlamında yeterli bir üretimden söz edemeyiz. Jan Švankmajer'in Lewis Carroll'ın dünyasından mülhem tekinsiz stop-motion animasyonlarıyla çıtayı hayli yükselttiği bu türün en bilinen örneklerinde sürrealist edebiyatın etkisi kuvvetlice hissedilir. Çizgilerin rüya âlemini ve fantazyayı görselleştirmede sağladığı kolaylık, Jan Lenica'nın Alfred Jarry'nin meşhur *Kral Übü*'sünden ya da Ionesco'nun absürt tiyatro başyapıtı *Gergedan*'dan uyarladığı animasyonlarında görülebilir. İlginçtir ki, bizde stop-motion animasyon alanında son yıllarda çıkan en yetkin örnek de yine bir edebiyat uyarlamasıdır. Özlem Akın imzalı *Gemeinschaft*, Kafka'nın aynı adlı öyküsünün serbest bir uyarlamasıdır. Akın, sürrealizm esintili işlerdeki akışkan ve bol çağrışımlı bir görsel dile başvurmak yerine, bir kavram üzerine tefekkür etmek için kullanır animasyonun özgürleştirici gücünü. Kafka'nın öyküsü, yediği içtiği ayrı gitmeyen, birbirinden bağımsız hareket etmeyen, birbirine tıpatıp benzeyen beş kişiyi, yani küçük bir cemaati anlatır. Bu beş kişinin rutin işleyişi, aralarına girmek isteyen bir altıncının ortaya çıkmasıyla sekteye uğrar. Akın, bu kısacık ama vurucu filmde, beş kişilik cemaati tanımlayan ve kuran şeyin altıncıyı içlerine dahil etmeme hali olduğunu tespit eder. "Gemeinschaft" kavramına dair izleyicide yeni zihinsel yollar açar. Üç dakikalık kısıtlı süresinde hem öyküleyici niteliğini koruyup hem de kavramsal bir

Ekrem Serdar'ın *Gözün Kahverengi Suyu* adlı 5 dakikalık deneysel çalışması, Edip Cansever'in iki şiiri "Bedevi" ve "Su"da geçen "gözün kahverengi suyu" ifadesinin peşinden gider.

sorgulamayı ateşleyerek kısa filmin kudretine olan inancımızı artırır.

Beş kişilik cemaatin mırıltıyı andıran anlaşılmadık bir dilde konuştuğu *Gemeinschaft*'in aksine, edebiyat uyarlaması çoğu kısa filmimizde karakterlerin ziyadesiyle konuşkan olduğunu görürüz. Metni görsel dile çevirirken karşılaşılan en büyük zorluklardan biri budur şüphesiz. Hem uzun metrajda hem de kısa filmde, fazlasıyla geveze, bazen metindeki tasvirleri bile dillendiren karakterlere rastladığımız olur. Bu lafazanlık çoğu zaman hüsrarla sonuçlansa da, kimi zaman metnin mayasının perdede tuttuğu olur. Can Kozanoğlu'nun oyunbaz anı metinlerinden mürekkep *Acemi Eğitimi*'nden uyarlanan *Küçük Bir Hakikat* bunun iyi bir örneğidir. Yönetmen Emre Akay, *Kars Öyküleri* adlı proje için çektiği bu kısa filmde, hakimiyeti tamamıyla muzip bir anlatıcı sese (bir başka deyişle Kozanoğlu'nun muzip kalemine) emanet eder. Anlatıcı, dedesinin ikinci/üçüncü

İlginçtir ki, bizde stop-motion animasyon alanında son yıllarda çıkan en yetkin örnek de yine bir edebiyat uyarlaması. Özlem Akın imzalı *Gemeinschaft*, Kafka'nın aynı adlı öyküsünün serbest bir uyarlaması.

ağızdan öğrenilmiş öyküsünü anlatırken okuyucu/ izleyiciyi sürekli ters köşeye yatırır. Öyle ki, en basit bir hakikatten, dedesinin lakabından bile emin olamayız; bize anlattıklarının çarpıtıldığı konusunda defalarca şüpheye düşeriz. Yine de öykünün keyfini çıkarmaktan kendimizi alıkoyamayız. Akay, bir yandan bu anlatıcı/ öyküleyici sesin güvenilirliğine dair oyunbaz bir kurgu yaratırken, bir yandan da cumhuriyetin modernleşme projesinin yarattığı tuhaflıkları ince bir mizahla işler.

Edebiyat uyarlamalarında çoğu zaman felaketle sonuçlandığını bildiğimiz "anlatıcı ses"i yaratıcı bir manevraya dönüştüren bir başka kısa film de Can Eskinazi imzasını taşır. Eskinazi'nin Fatih Özgüven'in *Arkasındaki Hayal* adlı öyküsünden uyarladığı *The Phantom Behind*'de seyirciyi ilk karşılayan şey bizzat Özgüven'in kendi sesi olur. Yazarın sesini kendi metninin İngilizcesini okurken, daha doğrusu okuma provası yaparken duyarız. Onun sıklıkla yarıda kestiği, baştan alalım diyerek duraklayıp yeniden başladığı prova filmin ses kuşağı haline gelir. Eskinazi, bu yabancılaştırıcı tercihe rağmen izleyiciyi öykünün tam göbeğine sokmayı başarır. Özgüven'in sesine eşlik eden buğulu görüntülerle birlikte ana karakterin dünyası izleyeni kısıvrak yakalar. Film, anlatıcı sesin öykülemeye sürekli sekte vuran müdahaleci varlığını, uyarlamanın kendi doğası üzerine ayna tutan bir unsur olarak kullanır. Bunu yaparken de anlattığı şeyin kendisinden, yani vücudunda çıkan hemoroid benzeri bir çıkıntı sayesinde kendi bedeninde yeni olanaklar, yeni erojen bölgeler keşfeden bir adamın öyküsünden vazgeçmez. Eskinazi'nin daha yakın tarihli bir çalışması ise çağdaş edebiyatımızın en verimli damarlarından birine uzanır ve Ankaralı genç öykücü kuşağının en önemli isimlerinden Barış Bıçakçı'nın bir metnini görselleştirir. Bıçakçı'nın *Baharda Yine Geliriz*'de yer alan öykülerinden *Yaz Gecesi Gökyüzü*'nü sinemaya uyarlayan film, son otobüsü kaçırınca beraber Ankara sokaklarında yürüyüp sonra da otostop çekerek bir kamyonetin arkasında gece vakti gökyüzünü seyre dalan iki arkadaşın bakışmalarından, çekincelerinden, bir şey anlatacakmış gibi yapıp başlarını yere indirmelerinden ibarettir. Bıçakçı'nın ince duyarlılıklarla

ilmek ilmek işlenen dostluk öykülerinden birinin siyah-beyaz hali... Sinemasal anlamda muazzam bir potansiyel barındıran bu türden inceliklerle dolup taşan çağdaş öykücülerimizin perdedeki gücünü keşfeden en önemli kısa filmlerden biri *Nolya*'dır. Cem Öztüfekçi'nin bu Cemil Kavukçu uyarlaması, dört adamın birer hayalet gibi suskunca bekleyerek kadehini ağzına götürdüğü, herkesin ölümü bekler gibi duraladığı, her şeyin bir döngü gibi tekrar ettiği bir taşra birahanesinde, Dostların Yeri'nde geçer. Öztüfekçi, Kavukçu'nun ağır bir melankoliyle bezeli, her daim ölüm kokan, meyhane ağzını iyi bilen dilini siyah-beyaz bir estetikle başarıyla perdeye aktarır, hatta tüm bunların arasına bir nebze kara mizah sızdırmayı bile başarır.

Kısa film camiasının en prestijli festivallerinden Oberhausen'da geçtiğimiz yıl Jüri Büyük Ödülü'nü kazanan *Kırık Beyaz Laleler* ise, edebiyat uyarlaması tanımının çeperlerini genişleten niteliğiyle, bahsettiğimiz yakın tarihli diğer kısa filmlerinden ayrılır. Aykan Safoğlu'nun yönettiği, çoğunluğu fotoğraflardan ve yönetmenin üst sesinden oluşan film, James Baldwin'in siyah eşcinsel yazar kimliğiyle yönetmenin kendi kişisel tarihini diyaloga sokar. Safoğlu, Baldwin'in 60'larda İstanbul'da geçirdiği döneme ait fotoğrafları inceler, onları kendince dillendirir ve yazarın metinlerinin onda yarattığı hisleri bu fotoğraflara yükler. Baldwin'in İstanbul'da çekilen fotoğraflarından bir öykü yaratan film, Baldwin'in kaleme aldığı sözcüklerin yönetmenin üzerinde bıraktığı etkinin bir izdüşümüne dönüşür giderek; Baldwin'in sesi yönetmenin sesine karışır.

Edebiyat uyarlaması çoğu kısa filmimizde, karakterlerin ziyadesiyle konuşkan olduğunu görüyoruz.

Kırık Beyaz Laleler gibi, uyarlama mevzusunu bir metni sahne sahne görselleştirmekten çıkarıp bambaşka bir yaratıcı sürece dönüştüren kısa filmlerin çoğalmasına ihtiyaç olduğu kesin. Ancak ülkemizdeki kısa film üretimini düşündüğümüzde, henüz o tür bir gri alana ulaşmadan önce, halihazırda bekleyen bir dolu metnin potansiyelini kullanmaya, bazen düz bir şekilde de olsa o metnin dilini sinematografik dile uyarlamaya gereksinimimiz olduğunu söylemek gerek. Belki *Yaz Gecesi Gökyüzü* ve *Nolya* gibi örneklerde olduğu gibi çağdaş yazının açtığı güncel duyarlıklardan faydalanarak, belki *Gemeinschaft*'ta olduğu gibi modern Avrupa edebiyatına uzanarak, belki kendi klasiklerimizi hatırlayarak, belki bir mısranın ya da tek bir kelimenin izinden giderek, belki de başarısız olmayı göze alıp uyarlanması en zor metinlerin içine korkusuzca dalıp çıkarak... ■

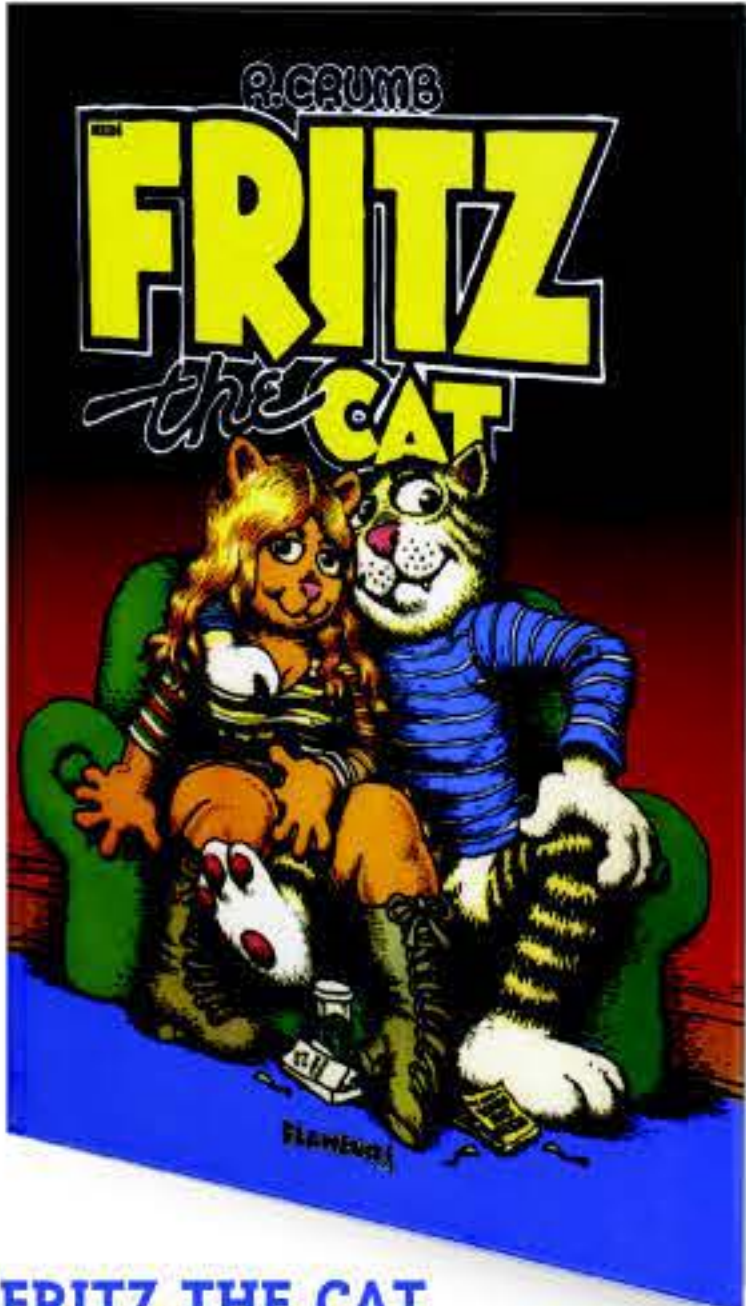
(Önerileriyle yazıya katkıda bulunan Yoel Meranda'ya teşekkürler.)

KEDİNİN BÜYÜTTÜĞÜ ÇOCUK

“ Robert Crumb,
çelişkilerle dolu bu yaramaz
kedi karakterini, asker kökenli
baskıcı bir baba ve sorunlu
bir anneyle büyüdüğü evde,
genç yaşında çizgi romanlara
sığınarak yaratmış.

Çocuk kitapları yazar Müzeyyen Engin Erim'in kaleme aldığı bir kitabın ismi *Kedinin Büyüttüğü Çocuk*'tu. Küçük bir kedinin sahiplendiği çocukla yaşadıklarını anlatan bu hafif fantastik öykünün başlığı henüz daha ilkokuldayken aklıma kazındığı için, *Fritz the Cat: Kedi Fritz Yaşamı ve Ölümü* adlı kitap ve yaratıcısı Robert Crumb'ın hikayesi bu başlığı kolayca çağrıştırdı. Çünkü Crumb, çelişkilerle dolu bu yaramaz

FRITZ THE CAT

Robert Crumb

Flaneur Comics

Çeviren: Tunç Pekmen

kedi karakterini, asker kökenli baskıcı bir baba ve sorunlu bir anneyle büyüdüğü evde, genç yaşında çizgi romanlara sığınarak yaratmış. Yıllar içinde yarattığı karakter de büyümüş, değişmiş ve günün birinde Crumb'ın eseri, ABD'de çizgi romandan çizgi filme aktarılan en sevilen hikayelerden biri olmuş. Böylece onu bize tanıtan bu kediyle arasındaki bağ, Crumb'ı "kedinin büyüttüğü bir çocuk" kılmış sanki.

Türkiye'de tek kitap halinde basılan çizgi roman, çocuk

Fritz the Cat, Crumb'ın -bizdeki Kötü Kedi Şerafettin'e çokça benzeyen- kedisinden esinlenerek yarattığı Fritz adlı bir tekirin maceralarından oluşuyor.

çizimlerini andıran, siyah beyaz çizimlerden oluşuyor. Hikaye, Crumb'ın -bizdeki Kötü Kedi Şerafettin'e çokça benzeyen- kedisinden esinlenerek yarattığı Fritz adlı bir tekirin maceralarından oluşuyor. 1960'lı yıllarda hayvanlardan oluşan bir şehirde yaşayan Fritz, çapkın, yalancı, sefasına oldukça düşkün. Diğer yanı sıra da bir şair ve yazar. Dünyaya büyük idealler ışığında bakıyor. Karga, tavşan ve domuz arkadaşları, Winston adlı uzatmalı bir kız arkadaşı var. Winston ise bir tilki. Tüm notları ve kitapları, Fritz'i dört duvar arasına hapsediyor, o da Winston'a şöyle diyor: "Bir yazar ve şair olarak dışarı çıkmak ve dünyayı araştırmak benim görevim, henüz zamanım varken bunların içinde olmalıyım." Bir başka yerde, "Sana kalan yoz ve sefil bir günahkardır, yani ben," diye belirtiyor. Gelgitleri, idealleri, yozluğu, dünyayı araştırma güdüsü, bir karganın kanatlarındaki özgürlüğe duyduğu özlemle Fritz, aslında, 1960'ların ABD'sinin özgün ve başarılı bir yansıması. Bu "kargacık burgacık" çizimlerin, hızla yazılmış diyalogların aldığı en büyük övgü de dönemi yansıtırken takındığı güçlü tavır. Her macerada mesleği değişen kediniz, böylece, kılıktan kılığa girerek farklı tiplerini anlatabiliyor.

Crumb'ın yeraltı çizgi roman dünyasının gözbebeğine dönüşen bu eseri, Türkçeye son derece özenli bir çeviri ve kaliteli bir baskıyla sunuluyor. Arka sayfalardaki çevirmen Tunç Pekmen'e ait notlar, hem hikayeyi daha iyi anlayabilmek için hem de döneme dair referansları incelemek açısından iyi bir kılavuz işlevi görüyor. Tavsiyemiz, popüler kültürün bu yeraltı kahramanını yakından tanımaya vakit ayırırken notlara başvurmanız ve sizi sürükleyeceği yeni okumalara imkan tanımanız. Herkesin kollarında büyüyeceği bir kedi bulması dileğiyle... ■

BEYAZ TAVŞANIN PEŞİNDE 150 YIL

“Alice Harikalar Diyarında denildiğinde, en az Alice kadar hafızalarda yer eden bir diğer karakter de Beyaz Tavşan. Üstelik neredeyse Alice’ten de, Deli Şapkacı’dan da, Kupa Kraliçesi’nden de daha sık kullanılan bir sembol olarak hayal gücümüzde yer etmiş vaziyette. 150 yıldır farklı biçimlerde ve sebeplerde Beyaz Tavşan’ın peşinden gitmeyi sürdürüyoruz. Peki, sürekli karşımıza çıkan bu “beyaz tavşan” nasıl bir karakter? Ya da soruyla biraz oynayalım: Bunca yıldır biz nasıl bir tavşanın peşindeyiz?”

ŞİMA İMŞİR PARKER

shimaimshir@gmail.com

Oxfordlu matematikçi Charles Lutwidge Dodgson’ın, minik arkadaşı Alice Liddell’i eğlendirmek maksadıyla, Alice adlı karakterin mantıksızlıklar diyarında geçen maceralarını bir sandal gezisi esnasında anlatmasının ardından 153, hikayenin törpülenip adının da “Alice’in Yeraltında Maceraları”ndan “Alice’in Harikalar Diyarında Maceraları”na dönüştürülüp her yaştan okuyucuya sunulmasının ardından ise tam 150 yıl geçti.

Alice, Harikalar Diyarı’na girmeden hemen önce “Beni iç” yazan içkiyi içip küçüldüğünde metnin anlatıcısı bize Alice’in aynı anda iki ayrı kişi gibi davranmayı ne kadar çok sevdiğinden bahseder. *The Annotated Alice* (Açıklamalı Alice) kitabının yazarı Martin Gardner’ın da dediği gibi, Dodgson da en az Alice kadar iki ayrı kişi gibi davranmayı sevmiş olsa gerek ki, *Alice Harikalar Diyarında*’yı da, devam kitabı olan *Aynadan İçeri*’yi de Lewis Carroll mahlasıyla yayımlamayı tercih eder. Üstelik Lewis Carroll ile Dodgson arasındaki ayrım öyle katıdır ki, Oxford Üniversitesi’ne Dodgson adına gönderilen Lewis Carroll ya da *Alice Harikalar Diyarında* ile ilgili mektupları “Bay Dodgson kendi adı ya da bir takma ad altında (...) yayımlanmış hiçbir kitap üzerinde hak iddia etmemektedir,” diye yanıtlayarak

geri gönderir. Bu kararının ardında akademik işleri ile akademik olmayan işlerini ayırma isteği yatıyor olabilir. Bir başka ihtimal ise Dodgson’ın küçük yaşlardaki kız çocuklarıyla birebir vakit geçirmekten duyduğu mutluluğun kimi kaşları şüpheli biçimde kaldıracabilecek olması. Nitekim aradan geçen 150 yılda Dodgson’ın kız çocuklarına olan düşkünlüğü çokça tartışıldı. 2011 yılında yayımlanan Simon Winchester’ın *The Alice Behind Wonderland* (Harikalar Diyarının Ardındaki Alice) kitabı bu konuda yazılmış en güncel kitaplardan. Kız çocuklarıyla kurduğu arkadaşlıkları onların fotoğraflarını çekerek taçlandıran Dodgson’ın kamerasından çıkan Alice Liddell’in ünlü fotoğrafı Winchester’ın araştırmasının temel konusu. Nitekim gün geçmiyor ki bir araştırmacı daha edebiyat tarihinin belki de en kafa kurcalayıcı fenomenlerinden birisi hakkında yeni bir kitap yayımlamasın. Zira *Alice Harikalar Diyarında* metni tam da böyle bir arkadaşlığın ürünü. 1862 yılının 4 Temmuz’unda akademisyen arkadaşı Robinson Duckworth ile Liddell kardeşleri çıkarttığı sandal gezisinde o sıralarda on yaşında olan Alice’i eğlendirmek maksadıyla anlatmaya başladığı öyküyü Alice’in isteği üzerine kağıda dökme kararı alan Dodgson, Noel’e dek bitirmeyi hedeflediği metni 1863 yılının ilk aylarında tamamlar. Metni profesyonel olarak

yayımlamaya karar verdiği anda ise Lewis Carroll doğar. O halde yazarın isteğine uygun olarak bu paragraftan sonra da Dodgson'dan değil, Carroll'dan bahsetmek gerekir.

Birleşik Krallık'ın ünlü karikatür dergisi *Punch*'in önde gelen çizerlerinden John Tenniel'in çizimleriyle basılan metin tam 150 yıldır konuşulmaya, uyarlanmaya ve okunmaya devam ediyor. Yazarlar yüz yılı aşkın süredir kimi metinlerde Alice'in maceralarının devamına hayat veriyor, kimi metinlerde ise Alice'in maceralarını bambaşka dünyalara taşıyarak farklı olasılıkları değerlendiriyor. Sinema dünyası ise çocuk ve yetişkin edebiyatının ortaklaşa en büyük klasiklerinden sayılan bu metni uyarlamaya "doyamıyor." Bu uyarlamaların güncel örneklerinden biri, 2010 yılında Tim Burton imzasıyla çekildi. Her ne kadar Burton, filmi bir adaptasyondan çok bir devam filmi olarak tanımlasa da, Lancaster Üniversitesi İngiliz Edebiyatı Bölümü'nden Kamilla Elliott'un da işaret ettiği gibi film Lewis Carroll'ın orijinal metnin karakterlerinden ve sözlerinden de bolca faydalanıyor. *Aynadan İçeri* adlı devam kitabında yer alan "Jabberwocky" şiiri ise filmin anlatım yapısının şekillendirilmesinde önemli bir rol oynuyor. Yine de Burton'ın elinden çıkan bu uyarlamanın gotik ve absürt bir şaheser olacağına dair

beklentisi olan eleştirmenler çoğunlukla hayal kırıklığına uğramış gibi görünüyor. Elliott filmle ilgili yapılan eleştirileri bir bir sıralıyor: *Variety*'den Todd MacCarthy de, *The London Times*'tan Cosmo Landesman, *The Independent*'tan Anthony Quinn de filmin gişe rekoru kırmaya yönelik tipik formülleri birebir uygulamış olduğu konusunda hemfikirler. Filmin üç boyutlu oluşu da eleştirilen bir diğer unsur. Yine de tüm bu eleştirilere rağmen filmin yapım şirketinin beklentilerini karşılayacak şekilde milyonlarca seyirciye ulaşmayı başardığını unutmamak lazım. Demek ki Alice, 150 yıl sonra bile, hâlâ çocukları ve yetişkinleri cezbetmeyi başarıyor. Üstelik bu işi herhangi bir coğrafyadan ve türden bağımsız yapıyor. 1903 yılından günümüze dek çekilmiş onlarca farklı tipte *Alice Harikalar Diyarında* uyarlaması bulmak mümkün. Buna filmler, çizgi filmler, diziler, tiyatro oyunları, müzikaller ve bilgisayar oyunları da dahil. (Hatta bu listeye erotik bir müzikal uyarlamasının dahil olduğunu da hatırlatayım.) Birleşik Krallık, ABD, Rusya, Fransa, İspanya, Çin uyarlamaların yapıldığı yerlerden yalnızca birkaçı. O halde, Viktorya dönemini hem yeren, hem de dönemin kimi özelliklerini birebir yansıtan bu metnin, zamanın ve mekanın sınırlarını aşarak içinde bulunduğumuz yıllarda hâlâ popülerliğini korumasının altında ne yatıyor olabilir?

Kuşkusuz *Alice Harikalar Diyarında* denildiğinde en az Alice kadar hafızalarda yer eden bir diğer karakter de Beyaz Tavşan.

Üstelik neredeyse Alice'ten de, Deli Şapkacı'dan da, Kupa Kraliçesi'nden de daha sık kullanılan bir sembol olarak hayal gücümüzde yer etmiş vaziyette. 150 yıldır farklı biçimlerde ve sebeplerde

Beyaz Tavşan'ın peşinden gitmeyi sürdürüyoruz.

Üstelik itiraf edelim ki Alice'in peşine düştüğü bu beyaz tavşan sevimli bile değil.

Robert Phillips, *Alice Harikalar Diyarında* ile ilgili yazılmış sayısız farklı yorum ve eleştiriye dikkat çekerek herkesin Alice'te gördüğü şeyin farklı olduğunu söyler. Nitekim Alice de kendisinin ne olduğundan pek emin değildir. Metinde sıklıkla bir başkası olduğundan bile şüphelenir.

Akif Kaynar

John Tenniel'in kaleminden çıkan tavşanı ekoseli ceketi, içinde yeleği ve boyunluğu ile tanıyoruz. Elindeki cep saati ile durmadan bir yerlere gecikmiş olmaktan şikayetçi. Kılığı ve kıyafetinden hal ve tavrına dek okura bir bürokrati, memuru ya da bir üniversite hocasını andıran tavşanın gerçekte kimi ya da neyi temsil ettiğine ilişkin de pek çok görüş mevcut. Kimi iddialar beyaz tavşanın Alice Liddle'in babası Henry Liddell'dan esinlenilerek yazıldığını söylüyor. Bu iddiaların kaynağı Oxford Üniversitesi, Christ Church College'in dekanı olan Henry Liddell'in okul toplantılarına geç kalmasıyla bilinen bir isim oluşu. Bir başka görüş ise tavşanın Dodgson'la aynı dönemde Oxford'da profesörlük yapmış olan tıp profesörü Henry Acland olduğu yönünde. Metnin dışına çıkan her iddiayı spekülasyon kabul edip yalnız ve yalnızca metne baktığımızda karşımıza çıkan bu beyaz tavşan nasıl bir karakter? Ya da soruyla biraz oynayalım: Bunca yıldır biz nasıl bir tavşanın peşindeyiz?

Durmadan geç kalmaktan yakınan bu şık beyaz tavşan öyle meşgul ki, pek de etrafında olup bitenlerin farkında değil gibi. Tim Burton'ın 2010 uyarlaması ya da 1985'de televizyon için çekilen uyarlama gibi pek çok versiyonun aksine orijinal metinde tavşan Alice'in kendisinin peşine takılarak delikten atladığını fark edemeyecek kadar acele bir işin peşinde. Demek ki Alice'i Harikalar Diyarı'na getirmesi bile aslında istemsiz yapılmış bir iş. Ne Alice'i ne de biz okuru bile isteye peşinden sürüklüyor. Alice tavşanın evine girip masanın üzerinde bulduğu keki yiyerek elleri ayakları pencerelerden taşacak kadar büyüyene dek Alice'i hizmetçi kız zannediyor. O kadar ki Alice, tam bir Viktorya dönemi "hanımefendisi" olduğunu kanıtlarcasına "Gerçekte kim olduğumu bilse benimle bu şekilde konuşamaz," diye geçiriyor içinden. Zira Alice, W. H. Auden'ın da dediği gibi, asi bir karakter değil, aksine kibar bir üst sınıf mensubu. Beyaz

Beyaz Tavşan, Alice'ten de, Deli Şapkacı'dan da, Kupa Kraliçesi'nden de daha sık kullanılan bir sembol olarak hayal gücümüzde yer etmiş vaziyette. Kılığı ve kıyafetinden hal ve tavrına dek okura bir bürokrati, memuru ya da bir üniversite hocasını andıran tavşanın gerçekte kimi ya da neyi temsil ettiğine ilişkin de pek çok görüş mevcut.

Burak Dak

tavşanımız ise biz okuyuculara, kraliçeye amade birini anımsatıyor. Carroll metnin tiyatro için hazırlandığı esnada beyaz tavşanın Alice'in tam zıddı olarak çizilmesi gerektiğini söylüyor. Alice çıkarsız ve plansız bir biçimde merakına yenik düşebilme lüksüne sahip, oysa beyaz tavşan kendi konumunu sağlama almalı. Örneğin, kendisinin altında gördüğü herkese karşı oldukça kaba; Alice de dahil olmak üzere, çevresindeki herkese emirler yağdırıyor. Oysa aynı tavşan söz konusu Kupa Kraliçesi olduğunda el pençe divan bekleyen bir hizmetkar

Sayırsız uyarlama, etkilenme, göndermeler ve yeniden yazımlar arasında Alice'in peşine düştüğü beyaz tavşan bizim için bugün ne ifade ediyor?

oluveriyor. Kısaca beyaz tavşanımızın Alice'in merakını kurcalayarak delikten Harikalar Diyarı'na atlamasını sağlamak dışında ne bize ne de Alice'e bir faydası oluyor. Yine de unutmamak lazım ki Viktorya döneminin katı kuralcı "medeni" dünyasından kaçış, ancak medeniyetin absürt bir üyesine dönüşmüş, karikatürize bir tiplere olan bu tavşanla mümkün. O halde biz, Alice'le birlikte neyin peşine takılıp atıyoruz tavşanın deliğinden, "tekrar dışarı nasıl çıkacağımızı hiç düşünmeden?" Medeniyetten ve medeniyetle gelen katı sistemden kaçış, sanki ancak üzerindeki medeni elbiseyle absürt görünen bir hayvanın ardına takılmakla mümkün. Sanki Alice de yelekli ve cep saatli bu tavşandan çok, yelekli ve cep saatli bu tavşanı var eden bu sistemli ve kuralsız dünyanın peşinde gibi. Biz okurları yıllardır peşi sıra bu maceranın içine sürükleyen de, kendi merakımızdan başkası değil. Alice'in dediği gibi: "Tuhaf, çok tuhaf." Biz okurlar bunca yıldır, tavşan kılığına girmiş merakımızın ardında bir yola çıkmışız meğer...

KURALSIZ VE DÜZENSİZ BİR DÜNYA

W. H. Auden'a göre yetişkinler için yazılmış çocuk kitaplarından kimisi şaheser olabilir, oysa sadece çocuklar için yazılmış hiçbir kitap böylesi bir sanatsal başarıyı yakalayamaz. Auden, *Alice Harikalar Diyarında* ve *Aynadan İçeri* kitaplarının da ilk kategoriye girdiği görüşünde. Nitekim iki metin de Viktorya döneminin baskıcı, kuralcı, sistemli ortamına dair yetişkinlere hitap eden göndermelerle dolu. Domuza dönüşen bebekler, çok yendiğinde insanı devleştiren kekler, katılığıyla herkesi korkutan bir kraliçe gibi pek çok öge dönem İngiltere'sinin endişelerini yansıtıyor. Örneğin, hayatları adabı muâşeret kitaplarında belirtilen kurallarla dikte edilen Viktoryenler için yemek yeme katı kurallarla belirlenen bir süreç. Çocukların ne yediği, nasıl yediği, kaçta yediği gibi detaylara da ayrıca önem veriliyor. Harikalar Diyarı'na doğru delikten düşerken de, tüm macera boyunca da Alice'in aklına en sık gelen şeyin yemek olması bu nedenle pek de şaşırtıcı değil. Üstelik kuralsızca yendiğinde boyunun kısalıp uzaması tam da geç 19. yüzyıl Birleşik Krallığında görülebilecek cinsten korkular. Dönemin kuralcılığının ve sistemciliğinin karşısına kuralsız ve düzensiz bir dünya çıkarıyor Carroll. Belki de *Alice Harikalar Diyarında* ve *Aynadan İçeri* arasındaki en büyük fark da bu: Mantıksız bir

dünyadan mantıklı cevaplar bekleyen Alice, devam kitabı *Aynadan İçeri*'de ise kendisini her şeyin tuhaf bir satranç oyununun kurallarına bağlı olduğu bir dünyada buluveriyor. Birinci kitabın sonunda tavşanın (ya da hikayenin) ardına takılan Alice, ikinci kitapta hikayenin yaratımında çok daha aktif bir rol oynuyor. Carroll'ın kitaplarında Viktorya döneminde çocuk olmanın izini süren Jan B. Gordon'a göre ilk kitap Alice'in büyüme öyküsü, yani bir "bildungsroman." Gordon ilk kitabın sonunda Alice'in ablasının Alice'i büyümüş yetişkin bir kadın olarak çocuklara hikayeler okurken hayal ettiğinin altını çizerek *Aynadan İçeri* adlı devam metninde Alice'in hikayenin yaratıcısı olarak oynadığı daha aktif role işaret ediyor. Dolayısıyla Gordon'a göre *Aynadan İçeri* ise bir sanatçının büyüüş öyküsü, yani bir "künstlerroman." (Jan B. Gordon, "The Alice Books and the Metaphors of Victorian Childhood", Lewis Carroll, Ed. Harold Bloom, 1987). Alice'in soruları, anlamsızlıklardan anlam yaratma çabaları ve dil oyunları Carroll'ın matematikçi kimliğini de en çok plana çıkartanlardan. Anlam ve anlamsızlık, sistem ve sistemlilik iki metnin de en önemli temalarından. Hayatın sistemli görünen sistemliliğini sorgulamak tam da bir matematikçiye yaraşır. Carroll bu durumu, "Hayat deli bir matematikçinin anlattığı deli saçması bir hikaye gibi," diyerek açıklar. Tam da bu yüzden bu sistemli gibi görünen sistemlilik konu etmesi ile Carroll'ın Alice'i ile Kafka'nın *Dava'sı* ya da *Şato'sunu* yan yana koymak belki de mümkün olabilir. Harikalar Diyarı her şeyin şeklinin bozulmaya meyilli olduğu, hiçbir gerçekten emin olunamayan, sözlerin de yolların da anlamsızlaştığı bir dünya. Jefferson Airplane'in ünlü *White Rabbit* (Beyaz Tavşan) şarkısında da dediği gibi: "Ve bir tip mantar yedin/ Ve aklın yavaş işliyor/ Git Alice'e sor/ O sanırım bu durumu anlar" (And you've just had some kind of mushroom/ And your mind is moving low/ Go ask Alice/ I think she'll know).

METNİN SINIRLARINI ZORLAYAN UYARLAMALAR

Jefferson Airplane'in şarkısı, popüler kültürün sayısız Alice temalı eserinden yalnızca biri. Gerek sinema, gerek edebiyat dünyasında çok sayıda *Alice Harikalar Diyarında* uyarlaması karşımıza çıkıyor. Tüm film uyarlamalarını detaylı tartışmak tek bir yazının kapsamını aşacaktır. Fakat en dikkat çekenlerine değinmek Carroll'ın metninin yüzü aşkın yıldır nasıl şekilden şekle girdiğini görmemize yardımcı olacaktır sanırım.

Alice Harikalar Diyarında'nın ilk sinema uyarlaması, 1903 yılında Hepworth Studio tarafından çekiliyor. On iki dakikalık bu sessiz ilk uyarlamanın yönetmenleri Cecil Hepworth ve Percy Stow. Cecil Hepworth'un karısı Margaret Hepworth ise, filmde hem bugün göze biraz korkutucu görünen Beyaz Tavşan'ı hem de Kupa Kraliçesi'ni canlandırıyor. 1910 ve 1915 yıllarında iki sessiz Alice uyarlaması daha çekiliyor. 1931 yılında ise ilk sesli *Alice Harikalar Diyarında* filmi geliyor. Bud

Pollard imzalı, Amerikan yapımı bu ilk sesli uyarlama eleştirmenlerce başarısız bulunsa da Hollywood'dan önce Amerikan film endüstrisinin kalbinin attığı New Jersey, Fort Lee'de çekilmiş olması açısından da önemli. 1930'lar Alice uyarlamalarının çokça rağbet gördüğü yıllar. On yıl içinde dört farklı Alice uyarlaması çekilirken bunlardan birisi de ilk Alice parodilerinden olup Betty Boop'u Alice rolüne yerleştiren 1934 yapımı *Betty in Blunderland*. Söz konusu parodide yapboz başında uyuyakalan Betty Boop aynanın içinden geçip Harikalar Diyarı'na giden tavşanın peşine düşer. Aynanın içinden geçer geçmez siyah mini elbisesi ile Viktorya dönemi fantezilerine hitap eden Betty Boop, delikten düştükten sonra ancak Harikalar Diyarı barında bir bardak içkiyi içtikten sonra küçülecektir.

Peki ya sen, sevgili okur, bunca yıldır sen nasıl bir tavşanın peşindesin?

Tabii çocuklar için de pek çok uyarlama mevcut. 1951 Disney yapımı *Alice Harikalar Diyarında* ise belki de metnin en iyi bilinen uyarlamalarından... *Aynanın İçinden* ile *Alice Harikalar Diyarında*'yı birleştiren bu versiyon çocuk izleyicileri hedef alırken bir başka Alice uyarlaması, 1976 Playboy yapımı *Alice in Wonderland: An X-Rated Musical Comedy* ise öykünün pornografik müzikal versiyonu. Alice rolünde "playboy kapak kızı" Kristen DeBell var. Metnin sınırlarını zorlayan tek parodi ise elbette bu yapım değil. Çek yönetmen Jan Svankmajer'in 1988 yılında çektiği orjinal adı ile *Neco Z Alenky*, sürreel bir Alice yapımı. Beyaz bir tavşandan ziyade beyaz bir sıçanı andıran kırmızı ceketli hayvanın ardına düşen Alice, bu defa biraz tedirgin edici bir maceranın içine düşüyor. Hollywood yapım şirketleri de boş durmayarak 1970'ler ve 80'lerde metni uyarlamayı sürdürüyor. 1999 yılında televizyon

için uyarlanan filmde ise bu defa Hollywood'un ünlü simaları boy gösteriyor. Whoopi Goldberg, Ben Kingsley ve Pete Postlethwaite bu isimlerden yalnızca birkaçı. 2009 yılında mini bir dizi olarak, SyFy tarafından çekilen Alice ise, karakterimizi Harikalar Diyarı'nın yaratıldığı dönemden 150 yıl sonraki haline göndererek bu defa bilimkurgu ile Carroll'un metnini yeniden şekillendiriyor. 2010 yılında ise pek çok kişinin iyi hatırlayacağı Tim Burton imzalı Alice gösterime giriyor. Alice'in yaşını büyüten ve kimlik krizinin bir tip ergenlik dönemi kimlik krizine dönüştüren bu versiyon metnin üç boyutlu teknolojiye uyarlanan ilk versiyonu olması açısından önemli bir ünvana sahip. Fakat Harikalar Diyarında dünyasını iyi ve kötü güçlerin mücadele ettiği bir savaş meydanına dönüştüren film, Lewis Carroll'ı ne kadar memnun ederdi orası biraz şüpheli.

Sinema için yeniden yeniden uyarlanan metin edebiyat dünyası için de tekrar tekrar ele alınan, yeniden yazılan, referanslarda bulunulan eserlerden birisi. 1895 yılında Anna M. Richards'ın *Eski Harikalar Diyarında Yeni Bir Alice* (A New Alice in the Old Wonderland) onlarca metinle devam edecek bir furyanın ilk örneklerinden. Robert Gilmore imzalı *Alice Kuantum Diyarında* da, Shen Congwen imzalı *Alice Çin'de* de, Alice'in beyaz bir tavşan yerine beyaz bir farenin peşine düştüğü *Alice Zombiler Diyarında* da bu furyanın en çeşitli örneklerinden. Kitabın *Alice Harikalar Diyarında'nın Elli Rengi* adlı erotik bir yeniden yazımı dahi bulunuyor.

Yüksek edebiyatın demirbaşı kabul edilen pek çok eser de, Carroll'ın dünyasına göndermelerde bulunuyor. James Joyce'un ölmeden hemen önce tamamladığı ve belki de edebiyat tarihinin sindirimi en zor eserlerinden kabul edilen *Finnegans Wake* bu eserlerden. Tıpkı *Alice Harikalar Diyarında* gibi rüya ile gerçekliğin birbirine karıştığı metin dil oyunları ile pek çok "Carroll-vari" dil oyununu da yeniden yaratıyor. *Alice Harikalar Diyarında*'yı 1923 yılında Rusçaya çeviren Nabokov ise bir başka Lewis Carroll

Delikten bir tek Alice düşmedi!

Gerek edebiyat, gerek sinema dünyası gizemli bir kapıdan geçerek harikalar diyarına varan çocuk karakterlerle dolu.

- **Oz Büyücüsü, L. Frank Baum**

Dorothy de tıpkı Alice gibi uyuyakalıp kendisini bambaşka bir diyarda buluyor. Eve dönebilmek için Oz Büyücüsü'nün peşine düşen Dorothy'nin "Ev gibisi yok" sözleri bugün hâlâ, özellikle toplumsal cinsiyete dair verdiği mesaj bağlamında tartışılıyor.

- **Narnia Günlükleri, C. S. Lewis**

Pevensie kardeşleri Narnia adlı diyara çıkaran büyülü gardrobunu nasıl unutabiliriz?

- **Harry Potter, J. K. Rowling**

Son derece "normal" olan teyzesi ve eniştesi ile yaşarken birden bambaşka bir alemde ünlü ve zengin olduğunu, üstelik de büyü yapabilme yeteneğine sahip olduğunu öğrenen Herry'nin hikayesi de bir nevi tavşan deliği hikayesi. Fakat önce peron dokuz üç çeyreğin yerini bulmalı ve hiç korkmadan duvara doğru koşmalı.

- **Peter Pan, J. M. Barrie**

Kimsenin yaşlanmadığı, sadece çocuklara ait bir diyar var, biliyoruz. Oraya varmak için tek ihtiyacımız olansa biraz peri tozu.

hayranı. Joyce Carol Oates ise 1978'de *Paris Review*'a verdiği röportajda Carroll'ın kitaplarının sahip olduğu ilk kitaplar olduğunu belirten Oates aynı zamanda üniversitede bu kitaplarla ilgili lisans düzeyinde bir ders de verdiğini söylüyor.

Peki, sayısız uyarlama, etkilenme, göndermeler ve yeniden yazımlar arasında Alice'in peşine düştüğü beyaz tavşan bizim için bugün ne ifade ediyor? Belki de 2000'li yılların en sık tartışılan göndermesinin beyaz tavşan ile ilgili olduğunu hatırlayacaksınız. Wachowski kardeşler tarafından çekilen *Matrix* üçlemesinin aynı adı taşıyan ilk filminde ana karakter Neo'nun uyanışa giden yolu, beyaz tavşanı takip etmesi ile başlar. Bilgisayarda beliren mesajın "Beyaz tavşanı takip et," direktifi ile yola çıkan Neo, yine Alice'i hatırlatırcasına içinde bulunduğu "gerçeklikten" çıkmak ya da çıkmamak konusundaki tercihini mavi ya da kırmızı hapları alarak belirleyecektir. Yani tıpkı Alice gibi büyüdü kapıdan geçebilmek için bir şeyleri yiyip içmesi gerekecektir. Peki ya kült filmler arasına giren bir diğer yapım, Richard Kelly imzalı *Donnie Darko*'daki o meşhur tavşan Frank? Donnie Darko'nun halüsinasyonlarının başkahramanı olan tavşan ile *Sims* oyunlarında asosyal oyun karakterlerinin karşısına hayali bir arkadaş olarak dikilen sosyal tavşan arasındaki ortak nokta dönüp dolaşp

Viktoryenler için yemek yeme katı kurallarla belirlenen bir süreç. Çocukların ne yediği, nasıl yediği, kaçta yediği gibi detaylara da ayrıca önem veriliyor. Tüm macera boyunca Alice'in aklına en sık gelen şeyin yemek olması bu nedenle pek şaşırtıcı değil.

Güneş Engin

Alice'le birlikte neyin peşine takılıp atıyoruz tavşanın deliğinden, "tekrar dışarı nasıl çıkacağımızı hiç düşünmeden?"

Alice'e bağlanıyor olsa gerek. Bir başka gönderme ise, zamanında pek çok kişiyi koltuklara mıhlayan *Lost* dizisinden geliyor. Adada babasının hayaletini görmeye başlayan Jack'e, John Locke, beyaz tavşanı izlemesini salık verir.

Bu yazıya "Bunca yıldır aynı tavşanın ardında biz neyin peşindeyiz," sorusuna cevap bulabilmek niyetiyle başlamıştım. Oysa bu sorunun cevabını bulmak pek de mümkün olmasa gerek. Virginia Woolf, Lewis Carroll'ın Nonesuch Press tarafından basılan 1293 sayfalık toplu eserlerinin yayımlanması ile başta ne kadar heyecanlanıp Carroll'ın dünyasını nihayet tam olarak anlamayı umduğunu, oysa eserleri topluca okuyup bitirdiğinde bunun mümkün olmadığını fark ettiğini yazar. Carroll'ın ne üniversite kimliği ne de yazar kimliği tamamen metne hâkimdir. Hangi Carroll'dır okuduğumuz? Kimdir Carroll? Woolf'a göre gerçek kimliğini asla çözemesek de Carroll bize "dünyayı ters yüz ederek, bir çocuğun gördüğü gibi göstermekte," bizi "tıpkı çocukların güldüğü gibi, sorumsuzca" güldürmektedir (Woolf, "Lewis Carroll", *Aspects of Alice*, ed. Robert Phillips, 1971). Robert Phillips, *Alice Harikalar Diyarında* ile ilgili yazılmış sayısız farklı yorum ve eleştiriye dikkat çekerek herkesin Alice'te gördüğü şeyin farklı olduğunu söyler. Nitekim Alice de kendisinin ne olduğundan pek emin değildir. Metinde sıklıkla bir başkası olduğundan bile şüphelenir. Eğer Robert Phillips haklıysa ve gerçekten her birimiz -Alice de buna dahil olmak üzere- Alice'de bir başka şeyi görüyorsak, o halde peşine düştüğümüz tavşan da hepimiz için farklı olmalı. 150 yıldır yazılan ve çekilen Alice uyarlamaların çeşitliliği de bunu kanıtlar nitelikte.

O halde soralım şimdi: Peki ya sen, sevgili okur, bunca yıldır sen nasıl bir tavşanın peşindesin? ■

TAMER VE CANER KARATAŞ İLE SÖYLEŞİ: BİR HARİKALAR DİYARI OLARAK TAŞRA

“Biz köyde büyüdük. İstanbul’da büyüyen iki çocuk olsaydık çok tembel olacaktık eminim. Hayatımıza her gün bir şeyler katalım gibi bir derdimiz olmayacaktı. Çocukları da bizim gibi yaşamaya ikna etmeye çalışıyoruz. Meraklarını canlı tutuyoruz yalnızca.”

Tamer ve Caner Karataş ikiz kardeşler. Rize’nin Fındıklı ilçesinin İhlamurlu köyünde gelmişler dünyaya. Elleriindeki tüm imkanları çocuklarını desteklemek için kullanan bir aileye sahip oldukları için şanslı buluyorlar kendilerini. Tiyatro eğitimi almışlar. Hayata Ankara ya da İstanbul’da devam etmeleri mümkünken, Fındıklı’ya dönmüşler. Buradaki Halk Eğitim Merkezi’nde çocuklara drama eğitimi veriyorlar. Mevzunun *Alice Harikalar Diyarında* ile ilişkisine gelince: Taner ve Caner’in yaptıkları şeyin burada yaşayan çocuklar için ne anlama geldiğini tahmin etmek zor değil. Hele son zamanlarda büyük şehirlerin nasıl da

iç sıkkan, yürek burkan yaşam alanlarına dönüştüğünü düşününce, taşranın harikalar diyarı olarak barındırdığı ihtimallere şöyle bir göz atalım istedim...

Ne yapıyorsunuz burada tam olarak? Neden burada kaldınız?

Tamer: Tiyatro ile insanlar arasında bir köprü kurmaya çalışıyoruz. Hem kendimizi geliştiriyoruz hem de öğrendiğimiz yenilikleri burada deneme imkanı buluyoruz. Bakir bir bölgede olmanın avantajı şudur: İnsanlar sizi şaşkınlıkla izlerler. Dezavantajı da onlara anlatırken çekeceğiniz zorluktur. Size sürekli nereden,

“Bölgeye gelen sirkleri çok seviyoruz ama hayvanların kullanıldığı sirkelere gitmiyoruz. Eğer hayvanları çalıştırıyorlarsa diyoruz ki, biz yokuz.”

ne kadar para aldığınızı sorarlar. Kimse bir şeyi gönüllü olarak yapabileceğinize inanmaz. Ne çıkarınız bulunduğunu merak ederler. Yıllar önce bize, “Kim bilir nereden para alıyorsunuz, katılmam, izlemem,” diyen insan şimdi çocuğunu göndererek oyunculuk eğitimi aldırıyor.

Caner: Asıl amacımız, aldığımız eğitimle bu bölgede bir şeyler yapabilmek. Deneme yanılmayla başladık. Şansımıza hep iyi insanlar çıktı karşımıza. Bizi burada tutan şey ailemiz aslında. Çünkü büyüklerimiz, büyük şehirlere taşınırlar da, büyük paralar kazansalar da hepsi buraya gömüldü. Huzur bulmak ya da hayata tekrar bağlanmak için döndükleri yer burası. Elimdeki imkanları hep burada deneyip burada yeşertmeye çalıştım bu yüzden.

Çok fazla öğrenciniz var. Bu kadar çok ailenin çocuklarını oyuncu yapmak istediğine inanamıyorum.

Caner: İnsanlar çocuklarını bize oyuncu olsunlar diye göndermiyorlar. Bizi uzaktan izliyor ve ne yaptığımızı merak ediyorlar. Tam olarak ne yaptığımızı bilmeseler de bizi seviyorlar. Çocuklarını da kişilikleri bize benzesin diye gönderiyorlar aslında. Bizim etrafımızla kurduğumuz ilişkiyi seviyorlar. Halk Eğitim Merkezi’ndeki bir odayı tiyatro salonu haline getirdik mesela. Bu tür şeyleri seviyorlar. Bunu bir veliden duydum: “Sizin gibi olsun çocuklarımız. Paraya aşık olmasın ama güzel şeyler de yapsın. Yaptığı her şeyde mutlaka bir güzellik olsun.”

Peki ya çocuklar nasıl etkileniyorlar sizden?

Tamer: Biz köyde büyüdük. Yaptığımız her şeyde iki temel gailemiz vardı: Ailemize nasıl katkıda bulunuruz ve kendimizi nasıl geliştiririz? İstanbul’da büyüyen iki çocuk olsaydık çok tembel olacaktık eminim. Hayatımıza her gün bir şeyler katalım gibi bir derdimiz olmayacaktı. Çocukları da bizim gibi yaşamaya ikna etmeye çalışıyoruz. Meraklarını canlı tutuyoruz yalnızca. Bir gün Charlie Chaplin’in kim olduğunu, bir gün oda tiyatrosunun ne demek olduğunu, başka bir gün okuduğumuz bir kitabı anlatıyoruz. Tiyatronun, müzikalin, dramının, komedinin ne demek olduğunu anlattıkça yeni şeyler sormaya başladılar. Arkadaşlarına anlatıyorlar, başka kitaplar okuyorlar, okuduklarını bizimle tartışıyorlar... Artık onlara yetişemiyoruz. Aileler, “Çocuğum çok kitap okuyor, sizce bir zararı var mıdır,” diye sormaya başladı. Bu değişimi görmek hoşumuza gidiyor.

Peki çocuklara nasıl ulaşıyorsunuz? Hiç kolay iş değil aslında.

Tamer: İkimiz de animatörüz ve bu da çocuklara ulaşmakta büyük bir avantaj sağlıyor. Öyle ki, çocuklar bize “Öğretmenim” derken bile zorluk çekiyorlar, çünkü karşılarında öğretmen diye bildikleri insanlardan farklı iki insan var. Hem öğretmen, hem ağabey hem de animatör bağımız var çocuklarla. Öğretmen tarafımızı sevmiyorsa animatör tarafımızla iletişim kuruyor. 2,5 ay oldu drama atölyesine başlayalı. Aileler gerçekten drama eğitimi verip vermediğimizi merak ediyorlar. Diyorum ki, “Hâlâ dramaya geçemedik.” Çünkü

“Biz ikiz kardeşleriz, Tamer ve Caner, çocukluğumuzda görmediğimiz şeyleri şimdiki çocuklara göstermeye çalışıyoruz. Bunu da tiyatroyla yapıyoruz.”

çocukların bundan önce okuması, duyması gereken sesler, tanınması gereken insanlar var. Drama eğitimi o şeylerle temas etmeleri için bir araç aslında.

Çocukken en büyük hayalim şehre gitmektir çünkü köy sıkıcıydı. Şimdi de şehir sıkıcı ama sanki buralarda bir şeyler oluyor. İç sıkıntım tarafından yanıltılıyor muyum, yoksa gerçekten buralarda bir şeyler oluyor mu?

Tamer: Büyük şehirlerde arkadaşlarımız “AVM’lerde tiyatro yapıyoruz, insanlar alışveriş çantalarıyla izlemeye geliyorlar, biz değiliz dertleri,” diyorlar. Yaptıkları şeyi hissedemiyorlar. Bizim burada böyle bir sorunumuz yok. Bunu biliyorlar ve şehirdeki arkadaşlarımız diyorlar ki, “Geleyim bana bir oda, bir de oynayabileceğim bir sahne bulun yeter.” Böyle şeyleri gördükçe buradaki hayatımız bizim için daha kıymetli hale geliyor. Çocuk tiyatrosu yapıyorsunuz, orada 300 kişiye oyun oynasanız ne manen ne madden doyarsınız, ama burada sizi izleyen 50 çocuğun suratındaki şaşkın ve gülümseyen ifadeyi görüyorsunuz ya, size yetiyor. Para da önemini kaybediyor.

Caner: Orada işinizi yapacak yer bulamıyorsunuz, burada insanlar “Yeter ki böyle bir şey yapın,” diye bakıyorlar yüzünüze.

Tamer: O yüzden taşraya dönüş çoktan başladı. Burası da canlandı. Bir başka örnek vereyim. Biz Rize’deki Devlet Tiyatrosu’na oyun izlemeye gideriz. Her hafta aynı yüzleri görüyorduk eskiden. Bizim drama atölyesi başladığından beri aileler çocuklarını oyun izlemeye götürüyorlar. Çünkü bu eğitimi alan çocuklarının oyun da izlemesi gerektiğini düşünüyorlar. Bu çok mutluluk verici bir değişim mesela.

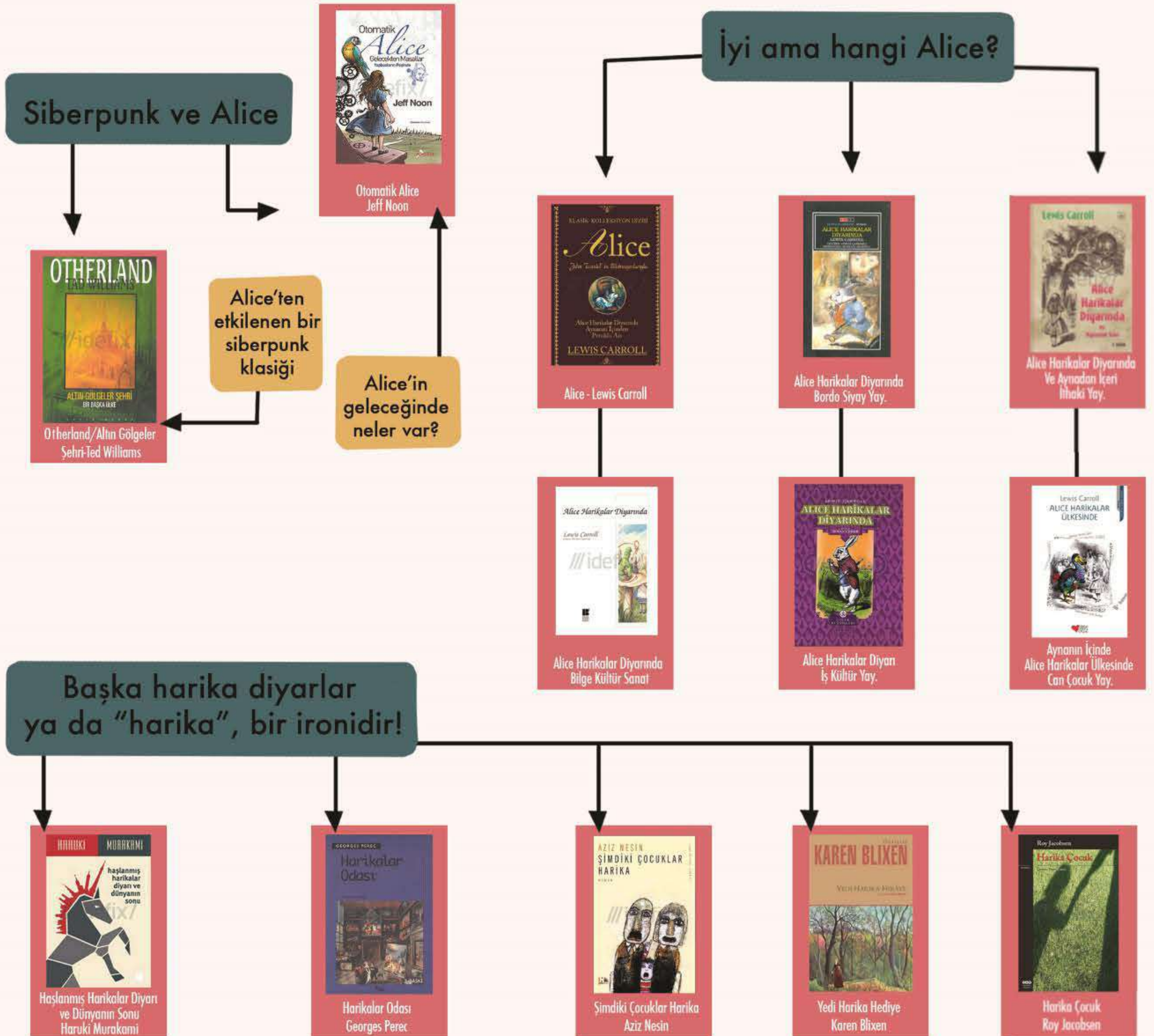
Bir de sizin sirk mevzunuz var. O nedir?

Tamer: Bizim yaptığımız şey animasyon, Batı’da kanto diyorlar buna. Bölgeye gelen sirkleri çok seviyoruz ama hayvanların kullanıldığı sirklerle gitmiyoruz. Bölgeye gelen sirklerden bizi arıyorlar ve onlara katılmamızı istiyorlar. Biz de diyoruz ki hayvanları çalıştırıyorsanız biz yokuz. Aslında yaptığımız bütün işleri şöyle özetlemek mümkün: Biz ikiz kardeşleriz, Tamer ve Caner, çocukluğumuzda görmediğimiz şeyleri şimdiki çocuklara göstermeye çalışıyoruz. Bunu da tiyatroyla yapıyoruz. Bu kadar aslında.

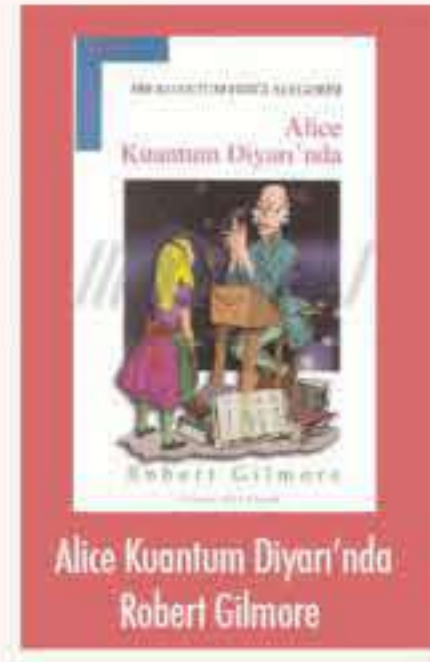
Caner: Bizim hayata bakış açımıza göre, yaşadığın yeri cennet yapmadığın sürece gittiğin her yer cehennemdir. Biz de bunun için uğraşıyoruz. ■

150 yıldır Alice'le, deliğin içinde!

Dünya edebiyatında görülmemiş şey değil, bazı hikayeler zamanla bağlamından da, anlattıklarından da ve hatta en başta yazarından da kopuyor, bambaşka anlamlara bürünüyor ve türlü şekillerde yeniden yeniden yazılıyor. *Alice Harikalar Diyarı* da, Lewis Carroll'a değil, artık her şeyiyle dünya edebiyatına ait bir metin. İnsanlığın kolektif bilincinin bir ürünü... Bu niye böyle, neden böyle? Kararsız Okur bu ay, yayımlanışının 150. yılında Alice'in peşine düşüyor. Alice'in hikayelerinden esinlenen dünya edebiyatından felsefeye, siberpunktan fiziğe uzanan çeşitli örneklerle soruların cevabını bulmaya çalışıyor. Belli ki, varoluşumuzun sıkıntısını, harikalar diyarı yaratmakla gidereceğimize inandığımız sürece Alice hep bizimle!

Alice'in peşinde...

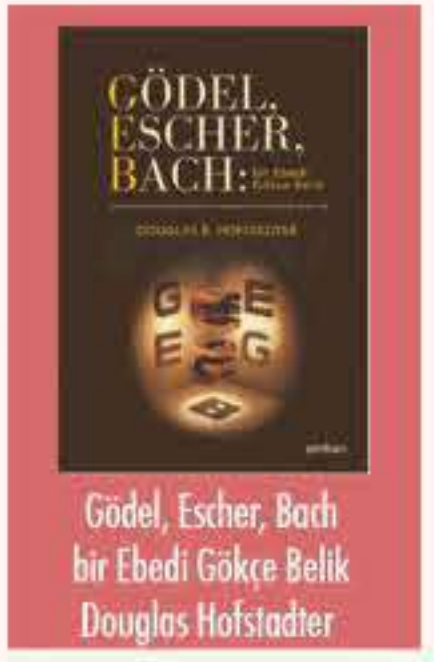

Alice bir
nükleer
parçacığa
dönüşüyor

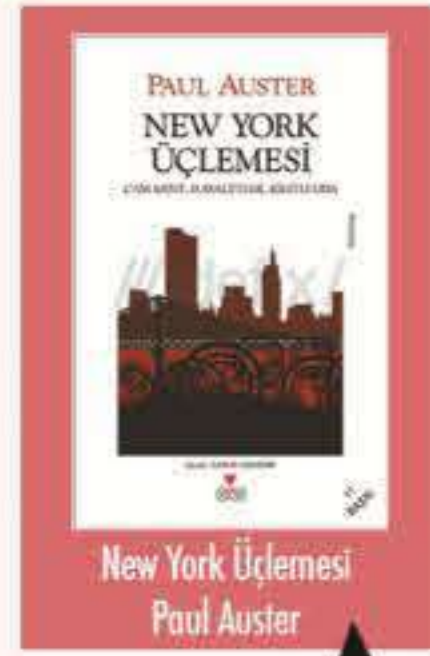

Finnegans Wake
Türkçeleşmedi. Ama
iyi bir Joyce derlemesi
karıştırarak
bulabilirsiniz Alice'i.

Bu meta kitap
sadece Alice ile
karşılaştırılabilir

Gödel, Escher, Bach
bir Ebedi Gökçe Belik
Douglas Hofstadter

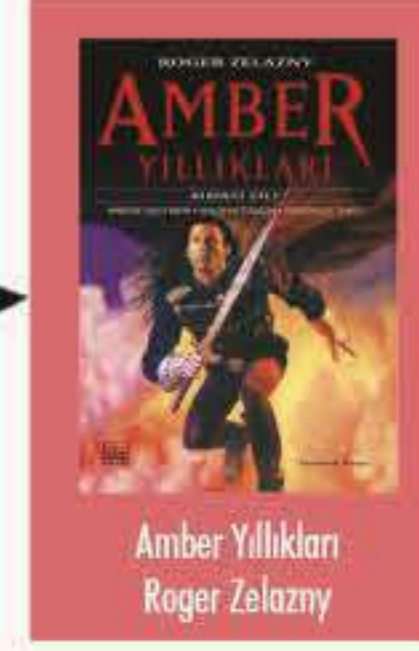

Camkent'te
Alice'i
bulunuz

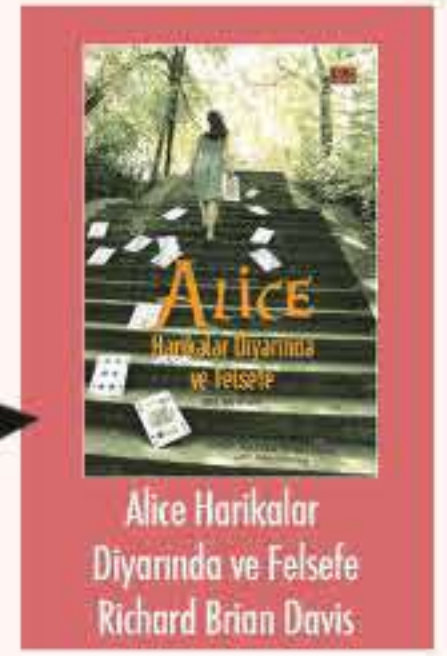

Nabokov'un
hayal ülkesinde
Alice'in ayak
izlerini
takip edin!

Kaos
saraylarında
bolca Alice
vari bi dolu
halüsinasyon
var

Her şey
birbirinden
ayrılabilir,
Alice ve Felsefe
asla!

Buyurun
Alice'in zombi
versiyonuna.

Gençlik kitabı
demeyin,
Alice bu defa
korkudan
öldürüyor.

Diyar varsa
Alice de
vardır!

“İNSANLARIN GEÇMİŞLERİ UNUTULABİLSE, ASLA SAVAŞ OLMAZDI”

“Yıllarca hiçbir haber alınmayan, nerede olduğu bilinmeyen, sağ mı yoksa kurşuna dizilip bir çukura mı yuvarlandı muamma birini bekleyen kadınları anlatıyor Duras.”

Fatih Akın'ın üzerinde çok konuşulan son filmi *Kesik* (*The Cut*) koskoca bir halkın, yaşadıkları coğrafyadan sürülmesini, silinmesini, filmin başlangıcında ilk birkaç dakikanın da geçtiği Mardin civarında sık kullanılan tabirle, seyf edilmesini, kesilip atılmasını anlatıyor. Kadınlar, erkekler, çocuklar, aileler, koskoca köylerin, kasabaların ahalisi, cemaati kurşunlarla, hastalıkla, açlıkla, yollarda, kamplarda, yitip gidiyor. Çoğunun ne ölüsü ne de dirisi bulunuyor. Bu kocaman bir kayboluş hikayesi. Bir varmış bir yokmuş...

“Gidenin vay haline,” deriz; doğrudur. Hayatta kalanlar, gideni geride bırakırlar, yaşadıkça insan olmaya devam ederler. Yeri gelir gülerler, mutlu olurlar. Örneğin, filmdeki olağanüstü sinema sahnesi bunu mükemmel anlatıyor: Evet, soykırımda tüm ailesini yitirmiş biri bile Chaplin sinemasında kahkahayla gülebilir. Her şeyini kaybetmişse de taş değildir, insandır; üstelik kısa bir süre için de olsa, “sinemadan çıkmış insan”dır o, kendisinden başka bir şey düşünebilmiştir. Öte yandan, küçük evlatlığın babanın elinden alındığı sahnede, ne 1921'de Halep'teki sinemada ne de 2014'te İstanbul'da filmi izlediğimiz küçük salonda kimse gözyaşlarına hâkim olamaz. Kayıp bir çocuk, bir kardeş, bir anne, bir koca herkesi kendisine döndürür, başımıza gelme ihtimali, endişesi ve dehşetiyle yaralar...

Dolayısıyla *Kesik*, sadece yitip gidenlerin hikayesi değil. Hayatta kalanların neden onulmaz yaralı bir kuşak olduğunu da anlatıyor. Anadolu'dan sürülüp kendilerini Halep'te, Beyrut'ta, Marsilya'da, Florida'da, Minneapolis'te, Kuzey Dakota'da bulan, hem kaybolmuş hem de kaybetmiş insanlar bunlar. Her kayıp yakını gibi bitmeyen bir arayışları

Uğur Altun

Duras'nın çok sayıda kurgu eserinin de ilk nüvelerini içeren kitap, aslında biraz da yazarın yaşamında anı ve kurgunun iç içeliğine işaret ediyor.

var. Cumartesileri Galatasaray'da, perşembeleri Plaza del Mayor'da... Siyasi iktidarın fitne, fesat ve kötülükle akraba saydığı öcü diaspora, işte bu apansız elini, kolunu, aklını yitirmiş, sakat bırakılmış insanlardan ibaret...

ANI VE KURGUNUN İÇ İÇELİĞİ

Marguerite Duras'nın istisnai bir insani duyarlılık ve duygusal yoğunluk ile yazdığı *Savaş Yılları Defterleri*, yüzyılın başında arziendam eden gözü dönmüş vahşet ve şiddetin, yüzyılın ortasında daha önce görülmemiş bir boyuta ulaşmasına ve bütün Avrupa halklarını sakat bırakmasına dair olağanüstü bir tanıklık. Duras'nın çok sayıda kurgu eserinin de ilk nüvelerini içeren kitap, aslında biraz da yazarın yaşamında anı ve kurgunun iç içeliğine işaret ediyor.

Yazarın *Acı* romanına dönüşecek sayfalarda, bekleme ve kaybetmenin ağırlığını görüyoruz. Sakat kızı toplama kampına gönderilmiş Bayan Cats, oğulları esir düşmüş Bayan Bordes, kocasının akıbeti belirsiz Marguerite yaşayamaz hale geliyorlar. Ne yemek, ne uyku, ne insan. Varlıkları şeffaf sanki; Duras'nın ustalıkla yazdığı sayfalarda bu karakterler, sanki yok olmaya yüz tutmuş birer gölge. Hiçbir benlikleri, varlıkları kalmamış gibi. Uykudaymış gibi olan bekleyişlerini, sadece telefon sesi, kapı zili ve postacı bölüyor. Belki bir haber vardır gaipen? Yıllarca hiçbir haber alınmayan, nerede olduğu bilinmeyen, sağ mı yoksa kurşuna dizilip bir çukura mı yuvarlandı muamma birini bekleyen kadınları anlatıyor Duras.

Hepsi de aynı çaresiz bekleyişten dengesini, dürüst olmak gerekirse, düpedüz aklını yitirmiş insanlar bunlar. Duras'nın çizdiği tüm karakter portreleri şehirlerin açık birer akıl hastanesine dönüştüğünü hissettiriyor. Bununla birlikte, her türden katliam, toplu cinayet, soykırımın yaşandığı savaş yılları, insanlarda ne vicdan bırakıyor, ne etik. Herkesi biraz katil, biraz işkenceci, biraz cani yapıyor. Sohbet Almanlara geldiğinde Bayan Cats, "Tek bir tane bile kalmasın isterim, çocuklar dahil, gerekirse bizzat kendim öldürürüm," diyor. Genç bir kız durup dururken, "Almanlar mı? Seksen milyon onlar. Seksen milyon mermi buluruz öyle değil mi?" diyebiliyor.

İnsanlığımızı fanatik dini, kavmi, milli, ırkçı kimliklere böldüğümüzden beri en nefret ettiğimiz düşmanlarımıza en çok benzemekte üstümüze yok!

"Sokaklar katil dolu. Cinayet düşleri görülüyor. Ben ideal bir şehir hayal ediyorum, yanyan, harabeleri arasından Alman kanı akıyor. Bu kanın kokusunu

alıyorum sanki, öküz kanından daha kırmızı, domuz kanına benziyor, pıhtılaşmıyor, uzağa akıyor, bu nehirlerin kenarlarında gözü yaşlı kadınlar, kadınların kışlarına birer tekme atıp burunlarını erkeklerinin kanına batıracağım."

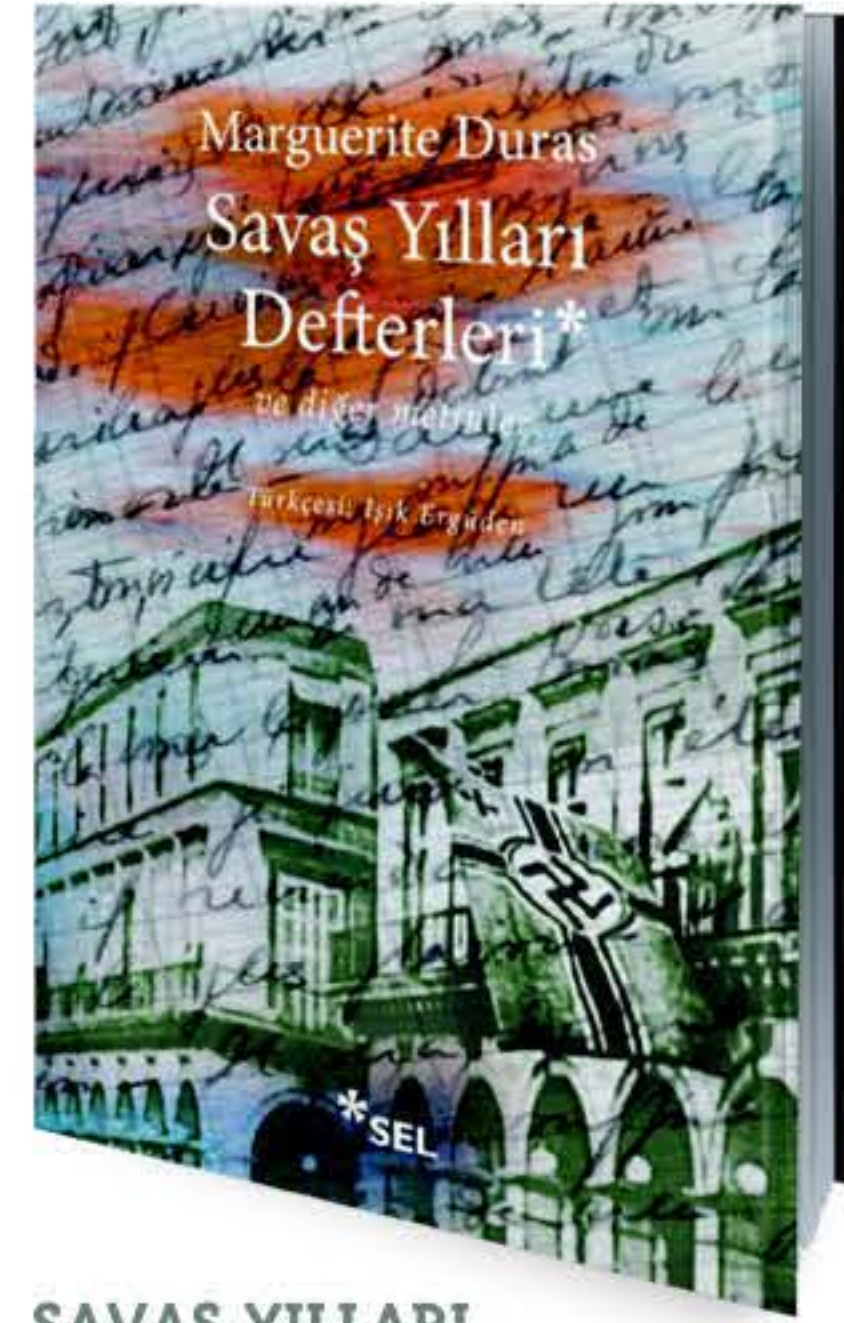
KÖKÜ KURUTULAMAYAN NEFRET

Yazarın tamamlanmamış romanı *Théodora*'nın ilk taslaklarını da içeren kitapta bu intikam ve insanlıktan çıkma durumuna dair çok çarpıcı saptamalar öne çıkıyor. "İnsanların geçmişleri

unutulabilse, asla savaş olmazdı," diyor Duras; üst üste binen, arkeolojik katmanlar gibi destikçe geriye geriye giden, dipsiz bir geçmişe gömülen, kökü kurutulamayan düşmanlıkları, nefreti anlatmak için. Paris'te direnişçilerin, ele geçirdikleri bir muhbiri (aslında emin de değiller) sorguya, yani işkenceye tabi tuttıkları bölüm, okuyucuyu tedirgin ve rahatsız etme konusunda inanılmaz başarılı.

Théodora, kocası Gestapo tarafından tutuklanmış bir kadın, adamın sağ olup olmadığı belli değil. Üstelik dört yıldır, tüm direnişçilerin, "Bir Gestapo ajanını elimize geçirirsek görür gününü," dediklerini duyuyor. Ve işte, o an geliyor. Daha önce ağır işkence görmüş iki erkeği yanına alıp sorguyu yönetmeye soyunuyor. İşkenceyle son derece şaibeli bir itiraf elde ediyorlar. Ancak şiddet kimi yoldaşları, özellikle kadınları rahatsız ediyor ve sorgu odasını terk ediyorlar. Arkasında tam bir destek, içinde hissettiğine benzer bir nefret olmadığını fark etmek Théodora'yı sinirlendiriyor. Öte yandan düşünmeye ve kısmen hesaplaşmaya da sevk ediyor: "Theodora henüz ne yaptığının farkında değil. Belki kötü bir şey yaptı. Bundan emin değil, bir adama işkence yaptırdı. Bunun adı işkence. Almanlar işkence yapıyordu. Kendi de yapıyor."

İnsanları en çok birbirine yakınlaştıran şeyin nefret, şiddet ve savaş olması ne kadar umut kırıcı. Marguerite Duras, Fransızların Alman nefretinin, Almanların Yahudi nefretinden çok uzak olmadığını incelikle (ve acıyla) itiraf ediyor. Aynı şiddeti başka öznelere uygulamak konusunda bugünün mazlumlarının tereddütü yok. İnsanlığımızı fanatik dini, kavmi, milli, ırkçı kimliklere böldüğümüzden beri en nefret ettiğimiz düşmanlarımıza en çok benzemekte üstümüze yok! ■

SAVAŞ YILLARI DEFTERLERİ VE DİĞER METİNLER

Marguerite Duras
Sel Yayıncılık
Çeviren: Işık Ergüden

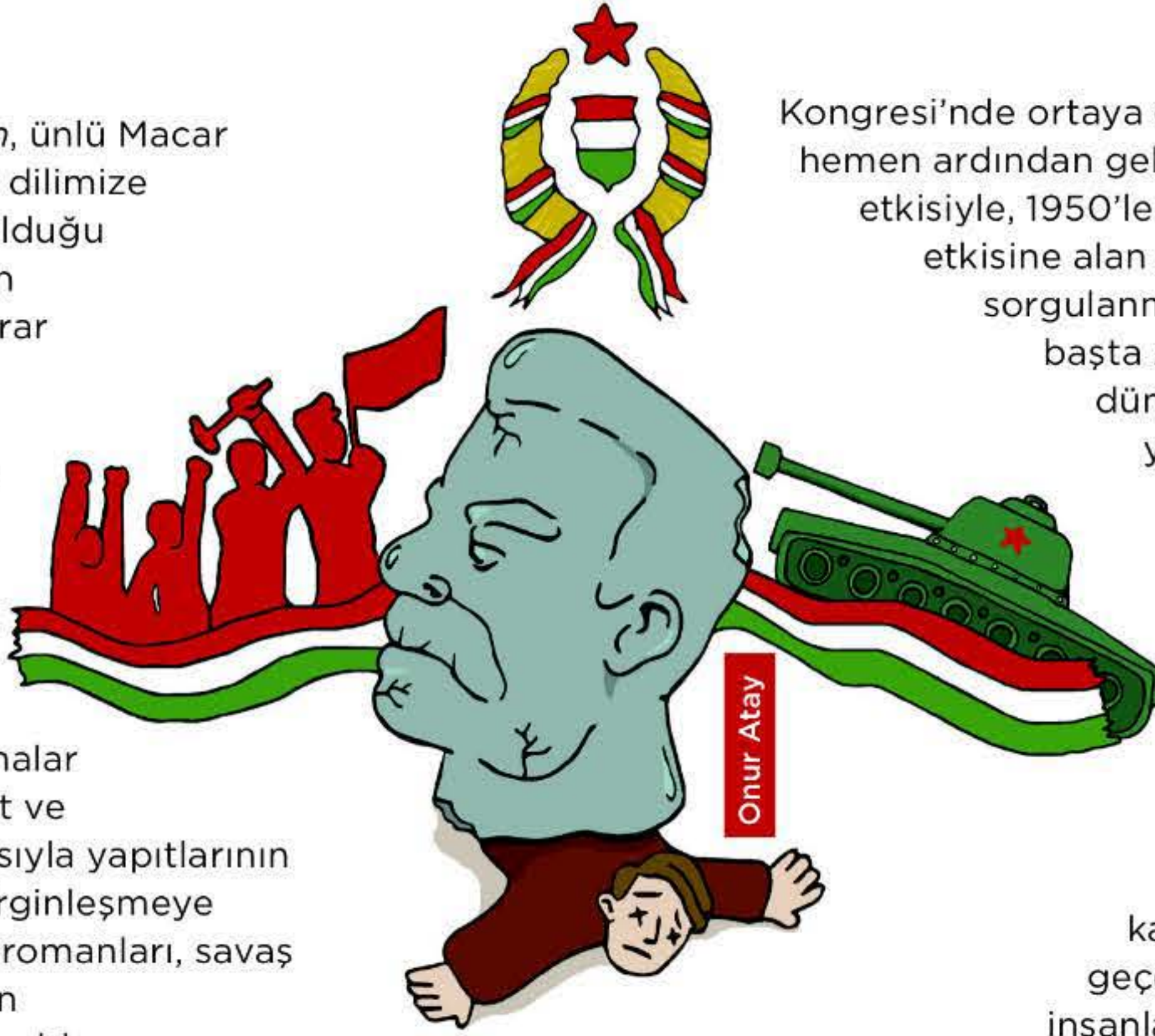
ZOR YILLARIN TAM ORTASINDA

“1956 ve Küçük Adam, Doris Lessing gibi Batılı yazarların anılarında çokça bahsettiği o zor yılları, sıradan insanlara odaklanarak ele alan bir roman.”

1956 ve Küçük Adam, ünlü Macar yazar Spiró György'nin dilimize kazandırılan ilk yapıtı olduğu için, öncelikle, yazardan kısaca bahsetmekte yarar var sanırım. 1946 yılında Budapeşte'de dünyaya gelen György, Eötvös Loránd Üniversitesi'nde (ELTE) Macar ve Slav dilleri bölümünde okudu, gazetecilik ve sosyoloji üzerine çalışmalar yaptı. ELTE'de Edebiyat ve Estetik Profesörü olmasıyla yapıtlarının avangart karakteri belirginleşmeye başladı; denemeleriyle romanları, savaş sonrası Macaristan'ın en önemli yapıtlarından sayıldı ve başta *Csirkefej* (1986) olmak üzere dramaları birçok dile çevrildi. 1956 ve Küçük Adam dışındaki en önemli romanı ise, Roma İmparatorluğu'ndaki gezgin bir Yahudiye anlatan, 800 sayfalık *Fogság* (2005), yani “Esaret”tir.

TİTANLARIN ÇARPIŞMASI

1956 ve Küçük Adam, Avrupa'nın en talihsiz coğrafyası olan Doğu Avrupa'da, Macaristan'da geçiyor. Hatta, bölgenin Alman faşizminin ve İmparatorluk Rusya'sının dış politikadaki selefi Sovyet emperyalizminin çizimleri altında inlediğini, yani bir nevi Titanların çarpışması arasında kalarak Holodomor, Katyn Katliamı, Nazi İstilas ve Doğu Bloku gibi ağır tecrübelerle perişan olduğunu anımsadığımızda, sahneyi, Avrupa'nın en talihsiz coğrafyasının en talihsiz zamanı olarak nitelemek yanlış olmayacaktır. Malum, Macarlar, öteki Avrupa toplumlarıyla herhangi bir akrabalık bağından yoksun olmalarının, yani Slav ya da Germen olmayışlarının politik sonuçlarını tarih boyunca yaşadılar. Ancak Macaristan'daki 1956 ayaklanması ve ardından gelen Alman istilas kadar çarpıcı olan Sovyet işgali, tüm dünyada büyük yankı buldu. Zira Batı'daki Marksist teori ve retorik ile Doğu Bloku'ndaki Sovyet pratiği arasındaki derin çelişkilerden duyulan hayal kırıklığı, 1956 başındaki Sovyetler Birliği Komünist Partisi 20.

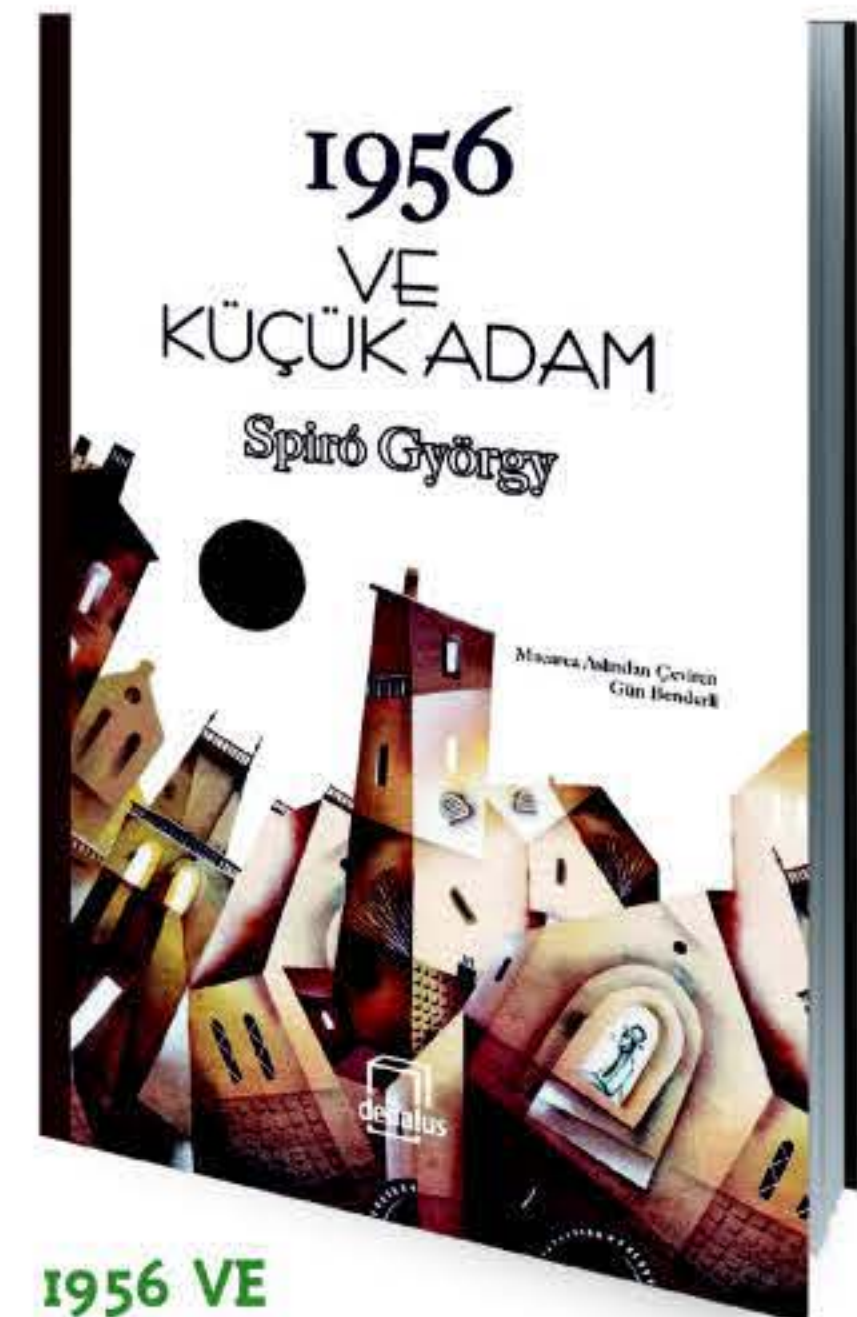

1956 ve Küçük Adam, Avrupa'nın en talihsiz coğrafyası olan Macaristan'da, bölgenin Alman faşizminin ve Sovyet emperyalizminin çizimleri altında inlediği zamanda geçiyor.

Kongresi'nde ortaya dökülen gerçeklerin ve hemen ardından gelen Macar ayaklanmasının etkisiyle, 1950'lerin entelektüel hayatını etkisine alan sol'un, sol içinde de sorgulanmasına ve hareketten başta Avrupa olmak üzere tüm dünyada büyük kopuşlar yaşanmasına sebep olmuştur.

1956 ve Küçük Adam, Macaristan Baharı'nda, Doris Lessing gibi Batılı yazarların anılarında etkilerinden çokça bahsettiği bu zor yılların tam ortasında kalmış toplumun başından geçen dönemi, sıradan insanlara, Alman yazar Hans Fallada'nın da ifadesiyle “küçük adam”lara odaklanarak ele alan bir roman. Sovyet otoritesine karşı patlayan ayaklanmadan

hemen önce hastaneye yatan ve devrim kanlı bir şekilde bastırılana kadar orada kalan makine mühendisi Gyula Fatray'ın hastaneden çıktığında tanık olduğu enkaz altındaki Budapeşte üzerine kurgulanan roman, bastırılan ayaklanmadan sonra Sovyetler tarafından Macaristan'ın başına atanan ihtilafli karakter Janos Kandar yönetiminin erken dönemini de ele alıyor. 1956 ve Küçük Adam, György'nin sosyopolitik arka planı bir resim gibi çizen sade ve etkili üslubuyla, başta politik edebiyat severler olmak üzere, okuyucuyu kendisine bağlayacak bir roman. ■

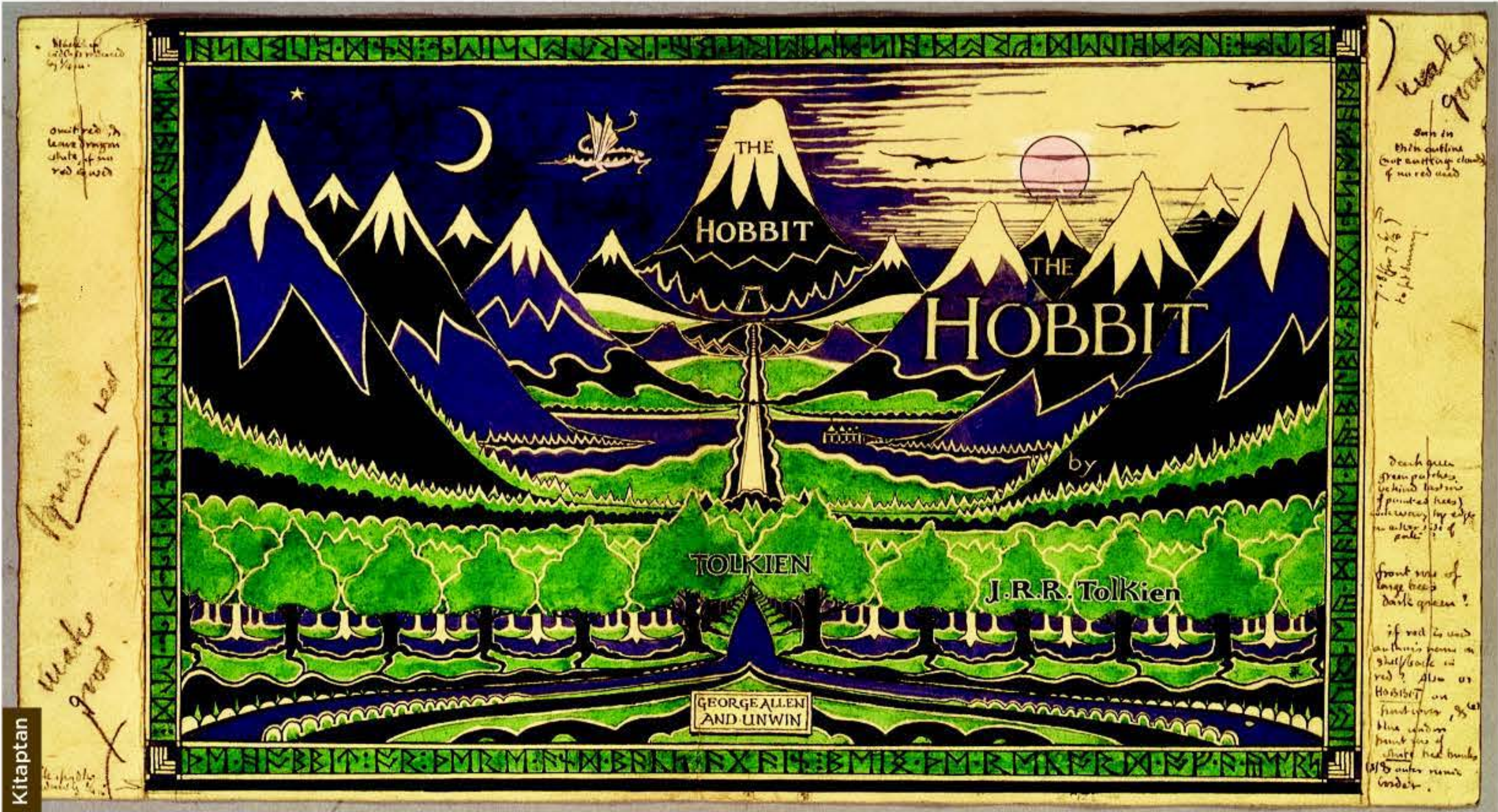

1956 VE KÜÇÜK ADAM
Spiró György
Dedalus Kitap
Çeviren: Gün Benderli

ÜNİVERSİTENİN BİRİNDE, BİR TOLKIEN YAŞARDI

“Açıklamalı Notlarıyla Hobbit, tabiri caizse belgelerle konuştuğu için, piyasadaki Hobbit külliyatından ayrı tutulması gereken bir kitap.”

“Topraktaki bir oyukta bir hobbit yaşardı.” J.R.R. Tolkien’in bu cümleyi büyük ihtimalle 1928-1930 yılları arasında yazdığını bilsek de, bunun tam olarak hangi tarihe karşılık geldiğini tam olarak bilmiyoruz. Tıpkı *Küçük Prens* veya *Alice Harikalar Diyarında* gibi, artık popüler kültürümüzün bir parçası haline gelen ve aslında bir çocuk kitabı olan *Hobbit*, bu cümleyle başlıyordu. Tolkien’in Orta-Dünya külliyatını oluşturacak tüm eserlerinin tohumu da bu cümleyle atılmıştı. O sıralarda otuzlu yaşlarının sonuna yaklaşan ve bir akademisyen olan Tolkien’in zihninde birden belirivermişti bu cümle. O mucizevi anı şöyle anlatıyor yazar: “Bir sınav kağıdını elime aldığımı ve bir sayfasının boş olduğunu gördüğümü hatırlıyorum... Okuyacak hiçbir şey yoktu, ben de üzerine neden olduğunu bilmiyorum ama ‘Topraktaki bir oyukta bir hobbit yaşardı,’ yazdım.”

Yüzüklerin Efendisi üçlemesinin yönetmeni Peter Jackson, ufakık bir kitap olan *Hobbit*’e el atıp onu altın yumurtlayan bir kitaba dönüştürdüğünden beri, edebiyat ve yayın dünyası da boş durmuyor ve Tolkien hayranlarının kitaplıklarını doldurmaya devam

ediyor. Türkiye’de ilk filmle aynı anda yayımlanan *Hobbit* ve *Felsefe*, ardından Alan Lee’nin muhteşem çizimleriyle yeniden yayımlanan *Hobbit (Resimli)* ve ikinci filmle birlikte yayımlanan *J.R.R. Tolkien’den Hobbit Resimleri*’nden sonra, üçüncü ve son filmle de *Açıklamalı Notlarıyla Hobbit* çıktı karşımıza.

Hobbit üzerine hazırlanan kitapların en önemlisi olduğunu iddia edebileceğimiz *Açıklamalı Notlarıyla Hobbit*, yakın zamanda Türkçede yayımlanan “açıklamalı notlu” kitapların üçüncüsü oldu. (Daha önce editör Leslie S. Klinger’in hazırladığı *Açıklamalı Notlarıyla Sherlock Holmes* ve Nicholas Frankel’in hazırladığı *Dorian Gray’in Portresi: Açıklamalı ve Sansürsüz Basım* gibi kitaplarla karşılaşmıştık.) Hem metnin kendisini okuyabildiğimiz hem de ilgimizi çeken notlarına derinlemesine dalabildiğimiz, nadir görsellerle ve yazarın hayatı ile eserlerine dair önemli editöryel yazılarla zenginleşen bu kitaplar, okura şeytanın gerçekten de ayrıntıda gizli olduğunu kanıtıyor. Böyle kitaplar okudukça insanın hayal gücü devreye girmeden edemiyor. Başka hangi büyük eseri açıklamalı notlarıyla okumak isterdim

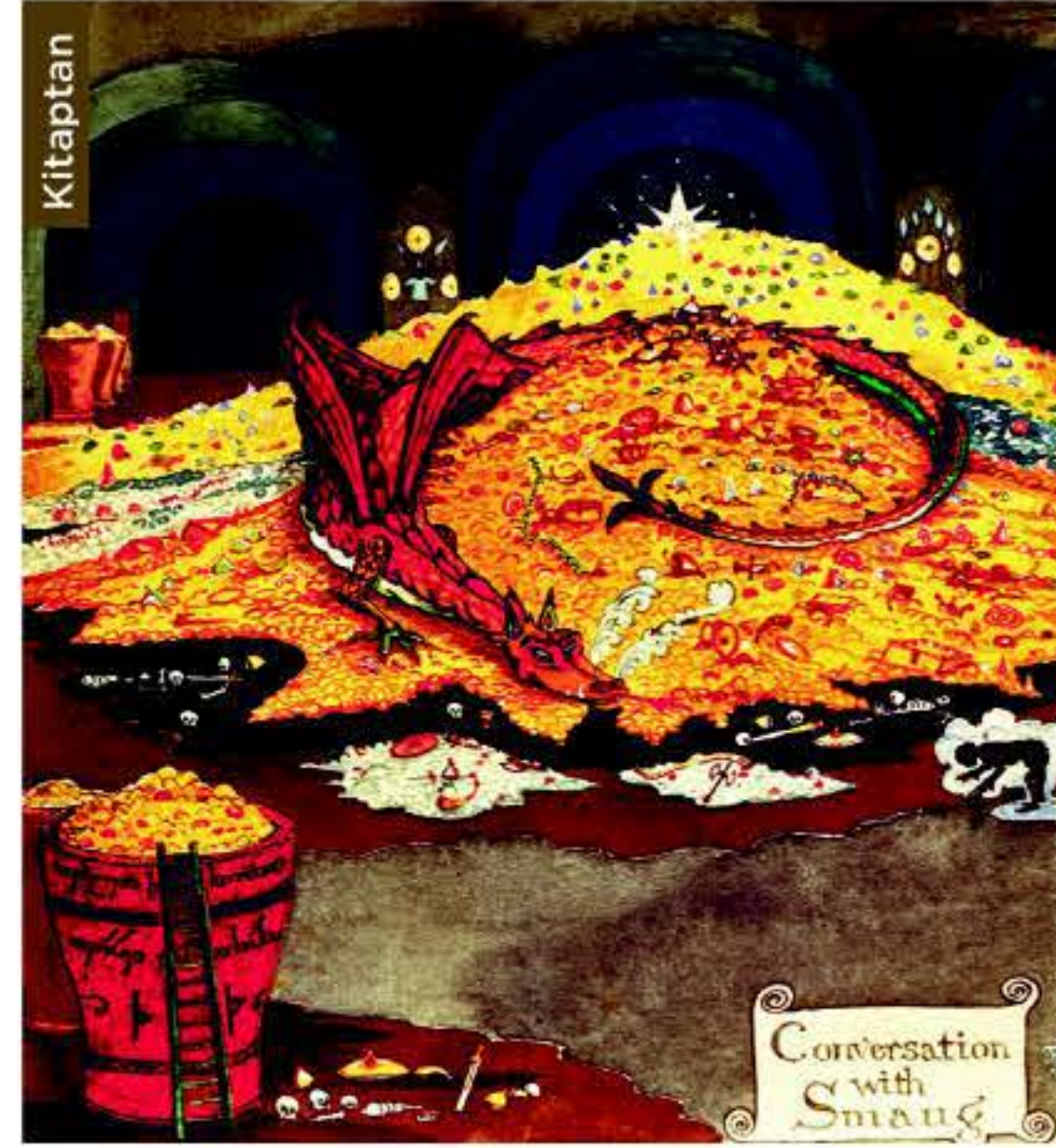
Saygın bir profesör, nasıl olup da cücelerle, ejderhalarla, birtakım yaratıklarla dolu bir çocuk kitabı yazıp tarihe geçebildi?

diye düşünen birçok okur olsa gerek. *Frankenstein*'a yakışırdı örneğin, *Zaman Makinesi*'ne ya da *Dr. Jekyll ve Bay Hyde*'a... Güzel olmaz mıydı? Ya da örneğin yurt dışında yakın zaman önce yayımlandı "Açıklamalı Notlarıyla H.P. Lovecraft"...

Elbette bu türde eserlerin çevirisi ve yayına hazırlanması oldukça zahmetli. Özellikle etimolojik notların ağırlıkta olduğu ya da ele alınan eserin farklı basımlarındaki neredeyse bir harflik değişikliklerin bile not edilip gösterildiği durumlarda, metni Türkçeleştirmeyi başaran çevirmenleri ve editörleri tebrik etmek gerek. İşte *Açıklamalı Notlarıyla Hobbit*, böyle notlarla dolu bir kitap; hele ki Tolkien'in bir dil profesörü ve hatta dil mucidi olduğunu düşünürsek...

Hobbit'in yazılış, yayımlanış ve hatta satış öyküsünden ayrıntılar, Tolkien'in *Hobbit*'i yaratırken ilham aldığı diğer eserler ve yazarlar, tüm dünyadaki çeşitli baskılardan görsel ayrıntılar (örneğin Estonya, Japonya, Bulgaristan, Almanya, Fransa, Macaristan baskılarından illüstrasyonlar ve kapaklar), zamanında yayımlanmış kitap ilanları, *Hobbit* üzerine yazılmış yorum ve eleştirilerden bölümler, *Hobbit*'in yazıldığı çalışma masasının ya da Tolkien'in evinin fotoğrafları, yazarın kendi elinden çıkan çizimler, *Hobbit*'i yeniden okumak için birer bahaneye dönüşüyor.

Eserin ortaya çıkış anında ve sonrasında Tolkien'in yaptığı irili ufaklı değişikliklerden bazıları oldukça şaşırtıcı. Örneğin, günümüze kadar gelebilen en eski taslakta, bizim artık Smaug olarak bildiğimiz ejderhanın isminin Pryftan olduğunu, cücelerin liderinin isminin Thorin değil Gandalf olduğunu öğreniyoruz bu notlardan. Gandalf adıyla bildiğimiz büyücünün ismi de ilk taslakta Bladorthin'miş. Sayısız ilginç ayrıntıdan biri de Tolkien'in öyküye neden

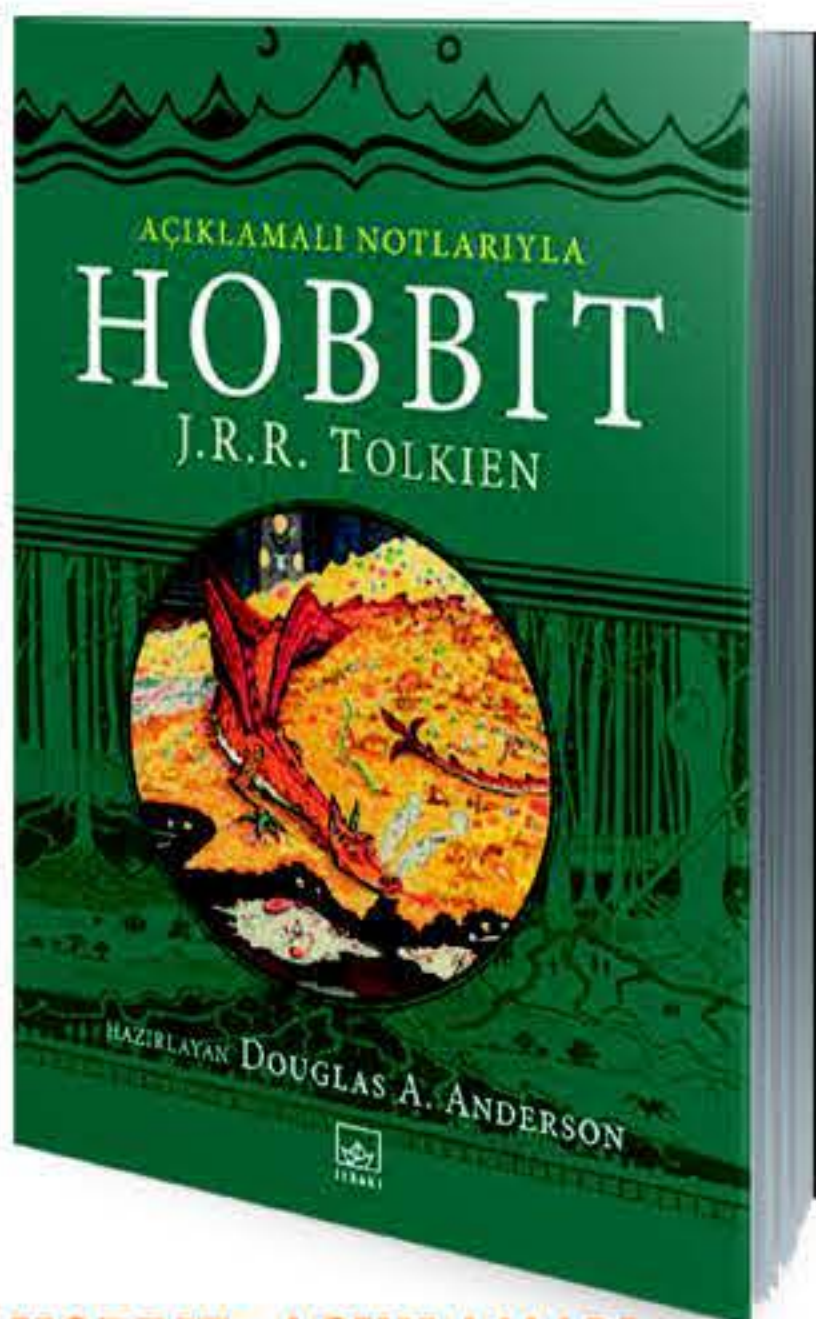

Günümüze kadar gelebilen en eski taslakta, bizim artık Smaug olarak bildiğimiz ejderhanın ismi Pryftan imiş...

örümcekleri eklediğiyle ilgili... Anlaşılan, Tolkien'in oğlu Michael'in örümcek fobisi varmış ve babası da özellikle onu korkutmak için eklemiş onları. Elbette Michael hayatı boyunca kurtulamamış bu fobiden. Tolkien'in *Hobbit*'i öncelikle kendi çocukları için yazdığına dair bir efsane vardır, hatta bu sebeple eleştirildiği de olmuştur. *Açıklamalı Notlarıyla Hobbit*, bu efsaneyi de açıkça yanıtlıyor.

Kitaptaki notlarda, yayımlandığından beri Tolkien'in ve eserinin nasıl algılandığını takip etmek ve Tolkien'in nasıl bir tavır takındığını görmek mümkün. Günümüzün yayıncıları ve yazarları için de oldukça yol gösterici olacak ayrıntılar çıkıyor karşımıza. 1950'lerde, *Hobbit*'in satışının önemli ölçüde arttığı günlerde çıkan bir eleştiri yazısı, kitabın bugün geldiği noktadan baktığımızda oldukça öngörü sahibi gözüküyor: "Geçtiğimiz yirmi beş yıl içinde, yirmi birinci yüzyılda okunacağını daha fazla güvenle tahmin edebileceğim başka bir çocuk kitabı bilmiyorum."

J.R.R. Tolkien, ciddi bir akademisyendi. İlgilendiği konular ve çalıştığı metinler, her İngiliz edebiyatı profesörünün eğilmeye cesaret edemeyeceği türdendi. Otuzlu yaşlarında dönemin en önde gelen dilbilimcilerinden biri olmuştu. Ancak onun gibi saygın bir profesör, nasıl olup da cücelerle, ejderhalarla, birtakım yaratıklarla dolu bir çocuk kitabı yazıp tarihe geçebildi? Yüksek edebiyatın kalesi içeriden mi fethedilmişti? İşte bunları düşündürdüğü ve tabiri caizse belgelerle konuştuğu için, *Açıklamalı Notlarıyla Hobbit*, piyasadaki *Hobbit* külliyatından ayrı tutulması gereken bir kitap. Tolkien akademik bir zihniyete sahip olmasa ve ortaçağ İngilizcesini, Eski Norveç dilini, İskandinav mitolojisini ciddi bir şekilde çalışıp hayatını adanmasaydı, büyük ihtimalle bugün ortada *Hobbit* ya da *Yüzüklerin Efendisi* gibi eserler olmayacaktı. Peki ya Tolkien'i ilham perisi olarak gören onca yazar, çizer, sanatçı ne yapacaktı? Dolayısıyla, tıpkı yazdıkları gibi, efsanevi bir öyküye sahip Tolkien'in hayatı. Ve şöyle başlıyor onun peri masalı: Üniversitenin birinde bir Tolkien yaşardı. ■

HOBBIT: AÇIKLAMALI NOTLARIYLA

J.R.R. Tolkien

İthaki Yayınları

Çeviren: Gamze Yücel

KAYISILARDAN MÜREKKEP BİR HİKAYE

“Uzaktaki Yakın bir roman değil, bir anı kitabı değil, bir ucu İzlanda’ya uzanan bir seyahat kitabı değil, varoluş ve insanın doğayla olan ilişkisi hakkında uzun felsefî bir deneme de değil. Hepsinden beklediklerimizi içinde aynı anda barındıran zengin bir metin.”

Birisi -ya da herhangi bir şey- çat diye karşına çıkıp sana “Senin hikayen ne?” diye sorsaydı nereden başlardın anlatmaya? Biraz zaman mı isterdin; aklını taramak, duyması ilginç olanla anlatmaya değmeyecek olanı tasnif etmek için önce? Çöplerini ayıklamak, kalanı parlatmak için kolları mı sıvardın hemen? Ya da içindeki sansürcü ortaya çıkıp susturur muydu seni ve sen onun sözünü dinleyip hikayeni kendine mi saklardın? Yoksa ta en baştan mı başlardın anlatmaya iç denizine balıklama atlayıp, kocaman bir iştahla? Mutlu mu olurdu anlattığın hikaye? Ya da karşındakinin gözlerini dolduracak anılardan mı ibaret olurdu seni sen yapan şeyler? Onun aklında iz bırakmak ister miydin? Yoksa birinin aklında iz bırakma telaşına dahi düşmeden sel olup akar mıydı için? “Hikâye insandan insana giden yoldur,” diye okumuştum bir yerde. Ya da belki ben demiştim bu sözü; insanlığın kolektif bilincinden derleyip de kendime mal etmişim. Günün sonunda hikayelere dair en gerçek tespit olduğunu düşünüyorum bu cümlemin: Hikayelerin bu gezegende kendi biricik dünyasında yaşayan birbirinden bağımsız ve yer

yer uzak gibi görünen milyarlarca insanı, yani bizi birbirimize bağlayan görünmez ipler olduğuna inanıyorum.

Bir kitap geçti elime. Ben bunları düşünürken, gökten inen bir yardım paketi gibi kondu kucağıma. (Kitapların zamanlamaları hep kusursuz, sanki tepemizde dolaşıp yeryüzündeki okurlarını arıyorlar. Sahneye girmek için hep doğru zamanı kolluyorlar.) İlk kez okuduğum bir yazara aitti bu kitap: Rebecca Solnit. Adı ise *Yakındaki Uzak*. Açar açmaz kapağını, dakika bir gol bir, karşımda bir soru: Senin hikayen ne? İlk görüşte aşk varsa, tam olarak böyle bir şey. Tanıdıkça daha çok sevdik birbirimizi. Bitirip kenara koyduğumda büyülenmişim. Uzun zamandır

elime aldığım en konuşkan kitap,

Yakındaki Uzak. Sohbeti derin ve bir o kadar da anlamlı. Abartmaz isem, son zamanlarda okuduğum en iyi şey.

“Hikayesiz olmak, arktik tundralara veya buz denizine kadar her yöne uzanan dünyanın enginliğinde kaybolmaktır,” diye başlıyor söze Solnit ve bir yazar için belki de en zor olanı yapmaya girişiyor; kendi hikayesini anlatıyor. (Her yazarın aslında dönüp dolaşıp içten içe hep kendi hikayesini anlattığı fikrini şimdilik bir kenarda tutuyorum.)

Ama bunu yaparken düz bir çizgide ilerlemiyor, hayatında olan biteni anlatırken arada durup

Meyveler çürümeden bir an evvel onlarla nasıl baş edeceğini bulmaya çalışan, sifıra yaklaşan bir annenin kızı Solnit’in çaresizliği ile kendi hikayesine uzaktan bakıp onu nasıl anlatacağını bulmaya çalışan yazar Solnit’in çaresizliği örtüşüyor.

Yavuz Gırgın

YAKINDAKİ UZAK

Rebecca Solnit

Encore Yayınları

Çeviren: Mehmet Öznur,

Müge Karahan

onu cezbeden tali yollara sapıyor ve hayatı sorguluyor; empati, hafıza, ölüm gibi dilimize pelesenk olmuş ama sanki asıl anlamını bir şekilde hep ıskaladığımız kavramlar üzerine düşünüyor ve düşündürüyor. Gerçek yaşam öyküsünün içinde yol alırken, sık sık içini yokluyor, geriye dönüyor, hatırlıyor, adeta geçmişi yeniden düzenliyor ve bu arada bir sürü durağa uğruyor. Frankenstein'in yaratıcısı Mary Shelley'den Che Guevera'ya, Buda'dan Pamuk Prenses'e,

Şehrazat'tan Sindrella'ya kadar hikayesinin içine kusursuz bir şekilde yedirdiği bir sürü yeni kapılar açıyor. *Uzaktaki Yakın* bir roman değil, bir anı kitabı değil, bir ucu İzlanda'ya uzanan bir seyahat kitabı değil, varoluş ve insanın doğayla olan ilişkisi hakkında uzun felsefi bir deneme de değil. Galiba hepsinden beklediklerimizi içinde aynı anda barındıran, okuduktan sonra uzun süre okurun aklında yankılanacak, ona bilhassa kendiyle ilgili tonla soru sordurtacak, onu dünyanın sesini kısıp biraz kendi içine dönmeye teşvik edecek çok katmanlı, zengin bir metin.

BİR ANNEDEN KIZINA KALAN HER ŞEY

Elli kilo kayısıyla başlıyor Solnit'in hikayesi: "Bazen anahtar kilitten çok önce gelir. Bazen hikaye insanın kucağına düşüverir. Bir defasında benim kucağıma da elli kilo kayısı döküldü. Üç büyük sandıkta gelmişlerdi, birbirlerinin ağırlıkları altında ezilmesinler, bitişik durup çürümesinler diye, yatak odamın tahta döşemesine bir çarşaf serip yaydım onları. Birkaç gün kaldılar öylece, anlatılacak bir hikaye, çözülecek bir bulmaca, kaldırılacak hasat vardı..."

Solnit'in Alzheimer hastası olan ve bakım evinde kalan annesinin artık oturmadığı evinin bahçesindeki kayısı ağacının son mahsulü bu kayısılar. Evin satışını üstlenen erkek kardeşinin toplayıp ona getirdiği bir miras. Üç kasa kayısı, yatak odasını ele geçiren bir meyve yığını olmanın ötesinde, bir anneden kızına kalan her şeyi de temsil ediyor. Ve Solnit'in hayatına girdikleri andan itibaren onun içinde ne zamandır bekleyen bir hikayenin kapağını kaldırıp onu serbest bırakıyor. Solnit'in en başından annesini merkeze koyarak anlattığı kendi hikayesi, her şeyi yan yana getirmesi için bir katalizör görevi gören elli kilo kayısının hikayesiyle kol kola ilerliyor. Meyveler

çürümeden bir an evvel onlarla nasıl baş edeceğini bulmaya çalışan, sifıra yaklaşan bir annenin kızı Solnit'in çaresizliği ile kendi hikayesine uzaktan bakıp onu nasıl anlatacağını bulmaya çalışan yazar Solnit'in çaresizliği örtüşüyor. Annesinden ona kalan kayısıları tasnif ettikçe, ona yine annesinden kalan hatıralarını, hayatını ve beraberindeki duygularını da tasnif ediyor.

Kitapta gerçek hayatla masallar arasında güçlü köprüler kuran Solnit, evdeki meyvenin onu yeniden masal okumaya teşvik ettiğini söylüyor: Masallarda kahramanın hep devasa yığınlarla, yani başarılması olanaksız işlerle baş etmek zorunda olduğunu hatırlatıyor ve kayısıların "parçalanmış, sayfaları eriyip çözülen bir kitaba" benzettiği annesiyle olan ilişkisini sorgulamaya ve hikayesini anlatmaya teşvik ettiğinden bahsediyor: "Kolay bozulan kayısının bolluğu bana verilmiş böyle bir görevdi işte, ama aynı zamanda doğuştan sahip olduğum hakkımdı, çocukluğumdan beri bana neredeyse hiçbir şey vermemiş olan annemden kalma masalsı bir mirastı. Aile ağacından toplanan son hasattı bu meyve yığını, peri masallarındaki esrarengiz, bulmacalı armağanlar gibiydi: sihirli bir tohum, bilinmeyen bir kapının anahtarı, büyü bir söz gibi. Kavanozlara doldurma, konserve yapma, komposto yapma, dondurma, yeme ve damıtma, kayısıların neden olduğu işlerden sadece çok az bir kısmıydı. Çözmek gereken bir bulmacaydılar aynı zamanda, neredeyse her şeyin

Uzun zamandır elime aldığım en konuşkan kitap. Sohbeti derin ve bir o kadar anlamlı. Son zamanlarda okuduğum en iyi şey.

kötüye gittiği sonraki on iki ay boyunca anlamını keşfetmem gereken bir masaldılar."

Solnit'in kayısılarla başlayan iç hesaplaşması kayısılarla son buluyor. Yıllar sonra o yazdan kalma iki kavanoz kayısıya bakarken hissettikleri hikayenin neredeyse özünü oluşturuyor: "Önümde duran şu iki kavanoz, yazılı hikayelere benziyor; yokolup gidecek bir şeyi muhafaza ediyorlar. Bazı hikayeler kendi haline bırakılır, ama yazıya dökme süreci, tıpkı kayısıların şurup içinde saklanması gibi, hikayenin ayrıntılarını sabitleştirir ve hikaye artık yazarına değil okurlarına ait olmuştur. Dışarıda bırakılanlar ise hep dışarıda kalacaktır."

Hikayemizi anlatarak iyileşiyoruz. Ve başkalarının anlattığı hikayeleri dinleyerek -okuyarak- besleniyor, parçası olduğumuz, her şeyi kapsayan varoluşa bütünleşiyoruz. Okurun kulağına en derinde bunu fısıldayan *Yakındaki Uzak* hakkında sabaha kadar konuşabilirim. Son sözüm şu olacak: Bu kitabı okuyun. Lütfen. ■

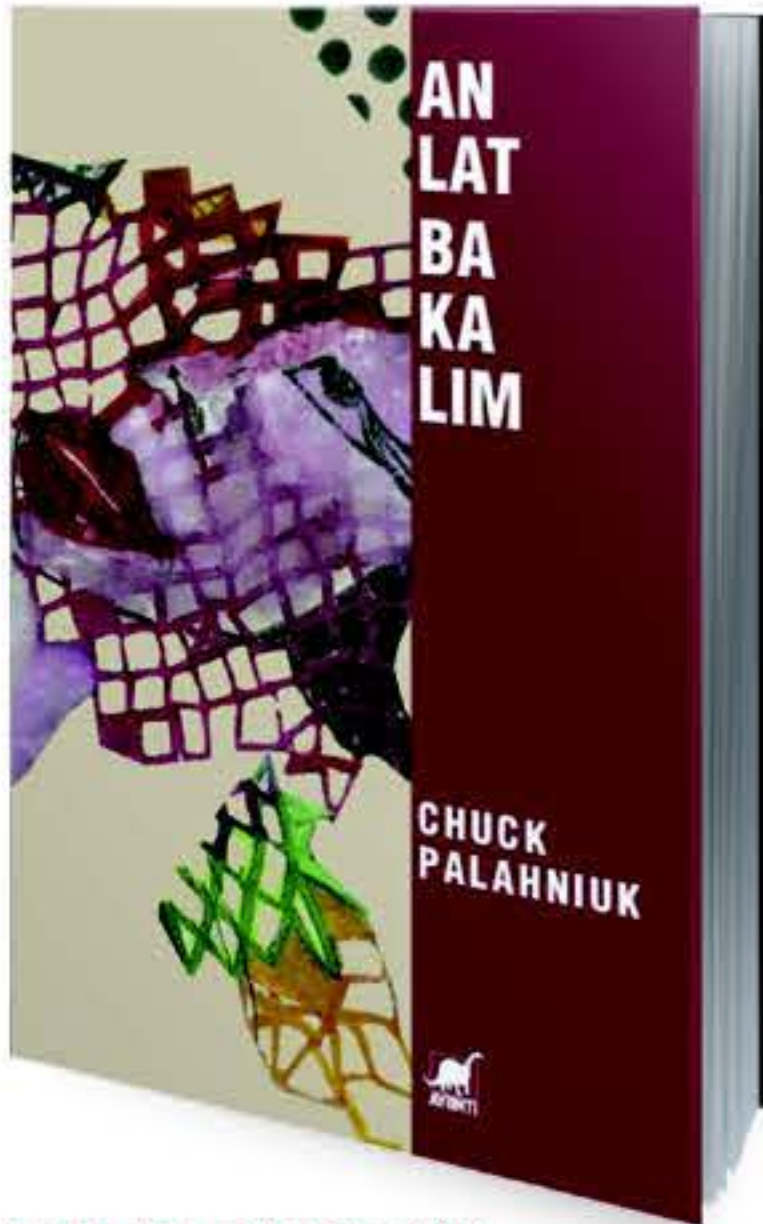
ÜZDÜN BENİ PALAHNIUK!

“Anlat Bakalım için, bir Palahniuk kitabı demek bile pek mümkün değil sanki...”

Chuck Palahniuk'un, olayları olduğundan daha da "pisleştirmesini" seviyorum; çoğu zaman midemi bulandırmasını da... Hele o mide bir kere çalkalanmaya başladıktan sonraki ha kustum ha kusacağım hissine ne demeli... Ortaya çıkarttıklarınınsa çiğnemedi ve hatta ne yediğimizi bile görmeden yuttuğumuz şeyler olduğunu düşünürüm. Sonuç: Yüzleşmek.

Palahniuk kendi yazdıklarının içindeki kurgu olmayan kurgu hikayeleri anlattığı *Kurgudan da Garip*'te, "Bütün kitaplarım diğer insanlarla bağlantı kurmanın yolunu arayan yalnız bir insanla ilgili," der. Ve aynı zamanda kitaplarına "kurmaca" demenin zor olduğunu söyler. Kurmaca gibi olmayan kurmacaların gerçek dürtücüsüdür o; her romanında kendi sistemini yaratan bir anlatıcı tanrıdır... Kullarına asla acımayan ve mümkünse yaralanmalarını ve de özellikle dibe vurmalarını sağlayan. Ve her seferinde o zeminden yukarıya baktıran. Elbette okuyucuya da aynısını yapıyor. Tüm bunları yapmadan önce, ilgili mekanlarda, ilgili insanlarla geçirdiği fazlaca zamanın en büyük zevklerinden biri olduğunu söylüyor çoğu röportajında. En olmadı, alıyor karşısına kurmaca karakterini, ete kemiğe büründürüyor onu ve onunla yapıyor röportajını (bkz. Cassie Wright).

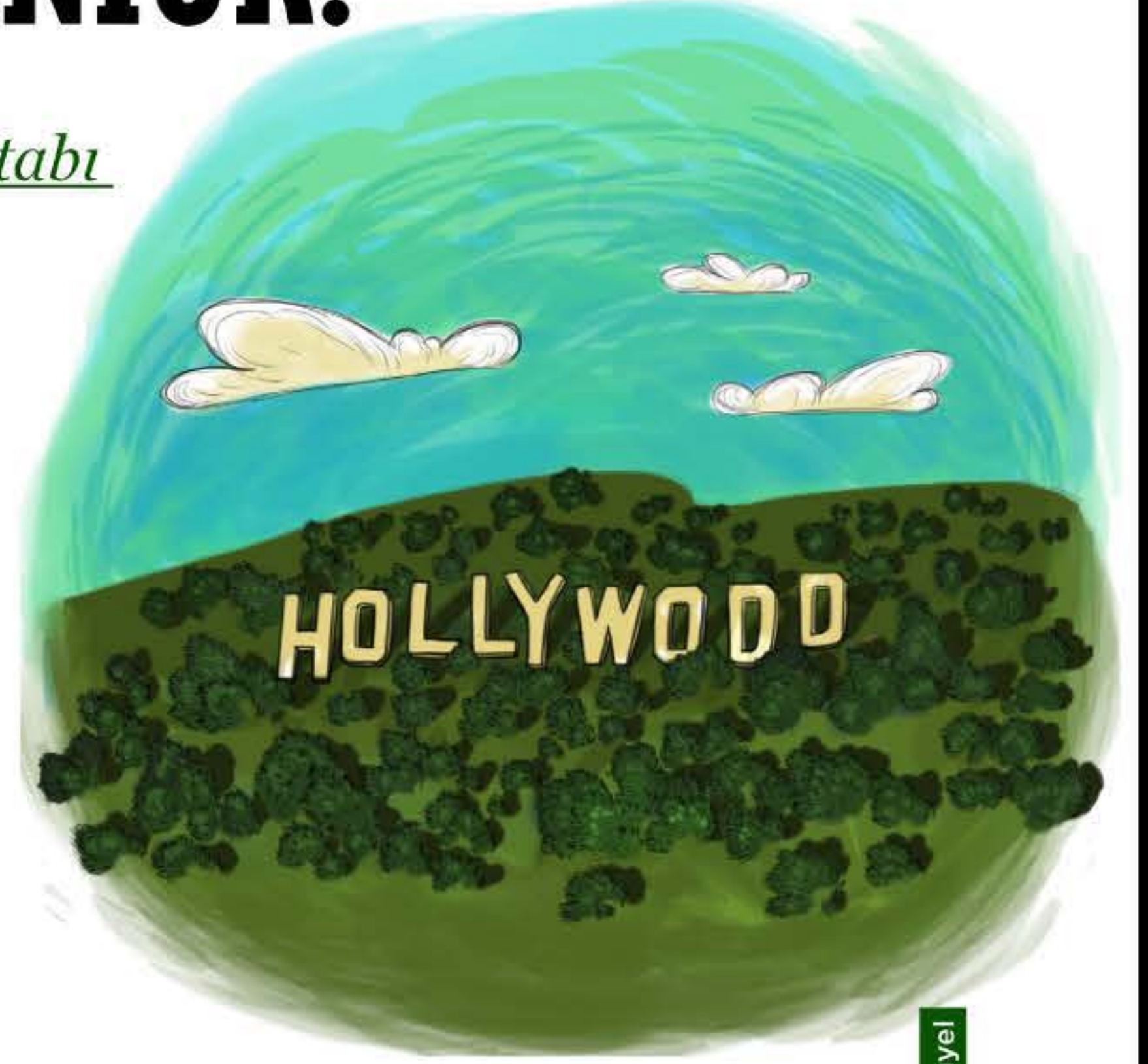
Peki ya bu sefer ne yapmış? Aslında bunca laf, bu sefer pek bir şey yapmadığına gelmek içindi. Evet, üzgünüm ama *Anlat Bakalım* tam bir hayal kırıklığı. Çoğu "Palahniukseverin" hunharca eleştirdiği *Pigme*'de onun imzası olan vuruşları görmek bile

ANLAT BAKALIM
Chuck Palahniuk
Ayrıntı Yayınları
Çeviren: Şeyda İşler

benim için yeterli olmuştu. Ama *Anlat Bakalım* için ustalık eseri denemeyeceği gibi, Palahniuk kitabı demek bile pek mümkün değil sanki...

Palahniuk'un son zamanlarda kullanmaktan hoşlandığı iki kalıp: Yönetmen koltuğu ve Hollywood. Gerçi ünlü olma sevdasının hastalık halini aldığı karakterler her zaman onun sevdiklerinden olmuştur. Hollywood'a dersini en sağlamından *Lanetli*'de, bir yıldızın cehenneme düşmüş kızı Madison'ın

Anlat Bakalım, cafcıflı Hollywood dünyasının ardındakilere yakından bakıyor. Sekanslar, sahneler, film içinde filmler... Hollywood'un mazisinde uzunca bir tur...

Özlem İsyel

dilinden vermişti zaten. İşin özü, *Anlat Bakalım* da yine bu cafcıflı dünyanın ardındakilere, bu sefer daha yakından bakıyor.

Hollywood yıldızı Katherine Kenton'ın yardımcısı Hazine anlatıyor hikayeyi ya da -daha doğru bir ifadeyle- filmi... Dışardan yardımcısı gibi görünse de Hazine, kendi kullandığı şekliyle, Bayan Katherine'nin "vekil omurga"sı aslında. Kenton bir zamanların tüm o şaşaalı filmlerinin güzeller güzeli oyuncusu. Şimdilerdeyse teşekkür ya da saygı türünden ödüllere eve dönen, yani başarısından değil daha ölmediği için alkışlanan bir oyuncu. Takıntıları, ritüelleri, günlük hayatın rutinlerine karşı umursamazlığı ve aşka olan açlığı nedeniyle, hayatının iplerini fark etmeden Hazine'ye vermiş bir kadın. Hazine'nin tek ihtiyacı olansa bu "düşkün" halin devamlılığı. Fakat aniden ortaya çıkan Webster Carlton Westward işini biraz da olsa zorlaştırıyor, çevirdiği dolapların sayısını kat be kat artırmaya neden oluyor... Sekanslar, sahneler, film içinde filmler... Hollywood'un mazisinde uzunca bir tur...

Kendi söylediği gibi, yalnız insanların hikayelerini anlatan Palahniuk, kapitalist tutkulara da laf çakmadan geçmez. *Anlat Bakalım*'da da bunu ihmal etmemiş. Ama işte doz aşımı burada da devreye giriyor belki... Bir Hollywood yıldızının hayatını sergilerken ürün markalarının sıklıkla kullanılması, bir de yanına oyuncu isimlerinin eklenmesi, zor okunan bir sözlük haline getiriyor kitabı. "Palahniuk sözlük yazsa okurum," diyenlerden olmama rağmen, ilk defa bir kitabını okurken sıkıldığım için, çok mutsuzum. ■

İYİ TERÖRİST Mİ?

“İyi Terörist’in Lessing’in külliyyatında yeri ayrı. Lessing, hem kendi kimliği hem de politik düşüncelerine dair son derece cesur bir iş yapıyor; bir derin düşünce romanı ortaya çıkarıyor.

“Yasalar terörü reddetmemeli; böyle bir taahhütte bulunmak kendini kandırmak, aldatmak olur; bu, hiçbir şekilde yan çizmeye veya süslemeye kalkışılmaksızın, belirgin bir biçimde, prensip olarak belirtilmeli ve meşrulaştırılmalı. Terörle ilgili madde mümkün olduğunca kapsamlı formüle edilmeli, çünkü terörün pratikte uygulanma koşullarını sadece devrimci adalet bilinci ve devrimci vicdan belirleyebilir.” Terör. Dışarıdan bakıldığında yıkım ve kaosu ifade eden o meşum kelime... Peki ya içeriden bakıldığında? Bir şeyleri düzeltmek, yeniden yapmak için ihtiyaç

duyulan yıkım ve kaosa ne demeli?.. İçindeki yaratıcı ve yıkıcı güçle aynı anda mücadele eden insanlık henüz bir orta yol, bir uzlaşma bulabilmiş değil. Yukarıda alıntısını yaptığım Lenin’e bakacak olursak da artılarla eksiler birbirini götürüp duruyor. Evet, terörü yok saymak mümkün değil ama adalet bilinci ve vicdan, kavramsal olarak o kadar muğlak ki, kavramların uçuşan eteklerinden tutup ayaklarını yere bastırmak, onlara gündelik hayatın zeminine uygun adımlar attırmak çok zor görünüyor. Sözü özgürlüklerden açtığımız anda, sınırlara gelip dayanıyoruz ister

istemeyiz. Yakma, yıkma, yok etme, öldürme sözcüklerinin yanına özgürlük sözünü getirmek, o kadar da ileri gitmek, elbette istemiyoruz. Başkalarının özgürlüğü, başkalarının ahlaki ve vicdani önümüze çıkıp durduruyor bizi. Ama durmayanlar da var, biliyoruz. Yıkım, kaos, terör, adına her ne dersek diyelim, içimize işlemiş, onu ötekileştirdiğimiz ölçüde güçleniyor, gölgesi ömrümüze, hem kişisel hem de toplumsal tarihlerimize düşüyor.

Adını *İyi Terörist* koymuş Doris Lessing. Terör duygusunu ötekinin gözünden anlatmayı reddetmiş çünkü. Bir ya da birkaç insanı, yaşadıkları şehrin içinde bir bomba patlatmaya, hem kendi hayatlarına hem de başkalarının hayatlarına kastetmeye götüren o duygusal ve fiziksel zinciri anlatmak istemiş. 2013 yılında kaybettiğimiz Lessing’in kadın kahramanlar yaratmayı sevdiğini biliyoruz. *İyi Terörist*’in kahramanı Alice de, küçük bir komünist örgütün üyesi. İçinde yetiştiği burjuva değerlerle

İçindeki yaratıcı ve yıkıcı güçle aynı anda mücadele eden insanlık henüz bir orta yol, bir uzlaşma bulabilmiş değil.

Can Çetinkaya

ideolojisi arasında gidip gelen bir kahraman gibi görünüyor ilk bakışta. Sığındıkları bir işgal evini yaşanılır kılmak, onu güzelleştirmek, onun için güç ve emek sarf etmekle devrimcilik yapmak arasında bir uçurum olabilir mi? Yoksa devrim dediğin şey, önce kendi hayatından, yaşadığın yerden mi başlar? Lessing'in hikayesinin merkezine evi koyması boşuna değil. Ev, hem mülkiyetçi burjuva değerlerinin bir temsili hem de psikanalitik olarak benliğin simgesi. Üstelik toplumsal cinsiyet açısından da kadınlığın, kadın cinsinin yeri. Alice "ev"le, kendisiyle, devrimci ideolojisiyle ve burjuva eğilimleriyle didişip duruyor roman boyunca. Onarılması gereken tavan kirişlerinden bağlanması gereken elektrik sistemine, komşuların rahatsız olduğu çöplerden yıkanması gereken halılara, ev dallanıp budaklanarak şehre, topluma, düzene bağlanıp duruyor. Alice'in yıkmak istediği düzene, yıkmak için bombalamayı, insan öldürmeyi göze aldığı toplumsal sisteme bağlanıyor her şeyiyle...

Oysa Alice'in ruhunu iyileştirmek için evi, yaşadığı yeri iyileştirmesi gerek; polisin, belediyenin, sosyal güvenlik sisteminin gözlerinden, dikkatinden kaçmak için evi sisteme uydurması, yasal bir hale getirmesi gerek. Bütün bunları halletmek için ise paraya, çoğu zaman reddettiği burjuva ailesinin parasına ihtiyacı var. Ne kadar çelişkiye düşerse düşsün Alice, evden, evin gereklerinden uzaklaşmıyor, yoldaşlarının ve kendi benliğinin eleştirel, onaylamayan bakışları altında evi yeniden inşa etmeye devam ediyor. Varlığı, büyüğü bir şekilde sanki tüm benliği o eve bağlıymış gibi; o ev yıkılırsa kendi de yıkılacakmış gibi yaşıyor. Ne olursa olsun işleri hale yola sokmaya çalışıyor.

Dostları için endişelenen, iyi yürekli, adalet duygusu gelişmiş, iyi ahlaklı bir insan nasıl terörist olabilir?

BİR ÇELİŞKİLER YUMAĞI

Alice'in ona hiç dokunmayan eşcinsel sevgilisi Jasper da tıpkı ev gibi kahramanımızın çözmesi gereken bir çelişki yumağı. İçindeki bastırılmış cinselliğin, ideolojik sebeplerin gölgesinde kalmış doğal arzuların, toplumsal cinsiyet kavramının bir simgesi olarak işleniyor roman boyunca. Lessing kadına dair, cinsel, toplumsal, vahşi, ehlileştirilmiş, hiçbir an'ı sorgulamaktan geri durmuyor.

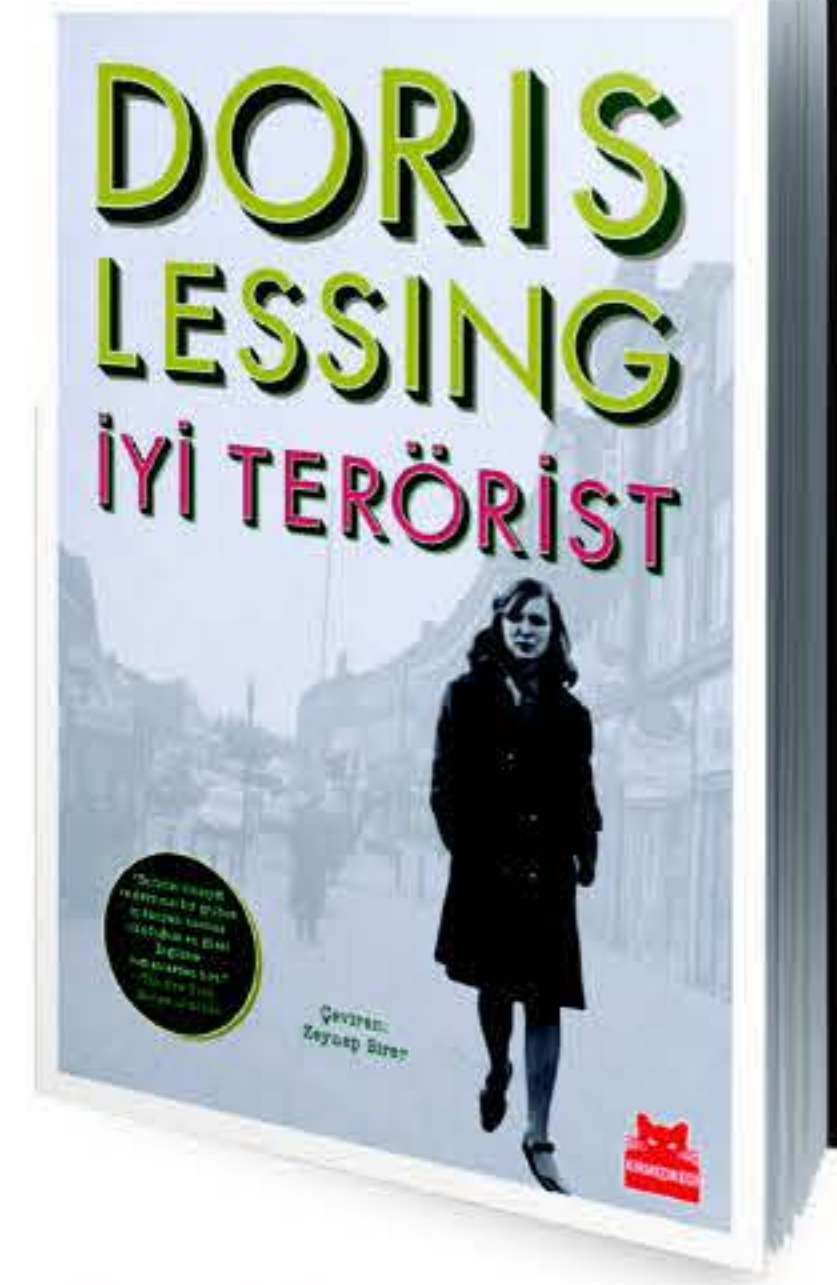
Alice'in üyesi olduğu küçük komünist topluluk o yıllarda iyiden iyiye etkin olan IRA'ya katılma noktasında. IRA'ya katılmak demek daha aktif bir devrim yoluna girmek, militan olmak, hadi adını

koyalım, terörist olmak demek ama. İş ister istemez devrimci adalet noktasına, devrimci vicdana gelip dayanıyor. Dostları için endişelenen, iyi yürekli, adalet duygusu gelişmiş, iyi ahlaklı bir insan nasıl terörist olabilir? Onu, insan hayatını yok etme anına hangi olaylar ve düşünceler silsilesi getirebilir? *İyi Terörist*, bu soruların peşinde dönüp duran bir roman. Bu soruların peşinde dönüp dururken aynı anda hayata, insana ve kadınlığa dair anlam

arayışını sürdürmeyi de ihmal etmiyor. Kendini hiçbir zaman bu şekilde tanımlamasa da ya da herhangi bir tanımlamaya sığdırmasa da, Lessing'in Marksist feminist aktivist bir yazar olduğu malum. İşte sırf bu nedenle bile, *İyi Terörist*'in Lessing'in külliyatında yerinin ayrı olduğunu söyleyebiliriz. Lessing, hem kendi kimliği hem de politik düşüncelerine dair son derece cesur bir iş yapıyor, bir derin düşünce romanı ortaya çıkarıyor.

Ancak bir yer var. Gelişmiş bir ülkedeki toplumsal, devrimci duyarlılıkla bizim gibi bir ülkenin devrimci duyarlılığı arasında beliren o çok derin uçurumdan, o yerden söz ediyorum. Alice'in gündelik hayata dair bazı endişeleri, öfkesi, isyanı, mücadelesi, çabası; buradan, bu ülkeden, bu zamandan bakınca kimi yerde çocuk oyuncağı gibi görünüyor, insanın ister istemez içini sızlatıyor.

2007 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan; 94 yaşında hayata veda edene kadar yazmayı sürdüren; bir ömrü roman, çizgi roman, libretto, makale, şiir, öykü ve anılar yazarak geçiren Doris Lessing, *İyi Terörist*'le aynı anda Türkçeleşen *Anılar* adlı otobiyografisinde, "Olaylara gerçekten eylem ve ivme kazandıran insanlar tarihlerin dışında bırakılmıştır ve bunun nedeni belleğin kendi başına onları dışlamaya karar vermesidir," diyor. Çünkü, yazara göre olaylara asıl neden olan kişi, kaba bir hayvandır. İnsanın içinde yaşayan, öteki demeyi tercih ettiğimiz kötülüğü içinde fazlasıyla taşıyan, onu, o kötü hayvanı dışarı çıkarandır. Ve dolayısıyla da hafızanın derinliklerine itilen, bile isteye unutulandır... Ama yazarın, edebiyatçının işi ne? Unutulanı hatırlamak, üstü kapatılmaya çalışılanı kurcalamak, yeniden ortaya çıkarmak, eleştirinin merkezine gerekirse bizzat kendini, kendi varlığını koymaktan başka... ■

İYİ TERÖRİST

Doris Lessing

Kırmızı Kedi Yayınevi

Çeviren: Zeynep Sirer

BERLİN KARASI

“Nazi Almanyası’nın siyasi, toplumsal, ekonomik ve ideolojik görünümünü 1930’ların Berlin’i ile birlikte yansıtan Mart Menekşeleri, hem tarihi hem siyasi bir polisiye.”

İlk olarak 1989 yılında yayımlanan *Mart Menekşeleri*, 1956 Edinburg doğumlu İskoç yazar Philip Kerr’in “Berlin Noir” üçlemesinin -ve Bernie Gunther polisiyelerinin- ilk kitabı. Tarihsel dönem olarak 1936-1948 yıllarını kapsayan üçleme *The Pale Criminal* (1990) ve *A German Requiem* (1991) ile sürdü, 1993 tarihli yeni bir edisyonunda üç macera bir kitapta toplandı. Philip Kerr’e edebiyat dünyasında büyük ün kazandıran da bu üçlemeydi işte. 1993 yılında *Granta* dergisi tarafından en iyi genç İngiliz yazarlar listesine alındı, aynı yıl Fransa’da verilen Prix du Roman d’Aventures ödülünü kazandı.

“Berlin Noir” üçlemesi, 2011 yılında *Guardian* gazetesinin “Berlin’de geçen en iyi kitaplar” listesine de girdi. İskoçyalı bir yazarın Nazi dönemi Almanyası’nı ve başkentini bu kadar başarıyla canlandırması tuhaf gelebilir. Ancak Kerr’in yüksek lisans eğitimini Alman hukuku ve felsefesi üzerine yaptığı, özellikle de Nazi Partisi uygulamaları

üzerinde çalıştığını bilmek açıklayıcı olacaktır. *Mart Menekşeleri*’ndeki tarihsel, toplumsal ve siyasi arka planın inandırıcılığı da, hiç kuşku yok ki, yazarın konuya hâkimiyetiyle ilgili.

ALMAN PHILIP MARLOWE

“Mart Menekşeleri” deyimi, Parti’nin başına Hitler geçtikten sonra (Mart 1933)

Nazi’lere katılanlar için kullanılıyordu. Nazi Partisi aynı yılın Mayıs ayında üyelikleri dondurmuş, iktidardan nasiplenme fırsatını son anda yakalayanlar “Mart Menekşeleri” olmuşlardı. Üçlemenin ilk romanında, Philip Kerr’in Philip Marlowe’dan esinlenerek yarattığı Bernhard Gunther -kısaca Bernie-, cinayete kurban giden bir Mart Menekşesi’nin katilini arıyor.

Serinin ilk macerası olması sebebiyle, roman kahramanı -ve anlatıcı- Bernie’yi kısaca tanıtmakta yarar var; Alexanderplatz’daki bürosunda özel dedektiflik hizmeti veren Bernie, 38

Hitler’in iki önemli adamı arasındaki güç savaşlarının ortasında kalan kahramanımız hayatını kurtarmak ve sonuca ulaşmak için soruşturmasını Nazi saraylarından kenar mahallerdeki metruk binalara kadar geniş bir mekana yayıyor.

Tufan Kızılirmak

yaşında, içki ve sigara tiryakisi, biraz kilolu, karısının ölümünden sonra kadınlarla uzun süreli ilişkiler kuramayan yalnız bir adam. Pek çok “meslektaşı” gibi, kendisine has bir adalet anlayışı, ahlak ilkeleri, doğru bildiğinden sapmayacak kadar cesareti, taşı gediğine koyma mahareti ve kara mizaha yatkınlığı var. Birinci Dünya Savaşı’nda Türk cephesinde çavuş olarak yer almış, ikinci sınıf Demir Haç madalyası ile ödüllendirilmiş. Elbette bu madalyayı umursamıyor Bernie, savaşın ne anlama geldiğinin farkında, bu nedenle ülkesini yeni bir savaşa sürükleyeceklerini düşündüğü Nazilerden ve ırkçılıktan hiç hoşlanmıyor. Zaten uzun yıllar görev yaptığı ve haklı bir şöhret kazandığı cinayet masası başmüfettişliğinden de Nazilerin işbaşına gelmesinden sonra ayrılmış. Ancak teşkilatta hâlâ hatırlanıyor, sevilme bile saygı görüyor.

Hikaye 1936 yılında, Berlin Olimpiyatları arifesinde başlıyor. Berlin’de Almanya’nın gücünü dünyaya göstermek için hummalı faaliyetlerin sürüp gittiği, diğer yandan rejim karşıtlarına ve Yahudilere yönelik baskı ve şiddetin tırmandığı zamanlar. Bernie’nin işleri Naziler sayesinde çok yoğun. Müşterileri genellikle kayıp yakınlarını arayan Yahudiler. Dosyalar ise genellikle benzer sonuçlanıyor; kayıp ya Gestapo ya da SA’lar tarafından bir su kanalına atılmış bir ceset ya da bir toplama kampı olan KZ’ye gönderilecek mahkumlar listesinde bir isim...

Ancak yeni işi biraz farklı. Zengin ve güçlü bir Alman sanayicinin kızının ve damadının cinayetini araştırıyor Bernie. Evlerinde önce kurşunlanan, sonra yakılan kurbanların kasası da yağmalanıyor, aile yadigarı değerli mücevherler çalınıyor. Soruşturmanın ilk aşmasında, öldürülen adamın Mart Menekşeleri’nden olduğunu ve Heinrich Himmler tarafından yolsuzluk soruşturmalarını takip etmekle görevlendirildiğini öğrenen Bernie, çifte cinayetin arkasında daha derin ve tehlikeli bir suçun gizlendiğini fark ediyor. Hitler’in iki önemli adamı arasındaki güç savaşlarının ortasında kalan kahramanımız hayatını kurtarmak ve sonuca ulaşmak için soruşturmasını Jesse Owens’in yarıştığı olimpiyat stadından gece

Philip Kerr’in Nazilerin yukarıdan aşağıya, toplumun her yanına yaydığı zihniyeti sergilerken kullandığı ifadeler sadece o dönemle sınırlı değil; bütün otoriter yönetimlerin geçmişte ve günümüzde yaptığı tahribatın özeti.

kulüplerine, Nazi saraylarından kenar mahallerdeki metruk binalara kadar geniş bir mekana yayıyor...

TARİHİ, SİYASİ POLİSİYE

Nazi Almanya’sının siyasi, toplumsal, ekonomik ve ideolojik görünümünü 1930’ların Berlin’i ile birlikte yansıtan *Mart Menekşeleri* hem tarihi hem de siyasi bir polisiye. Philip Kerr, suçu kovalayan özel dedektifin merceğinden dönemin bütün kirini, kokuşmuşluğunu, adaletsizliğini,

kaotikliğini, şiddetini yakınlaştırıyor. Nazilerin yukarıdan aşağıya, toplumun her yanına yaydığı zihniyeti sergilerken kullandığı ifadeler elbette sadece o dönemle sınırlı değil; bütün otoriter yönetimlerin geçmişte ve günümüzde yaptığı tahribatın özeti. Kendimizle ilişki kurmaksa hiç zor değil: “Bugünlerde herkes bir şekilde doğru yoldan sapıyordu. Öyle ya da böyle yozlaşma Nasyonal Sosyalizm altındaki hayatın en belirgin özelliğiydi. Hükümet, Weimar Dönemi’ndeki siyasi partilerin yolsuzluğu hakkında birkaç açıklama yapmıştı, ama bunlar şu anda var olan yolsuzluğa kıyasla hiçbir şey değildi. Yolsuzluk en tepede kök salıyordu ve bunu da herkes biliyordu. Bu yüzden çoğu insan kendilerinin de pay alması gerektiğini düşünüyordu. Bu tür konularda eskisi kadar titiz olan birini tanı mıyordum. Buna ben de dahildim. Konu ister karaborsa yiyecek, isterse bir hükümet yetkilisinden bir fayda sağlamak olsun, insanların yolsuzluğa karşı duyarlılığı bir marangozun kullanıla kullanıla güdük kalmış kalemi gibi körelmişti.”

Mart Menekşeleri -Amerikan “hard boiled”larını andıran aksiyon sahneleriyle- hızlı bir tempoda ilerliyor. Gerçekçi bir atmosfer yaratan, muammasını siyasi bir örgü içinde kurgulayan, zaman zaman mizaha ve aşka da yer veren Philip Kerr, herkesi memnun edecek bir polisiye yazmış. Romanın yegane hatası, yedinci bölümde adı geçen “Clayallee Sokağı” ile ilgili. Berlin’in o bölgesinde böyle bir sokağın varlığı gerçek, ancak 1936’daki ismi farklıymış. Sokağın Kronprinzenallee olan ismi 1949 yılında Batı Berlin Askeri Valiliği görevini yürüten Amerikalı General tarafından Clayallee olarak değiştirilmiş. Elbette romana etkisi yok ama tarihi roman yazmanın barındırdığı tuzakları göstermesi açısından ilgi çekici, değil mi... ■

MART MENEKŞELERİ

Philip Kerr

Alfa Yayınları

Çeviren: Zeliha Babayigit

HAYATTASIN DEDİLER, ÜZERİME ALINMADIM

“ İlker Aksoy, *Ölümden Beter Yaşamlar* adını verdiği ilk romanında, gövdesinden kurduğu örgüde kente sığınmış insanların olağan hayatlarını olağanüstü kılan karmaşayı, alaycı bir dille kaleme almış.

Bir mekanı şekillendiren şey onun içine giren varlığın mıdır? Tesadüfen bir yerde bulunmakla, tesadüfün de bir sorumluluğa dönüştüğünü kabullenmekle yüzleşmek, aslında hayatın yeryüzünü tamamen ele geçirdiğini çok evvelden bilmekle bir ilgisi olabilir mi? Bunca kalabalıkta toplam kaç ömür bir insan edecektir?

Birilerinin sizi konuk etmesi veya konuk olduğunuzu varsaymanız geçici bir ferahlık ve rahatlama uyandırır da mekansızlığınız, kısaca adressizliğiniz sizin insan olarak adlandırılmanıza yol açacaktır.

Furkan Nuka Birgün

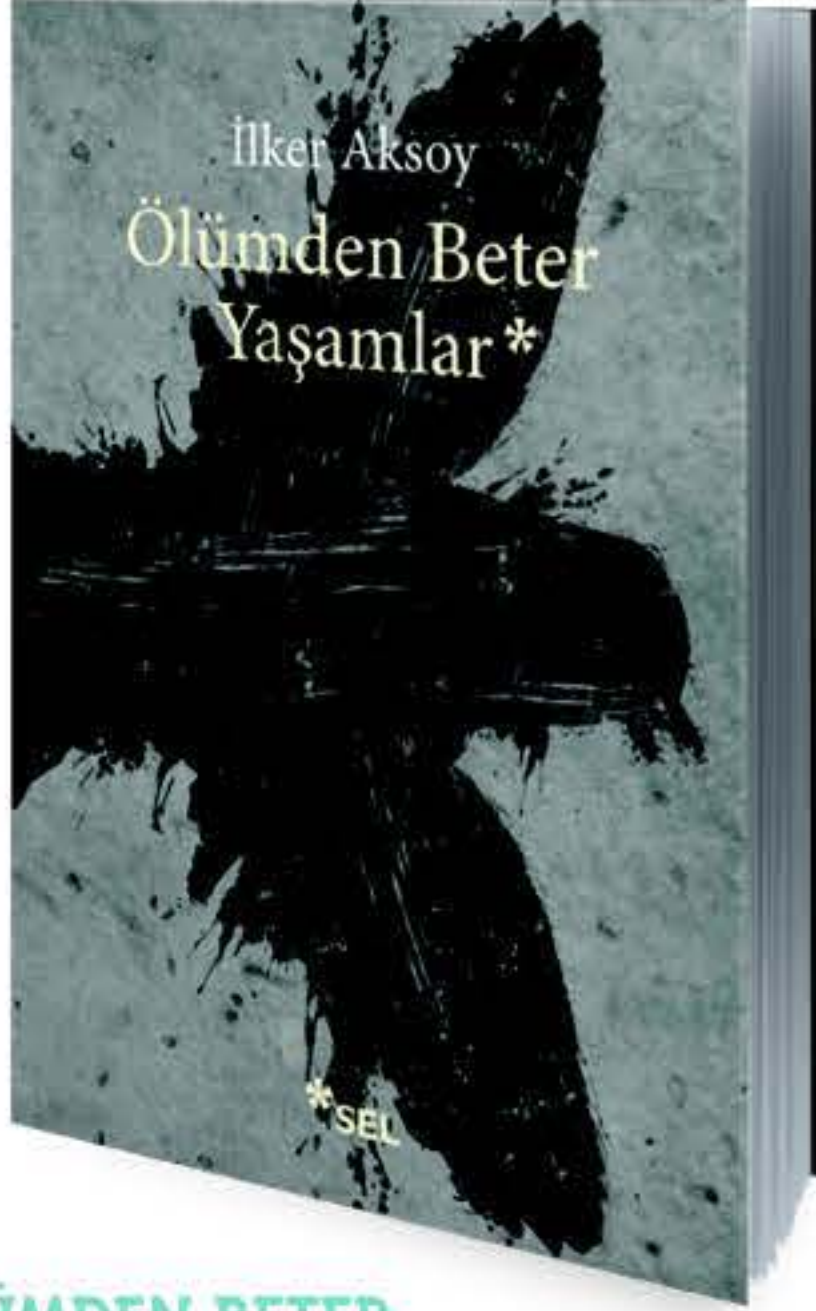

Sığınaklarla mı tanımlanacaktır hafıza, ona dayatılan, zorla ezberletilen bilinçaltı? Kimsenin kimseyi tanımadığı, böylesi bir dayatmanın geçerliğini kaybettiği çağlara mahkumuz. Bunun adını yalnızlık koymak, kolayca kaçmak olacaktır. Asgari müşterekte temsil ettiğimiz algı yumağı topu topu hislerimizin gör dediği kadardır. Düşündüğümüzü sanmakla geçen insanlık tarihi bilakis bir önsezi karmaşasından başka bir şey değildir. Bilgi yoktur. Bilgi bir yanılsama “küme”sidir. Her tanım, her adlandırma, her saptama ne yazık ki bu gezegenle irtibat halindeki genel bir hükümdür ve evreni bağlamaz. Dünyadan çıkamamamızın temel nedeni de bu cehaletin felsefe, bilim olarak yutturulmasından ibarettir. Bilgi yoktur. Bilginin yokluğunun neticesinde hayattayızdır. Bilen ölür. Çünkü bilgi öldürücüdür. Habis ve tehditkardır.

Birilerinin sizi konuk etmesi veya konuk olduğunuzu varsaymanız aslolan dengeleri muhafaza edemez. Ancak yeniden öngörmenizi sağlar. Konukluk meselesi yeryüzüyle de okunabilir belki ama bizi yanıltacak nokta bu konukluğu önceden kabullenmemiz ve soğukkanlılığımızı koruduğumuzu sanarak hâkimiyeti hiçliğe teslim ettiğimizi rettir. Ukalalığımız, kibrimiz, küstahlığımız bizi kısmen üstün kılsa da, içten içe farkındayız ki, bunların kaynağı yetersizliğimizden doğan korkularımız, fobilerimiz ve alelacele bulmamız gereken sığınak ihtiyaçlarımızdır. İnsanın tanrıya, şaire değil, sıradan bir mühendise, vasat bir mimara ihtiyacı vardır öncelikle. Korunamayan canlı öğrenmeye başlar ve olmayan bilgileri topladıkça habis ve tehditkarla arasındaki mesafe hızla kısalır. Kozanın oluşması, mağaranın daha derine doğru oyulması, kuyuların açılması, yer altına inme/gökyüzüne yükselme arzusu kaçmaktan çok saklanmak içindir. Cenine bakın! Bir rahimde, kafası gövdesine eğik, büzülmüş ve küçülmüştür. Cenin de korkaktır çünkü. O da ileride karşılaşacaklarını sezmiş, önceden önlemini almıştır. Sonsuzluğun idraki, temsil edilenin karşısındaki çaresizlik ancak ölümle tedavi edilecektir. Tedavi mümkündür; o da yok olmaktır.

Farklı hayatlar diye kendimizden dışarısını yine kendimize dayatmamız ne yazık ki bir teneffüs alanı

ANTROPOLOJİNİN BABASI GEORGE FRAZER İLE UNUTULMAZ BİR UYGARLIK YOLCULUĞUNA HAZIR MISINIZ?

ÖLÜMDEN BETER YAŞAMLAR

İlker Aksoy
Sel Yayıncılık

inşaatından başka bir şey değildir. Hareket kabiliyeti, bunun şüpheli ego kaynağı, iletişimi kolaylaştıracağına sığınaktan uzaklaşmaya sebebiyet verir. Hastalanmamızın ama hastalardan nefret etmemizin çelişkisinden besleniriz. Tek bilgimiz de budur. O yüzden biz de habis ve tehditkarızdır. Ölebilmek için öldürürüz. Sevilmek için severiz. Aşağılanmak için

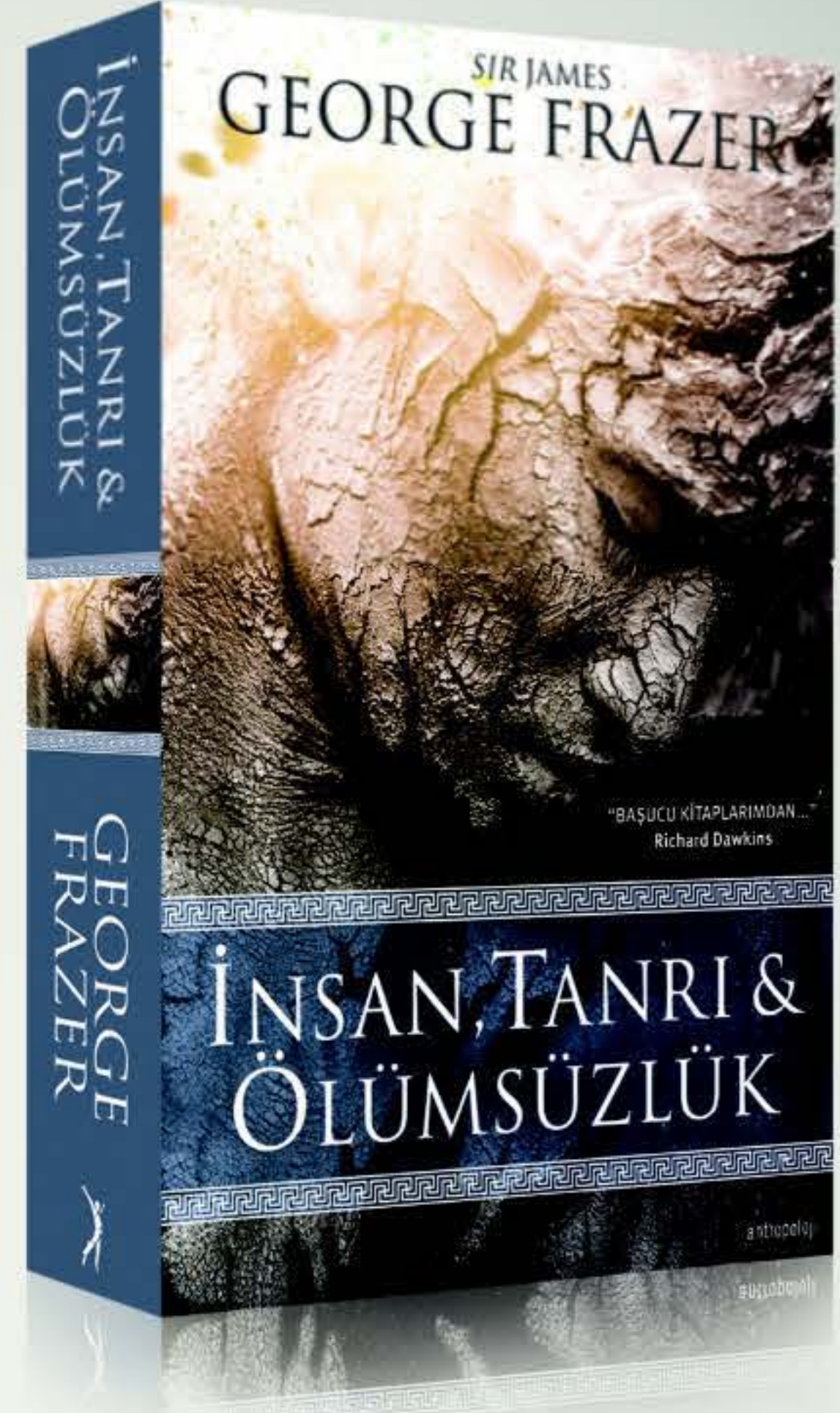
aşağılarız. Övülmek için överiz. Diyalektik o yüzden işimize yaramaz. Karşıtlıktan çok, benzerlikler ayakta tutar bizi. Ne acı ki bu gerçektir. Gerçekliğinin kanıtı da kromozomlardır. Herkes kendine benzeyeni üretecektir.

Birilerinin sizi konuk etmesi veya konuk olduğunuzu varsaymanız geçici bir ferahlık ve rahatlama uyandırır da mekansızlığınız, kısaca adressizliğiniz, nereden gelip nereye gittiğinizi bilmediğiniz gibi o an nerede olduğunuzu da algılayamamanız, işte bu şüursuzluk sizin insan olarak adlandırılmanıza yol açacaktır. İnsani vasfınız zayıflığınız, hiçbir şey olmamanızdır.

Karşıtlıktan çok, benzerlikler ayakta tutar bizi. Ne acı ki bu gerçektir.

ZEHİR GİBİ BİR ZEKA ÜRÜNÜ

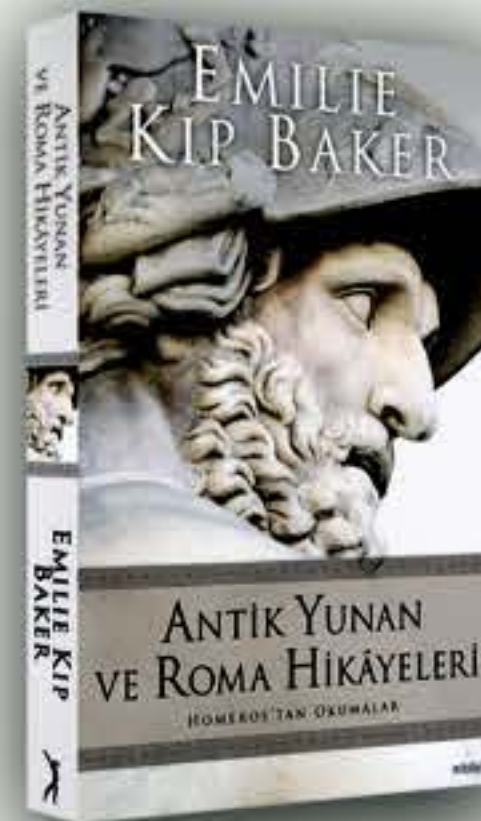
İlker Aksoy, *Ölümden Beter Yaşamlar* adını verdiği ilk romanında birbiri içine geçen karakterlerinin ağzından, gövdesinden kurduğu örgüde kente sığınmış insanların olağan hayatlarını olağanüstü kılan karmaşayı, alaycı bir dille kaleme almış. Komünal arayışlar, sendelemeler ilk adımda çağdaştırılmış bir *Tutunamayanlar* alt metni göndermesi, trajedilerini hamasetle karıştıranların yazgısı mutlaka ilginizi çekecektir. Zehir gibi bir zekanın ürünü romanda siz de bilgiden korkmayı haklı çıkartacak, toplumsal reflekslerinizi bir kez daha otopsi masasına yatıracaksınız. ■

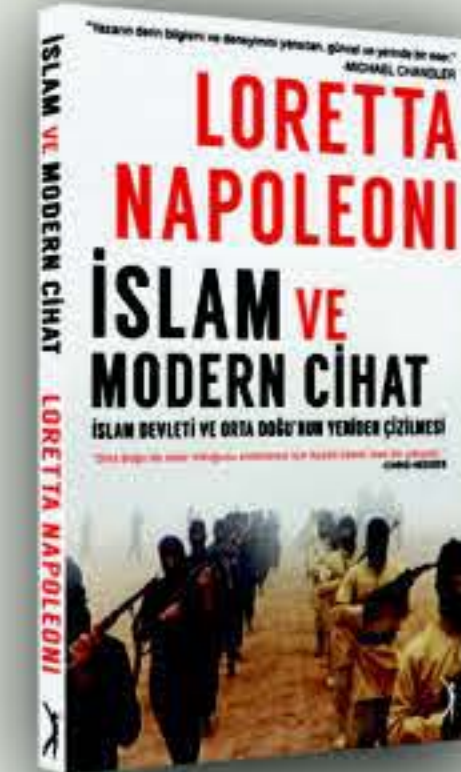
“Bilginin engin derinliği kucaklayacak okuru...”

İnsan, Tanrı ve Ölümsüzlük elimden düşmeyen bir kitap...”

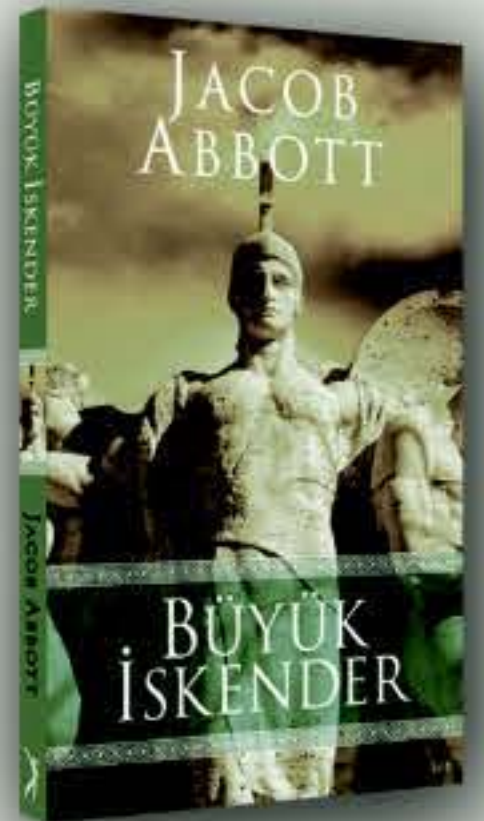
Carl Sagan

Emilie Kip Baker
Antik Yunan ve Roma Hikâyeleri

Loretta Napoleoni
İslam ve Modern Cihat

Jacob Abbott
Büyük İskender

Yayıncılıkta 10. Yıl

altın bilek yayınları

facebook.com/altinbilekyayinlari

twitter.com/altinbilekyayin

www.altinbilekyayinlari.com

TIRNAK İÇİNDE: "ROMANOLMAYAN"

“Uzun Yürüyüş'te Mao'nun Maceraları, yayıncılar tarafından geri çevrilince Tuten'in yardımına arkadaşı Roy Lichtenstein ile komşusu Susan Sontag koşuyor. Üstüne bir de John Updike beğenince artık kimse bu kitabın dışlanmasını bekleyemez.

Ethem Onur Bilgiç

Frederic Tuten'in deneysel üslubu, tarihi gerçeklerle kurmacayı, alıntıyla taklidi birleştiren bir kolaj. Bu kolajda Mao bazen tarihi bir figür, bazen çizgi film karakteri, bazen sürrealist bir tablonun içindeki kırmızı leke.

Ethem Onur '15

Sevdiğim bir fıkradır: Bir sergide, kavramsal ve soyut sanat eserlerini inceleyen bir entelektüel, yanındaki diğer entelektüele, "Nelere bak nelere!" der. Diğer cevap verir: "Böyle olur bunlar." Kabul edelim, bu gülünç içreklikten, edebiyat ve sanat eleştirisine ucundan kıyısından bulaşan en masumumuz bile sorumlu. Ancak, içrekliğin gücü yabana atılmamalı.

Andy Warhol ünlü Mao Zedong portresini yapmadan ve Mao, sureti vasıtasıyla Amerikanize edilip bir pop art ikonuna dönüşmeden iki yıl önce, yıllardan 1970. Akademisyen Frederic Tuten, Mao'yu, yazdığı metinlerarası bir maceranın başkahramanı olarak seçiyor. Fakat *Uzun Yürüyüş'te Mao'nun Maceraları*, yayıncılar tarafından geri çevriliyor. Bu bir roman değil diyorlar, "romanolmayan" bir şeyi neden yayımlasınlar? Tuten'in yardımına arkadaşı Roy koşuyor. Roy dediğim, Roy Lichtenstein. Mao'nun maceralarını okuduktan sonra, kitap için bir kapak resmi yapmayı kabul ediyor. Böylece, Lichtenstein elinden çıkma bir Mao litografisiyle özel bir baskı yapmayı kabul eden bir yayıncı çıkıyor sonunda. Frederic Tuten'in, arada birlikte dans etmeye gittiği bir komşusu var. Adı Susan Sontag, belki tanırırsınız. Mao'nun "romanolmayan" maceralarını "buz gibi bir gazoz, bir soğuk kompres, ağaç altı bir gölgelik" olarak tanımladığı sözleri kitabın kapağında yerini alıyor. Lichtenstein'in kırmızı zeminde gülen Mao portresi ve Sontag'ın

Daha önce okuduğum hiçbir şeye benzemeyen bir okuma deneyimi oldu.

övgüsü sayesinde, Tuten, tanımlanamayan kitabını yayımlatmak için ihtiyacı olan “Böyle olur bunlar!” vizesini alıyor. Şüphesiz, *The New Yorker*’da John Updike tarafından beğenildikten sonra kimsenin bu “romanolmayanı” dışlaması beklenemez ve bundan böyle, Updike’in kelimeleriyle “tırnaksız harflerle hiciv” olarak anılması gerekir.

Frederic Tuten, kendi “romanolmayanı” iki şekilde tanımlıyor: T.S Eliot’ın *Çorak Ülke*’si gibi parçaların ve alıntıların mozaikinden oluşan kişisel olmayan bir kurmaca ve Godard’ın kameraya bakıp felsefi konuşmalarıyla hikayeyi bölen karakterlerinin anti-sineması. Sanırım artık sizin de kitabın nasıl bir şey olduğu hakkında epey bir fikriniz oluştu.

APOLİTİK BİR KOLAJ

Uzun Yürüyüş’ten Mao’nun Maceraları yazıldığında 68 hareketinin politize atmosferi hâlâ yoğun olsa gerek. Devrim hem fikir olarak hem de bir aidiyet olarak gençleri meşgul etmekte, Çin hiç olmadığı kadar yakın gelmektedir. Tarihin böyle bir anında ideolojiyi pop art ile ifade etmek, devrimin apolitikleşmesi, zararsız hale getirilmesidir. Belki de *Uzun Yürüyüş’ten Mao’nun Maceraları*’nın ironisi burada. Heykellere ve tablolarla konu olmuş Mao imgesinin yapı sökümünü gerçekleştir, hatta paramparça et. Sonra o parçaları neredeyse bir heykel ya da karışık medya bir tablo yapar gibi kes yapıştır, yoğur yont, birbirine kaynak yap. Frederic Tuten’in deneysel üslubu, tarihi gerçeklerle kurmacayı, alıntıyla taklidi birleştiren bir kolaj. Bu kolajda Mao bazen tarihi bir figür, bazen çizgi film karakteri, bazen sürrealist bir tablonun içindeki kırmızı leke.

Uzun Yürüyüş’ten Mao’nun Maceraları şu parçalardan oluşuyor: Mao Zedong yönetimindeki Kızıl Ordu’nun neredeyse on bin kilometre ve bir yıl süren geri çekilme hareketinin tarih anlatıcılığı üslubuyla dökümü; Mao’nun özel yaşamından anekdotlar gibi kurgulanmış sahneler; Mao’nun sanat ve toplumsal konulardaki felsefi konuşmaları; Jack London’dan *Demir Ökçe*, Hawthorne’dan *The Marble Faun*, Engels’ten *Ailenin*, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, Oscar Wilde’dan *De Profundis* gibi kitaplardan ve daha nicelerinden doğrudan alıntılar; Hemingway, Kerouac, Steinbeck gibi yazarların üslubu taklit edilerek, sanki onlar yazmış gibi duran paragraflar; Mao ile yapılmış kurmaca bir röportaj.

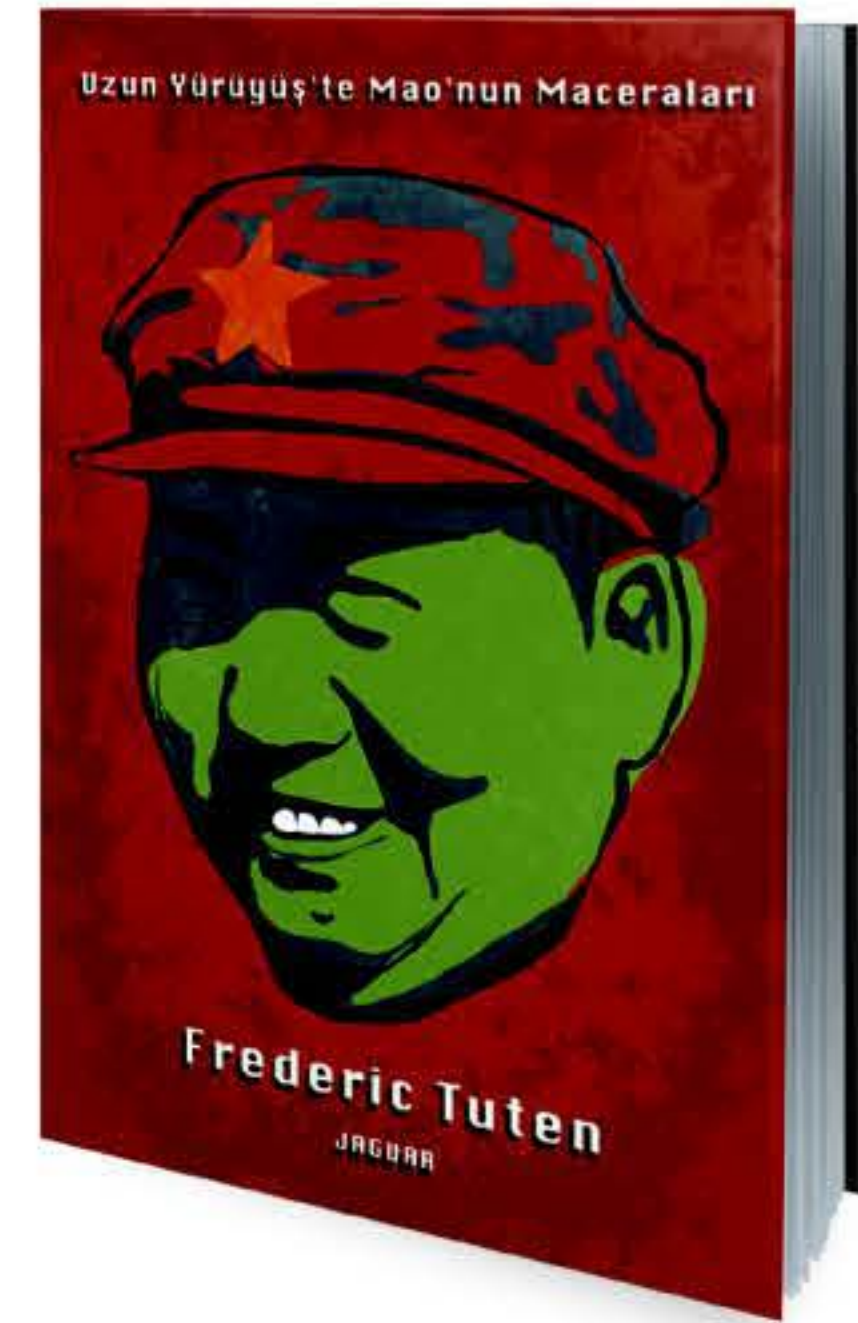
ZOR VE OKURU İÇİNE ALMAYAN BİR KİTAP

Bu parçaları, kitap hakkında detaylı bir araştırma yapmadan, önsözleri okumadan, 145. sayfadaki kaynak kitapların listesini görmeden (Kitabın henüz

başındayken nasıl görülebilir?) teşhis etmek neredeyse imkansız. Ayrıca hangi paragrafın doğrudan başka bir yazardan alıntı olduğunu, hangi paragrafın Hemingway’i taklit eden Frederic Tuten olduğunu ayırt etmek, çeviri ne kadar iyi olursa olsun, orijinal İngilizce metin okunmadıkça anlaşılabilir bir şey değil. Sonuç, daha önce okuduğum hiçbir şeye benzemeyen bir okuma deneyimi oldu. Özellikle ilk 50 sayfa, beni sürekli kitabın dışına atmak istedi. Büyük Yürüyüş’ten haberler ile Çin’den, *Demir*

Ökçe’den alıntılarla distopik bir Amerika’ya savruldu. Bir bakmışım *The Marble Faun*’daki karakterlerden mermer ve heykel ilişkisini öğreniyorum. Okumaya devam edince, Mao’nun Greta Garbo tarafından baştan çıkarıldığı lezzetli ve fantastik bir sahneyle ödüllendiriliyorum. Mao çadırında, Garbo kırmızı fok derisinden çizmeler ve kırmızı saten bir elbiseyle tanka binmiş geliyor. Mao’nun çalışma odasına bir göz atmak, kitaplığındaki kitapları öğrenmek, duvarındaki posterler ve fotoğrafları keşfetmek ve Başkan Mao ile yapılan söyleşiyi okumak için kitabın sonuna kadar sabretmeye değer.

“Romanolmayanı,” yazarın kafasında nasıl kurgulandığı ve nasıl yazıldığından çok, nasıl okunduğuna odaklanarak değerlendirmek önemli. Okurken kendimi en az yazar kadar emek harcamış hissediyor olmam beni şaşırttı. Sonuçta *Uzun Yürüyüş’ten Mao’nun Maceraları*’nın yaptığı, eş zamanlı olarak farklı bilgi kaynaklarından ve çoklu mecralardan uyarıları, bildirimleri ve içerikleri gözlerimin önünde akıtmaktan başka bir şey değildi. Algılarımın alanı ve süresi dolayısıyla böyle bir disipline alışkın olması gerekirken, roman okumaya şartlanmış beynim tümenden bir bağlantısızlık sorunu yaşıyor. Okurluk ve içerik tüketiciliği karışmasın birbirine. Sakin, zamanın yavaş aktığı, gerçeğin tek kaynaktan beslendiği, sabırsızlığın ve sıkılmanın var olmadığı son kale olarak kalmalı belki roman. Mao bile, söyleşisinin sonunda, lafı Oscar Wilde’a bırakıyor ve *De Profundis*’ten bir alıntı yapıyor: “Bizimkisini faydacılık çağı diye adlandırıyoruz ve herhangi bir şeyi nerede kullanacağımızı bilmiyoruz. İlkel güçlerin insanı arındırdığına eminim; onların arasına dönüp onların mevcudiyetini hissederek yaşamak istiyorum.” Sevgili roman, sevgili ilkel şey. ■

UZUN YÜRÜYÜŞ'TE MAO'NUN MACERALARI
Frederic Tuten

Jaguar Kitap
Çeviren: Gökhan Aksay

UNUTMABENİ ÇİÇEKLERİ

“Babamın Tanrı Olduğunu Sandım tam bir uyku öncesi kitabı. Ancak dikkat edin, “Bir sayfa, bir sayfa daha...” diye diye sabahı da getirebilirsiniz uykudan önce!

Hemen herkesin bir gün anlatmak üzere beklettiği güzel bir hikayesi vardır. Bu hikayeler sabırla yıldızının parlayacağı anı bekler durur. Bazısı söylenmeden kalır, bazıları dilden dile aktarılıp anonimleşir. Çocukluktan kalma hüznü hikayeler, lisedeki haşarılıklar, gündelik hayatın sıradanlığını delip geçen olağanüstü anlar, rastlaşmalar, tesadüfler; ilk aşklar, nesilden nesile miras bırakılan eşyalar, kayboluşlar ve buluşlar. Hepsi, insanlığın büyük nisyanından kaçmak için anlatılmayı bekler.

Paul Auster, Ulusal Radyo’da okumak üzere dinleyenlerden ona “kısa ama yaşanmış” hikayeler göndermelerini istediğinde, bu kadarını beklemiyordu kuşkusuz. Bir yılda 4 bin civarında öykü gönderilmişti. Auster ise gönderilenler arasından radyoda 15 dakikada okunabilecek olanları seçip seslendiriyordu. Yalın ama yalınlığında büyük bir gerçeklik barındıran bir proje. Takip eden yılda bu hikayelerin 179 tanesi yayımlandı: *Babamın Tanrı Olduğunu Sandım*.

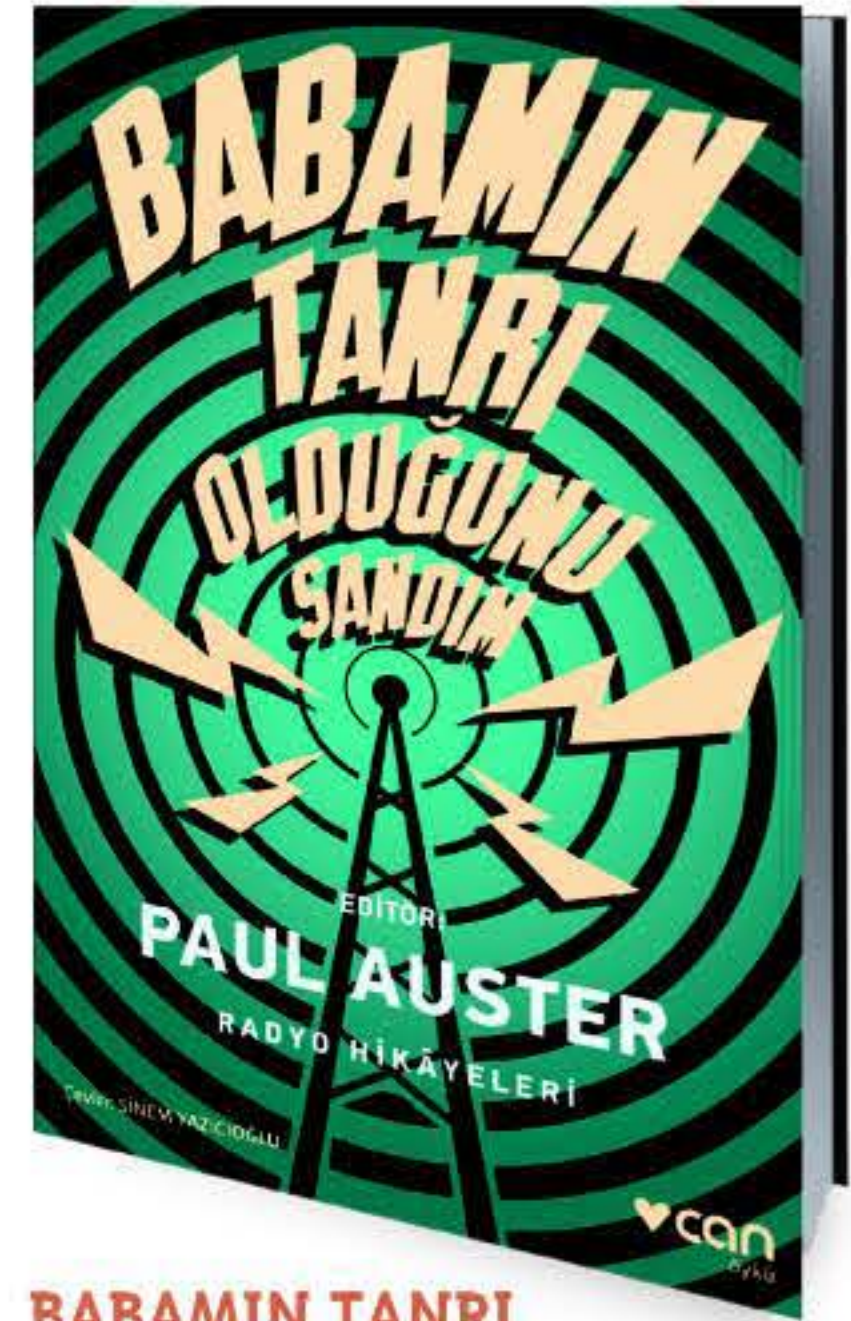
BİR SAYFA, BİR SAYFA DAHA

Çoğu birer ikişer sayfalık bu hikayeleri, Auster kabaca bölümlere ayırmış: Hayvanlar, Nesneler, Aileler, Komedi, Yabancılar, Savaş, Aşk, Ölüm, Düşler, Düşünceler. Hikaye gönderenlerin çeşitliliğine bakınca otuz iki kısım tekmi bir den Amerikan insanının panoraması denebilir. Koca coğrafyanın dört bir yanından, farklı sosyo-ekonomik sınıflardan insanlar, heybelerinde biriktirdikleri hikayeleri bir kuşun kanadına takarak göndermişler.

Kitapsız uykuya dalamadığınızı biliyoruz. Bu haliyle antoloji kalın ve heybetli görünebilir. Ancak kısıllıkları ve birbirlerinden bağımsız okunabilmeleri sayesinde *Babamın Tanrı Olduğunu Sandım* tam bir uyku öncesi kitabı. Ancak dikkat edin, “Bir sayfa, bir sayfa daha...” diye diye sabahı da getirebilirsiniz uykudan önce!

Yazımızın bu aşamasında, kitaba adını veren değil de, bu yazıya adını veren hikayeden söz açalım. Güney Kaliforniya’dan Kristine Lundquist yazıyor. Büyükannesinin kendi elleriyle unutma benini çiçeği desenleri çizdiği porselen yemek takımının fincanları ve kaseleri, bir taşınma sırasında kaybolur. Yıllarca takım eksik kalır ve annesinin vefatının ardından takım Kristine’e miras kalır. Bitpazarlarını dolaşmaktan hoşlanan Kristine bir gün sabahın köründe kalkarak bitpazarına gider, dolaşmaktan yorularak dönmeye niyet etmişken son bir tezgaha daha bakmaya karar verir. Ve ta-da! Yıllardır kayıp olan elle boyanmış ve büyükannesinin imzasını taşıyan fincanları ve kaseleri tastamam bulur. Bir kurmaca olsa da, zorlama diyeceğimiz gündelik hayatın içinde birden parlayan bu olağanüstü anlar ve tesadüfler, “unutma benini” demeyi hak ediyor elbet.

Tüm dünya ve dahi ABD’nin okuryazarları yaratıcı yazarlık atölyelerine gidedursunlar, öykü tekniklerini ve işin tüm trüklerini öğrendursunlar, bu antolojideki hikayeler yalınkat gerçeklikleri ve samimiyetleriyle tüm o kurmaca eserlerden bir adım öne çıkıyor. Elbette tüm hikayelerin birer şaheser olduğunu söylemiyoruz, ancak ilhamın ve sağlam bir hikayenin peşinde serazat gezen öykücülerin böyle gerçek hikayelerden öğrenecekleri var kuşkusuz.

**BABAMIN TANRI
OLDUĞUNU SANDIM**
Editör: Paul Auster
Can Yayınları
Çeviren: Sinem Yazıcıoğlu

Koca coğrafyanın dört bir yanından, farklı sosyo-ekonomik sınıflardan insanlar, heybelerinde biriktirdikleri hikayeleri bir kuşun kanadına takarak göndermişler.

Ahmet İtaş

KİTAPLARIN DEĞİŞEN DÜNYASINDA BİR UFUK TARAMASI

“Tim Parks, nitelikli edebiyat denebilecek alanda, küresel piyasanın gün geçtikçe Anglosakson zihniyetin ve ortalama bir İngilizcenin hâkimiyeti altına girdiğini öne sürüp, ödüllerden edebiyat temsilcilerine, editörlerden eleştirmenlere, alıştığımız aktörleri sorguluyor.

Her sıradan okur gibi, kitabevinin raflarından bir kitap seçip kasada parasını ödedikten sonra, o kitabı önce okuyor ardından kendi kitaplığına koyuyorum. Bu esnada bin yıllar boyunca güçlükle tamamlanmış bir döngüyü, basitçe yerine getirmiş oluyorum. Barış koşullarında yaşamının ve kültür endüstrisinin mümkün kıldığı bu basit eylem, bir zamanlar silah tehdidi altında, gizli gizli yapıyordu. Hâlâ zaman zaman gerçekleşen elim olaylar, bu baskının neye benzediğini hatırlatıyor. Savaş zihniyetini aşamamış insanların kültür üretimini nasıl etkileyebileceğini acıyla anlıyoruz. (Charlie Hebdo'da hayatını kaybeden veya yaralanan meslektaşlarımızın savaşa programlanmış insanlar tarafından vurulduklarını ürpererek gördük. Bu esnada bir alışveriş merkezinin ya da havaalanının “lounge” salonunda bir elektronik cihaz vasıtasıyla, Salman Rushdie'nin “Şeytan Ayetleri” romanına göz atmak ve kimseye zarar vermeden alışverişe ya da yola devam etmek de mümkündü oysa.)

Peki, bugünün “barış” koşullarında, kültür endüstrisinin üretim, aktarım, sunum ve değerlendirme mekanizmaları nasıl işliyor? Bu soruyu değerlendirmek için, konuya ilişkin kitaplara göz atmakta fayda var. Her sene böylesi kitaplar yayımlanıyor (mesela Umberto Eco ile Jean-Claude Carrière'in bizde Can Yayınları'ndan çıkan *Kitaplardan Kurtulabileceğinizi Sanmayın* adlı söyleşisi) ve ben 2014'ün Kasım ayında yayımlanmış bir kitabı aklımda bu soruyla ele (aslında elektronik

Ali Çetinkaya

Türkiye'de altına hücum dönemindeyiz; okuma-yazma öğrenmiş kalabalık bir nüfus ve her geçen gün daha fazla okuyup yazıyor.

cihazlarıma) aldım: Tim Parks'tan *Where I'm Reading From: The Changing World of Books* (Nereden Okuyorum: Kitapların Değişen Dünyası).

Tim Parks çok kimlikli çağdaş bir usta. İtalya'da yaşayan Parks, hem ustalıkla bir roman yazarı hem de İtalyan kültürünü Anglosakson dünyasına anlatan bir kültür elçisi, hem Alberto Moravio'dan Italo Calvino'ya, Antonio Tabucchi'den Roberto Calasso'ya önemli isimlerin yapıtlarını aktaran bir çevirmen hem de Milano'da dil ve çeviri dersleri vererek kültür zanaatkarları yetiştiren bir hoca. 1954'te Londra'da doğdu, Cambridge ve Oxford'da okudu, ama 1981'den beri İtalya'da yaşıyor ve bir İtalyanla evli. Kitaplara ilişkin 60 yıllık hayat tecrübesini konuşturduğu denemelerini, önce *New Yorker*, *New York Review of Books* gibi dergilerde yayımlattı, ardından cihazımın ekranına yansıyan *Where I'm Reading From* kitabında topladı.

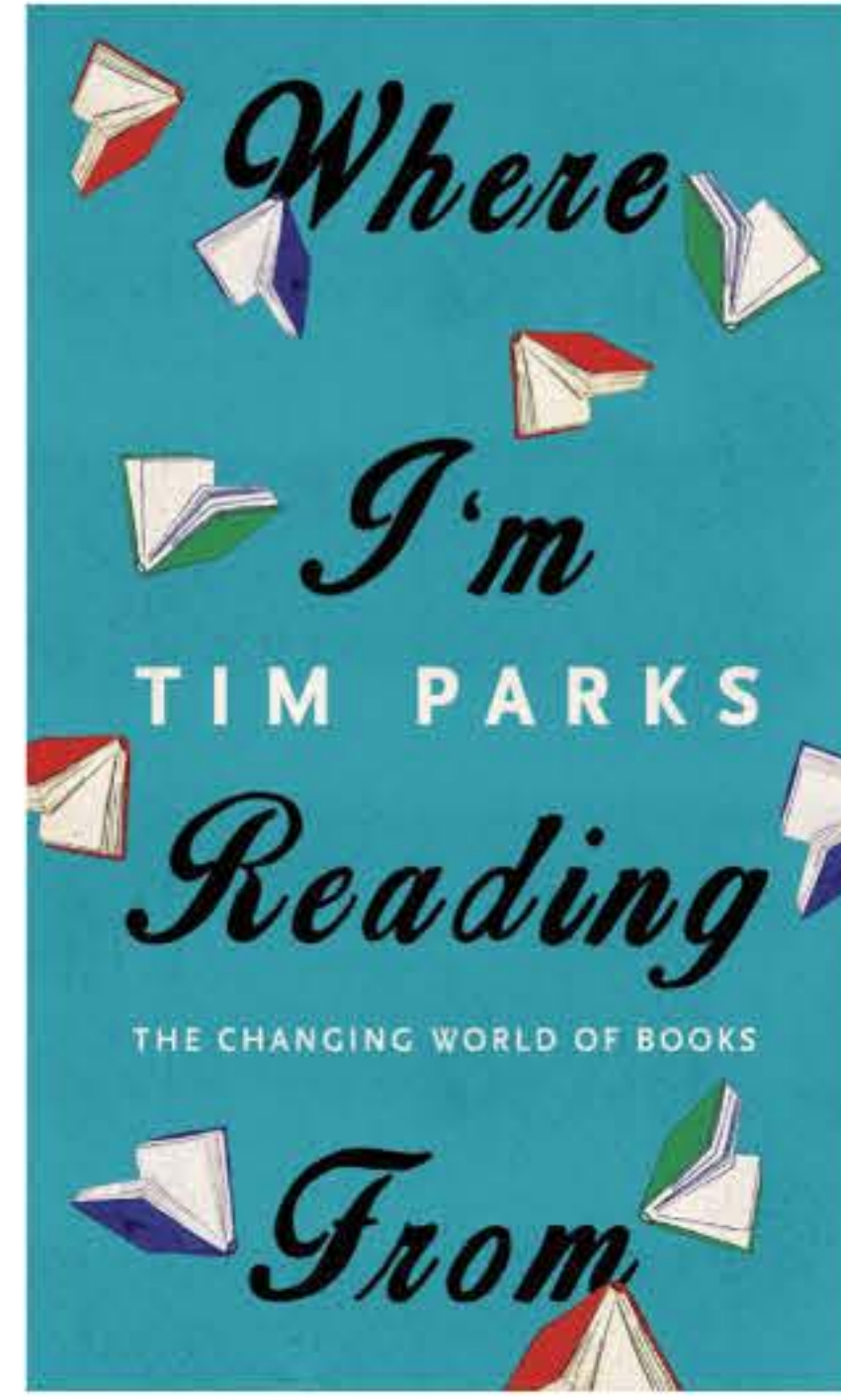
NEDEN, KİME, NE KARŞILIĞINDA... YAZMAYA DEĞER Mİ?

Tim Parks, yazmanın ve okumanın amacını sorgulayarak giriyor kitaba. Neden yazıldığını (para, kariyer, şöhret, konum, iktidarı değiştirmek, dünya barışını sağlamak, sağaltım ya da oyalanma gibi saymakla bitmeyecek motivasyonları akla getiriyor hemen), kime yazıldığını (yazma esnasında etrafta olmasalar da, satış rakamlarına bakınca veya imza günlerinde, okuma toplantılarında ya da okur yorumlarında beliren o hayali ortalamaı hatırlatıyor), ne karşılığında yazıldığını (yeni koşullarda gittikçe azalan maddi ve manevi karşılıkların farkındayız; ama geçen zamanla birlikte, takip edilecek yepyeni yazarlar ve okunacaklar listesine eklenecek yepyeni yapıtlar ortaya çıkıyor) mutlak cevaplar bulmaya çalışmadan sorguluyor.

Türkiye'de altına hücum dönemindeyiz; okuma-yazma öğrenmiş kalabalık bir nüfus ve her geçen gün daha fazla okuyup yazıyor. Her ne kadar hâlâ alfabemizi ve dillerimizi tartışıyorsak da, birikim (ya da yığılım) artıyor ve kimisi yüksek ölçekli, kimisi dar kalıplı yapıtlar ortaya konuluyor durmadan. Yazan, çeviren, yayına hazırlayan, tanıtım yazısı yazan, eleştiren, kitapları raflarda veya sitelerde satışa sunan insanların sayısı da artıyor. Bir bakıma korkutucu bir enflasyon; ne de olsa her okur aslında yalnız başına ve kalabalıkların içinden neyi seçeceğini doğal olarak şaşıyor. Yine de, gittikçe genişleyen bir okur-yazar evrenine (piyahasına) sahip olduğumuzu söyleyebiliriz.

Ama Anglosakson yayın piyasasının (son dönemde hakkını veremese de, küresel yayın piyasası da oldu) taşları yerine oturmuş, pazarı genişlemiş, okurları

Tim Parks gibi çok kimlikli birinin sorgulamaları, sağlıklı perspektifler sağlayabilir.

Tim Parks kitaplara ilişkin 60 yıllık tecrübelerini, önce *New Yorker*, *New York Review of Books* gibi dergilerde yayımlattı, ardından bu kitapta topladı.

ve yazarları artmışsa da zirveyle etekleri arasındaki mesafe çok dik; yani az sayıda büyük yazarın, çok sayıda istekli ile aracının bulunduğu ve kitlelere hitap eden bir kitabın okura ulaşana dek kırk kapıdan geçtiği bir alan burası. Bugün küresel yayın piyasasına yapıt sunmaya alışmış Jonathan Franzen, Will Self gibi yazarların bile gelişmelerden ürküp tezgahların daralacağını iddia ettikleri, kimi zaman tavırla kimi zaman gösterişle, bildiğimiz biçimiyle romanın sona erdiğini ilan ettikleri koşullarda, Tim Parks gibi çok kimlikli birinin sorgulamaları sağlıklı perspektifler sağlayabilir. Zaten Parks da, nitelikli edebiyat denebilecek alanda, küresel piyasanın gün geçtikçe Anglosakson zihniyetin ve ortalama bir İngilizcenin hâkimiyeti altına girdiğini öne sürüp, ödüllere edebiyat temsilcilerine, editörlerden eleştirmenlere alıştığımız aktörleri sorguluyor. Dünyanın çok geniş bir kısmının piyasaya girebilmek için, neden kendi özgünlüklerini terk ederek aynı kalıpları tekrarlamak ve tükenişe katkıda bulunmak zorunda kaldığını da, bir bakıma cesaretle irdeliyor. (Mesela birkaç noktada, Orhan Pamuk'un kendisine özgü, büyük bir yazar alanı yaratmasına rağmen son romanlarıyla kendi dilinden ve doğduğu ortamdan uzaklaşıp sanki küresel okura yöneldiğine değiniyor; edebi olanın özgün olanla ilgisi bulunduğu dönemden çıkılıp sadece kalıplara uyan yazarların yayılabildiği bir döneme geçildiğinden hayıflanıyor.)

Elbette Tim Parks gibi isimler, karamsar tablolar öne sürerek, kültür endüstrisinin çöküşünü muştulamaya çalışmıyorlar; sordukları pek çok soruya negatif yanıt vermek yerine, kendi tercihleri doğrultusunda bir çıkış yolu sunuyorlar aslında. Küresel romanın sıkılaşmış olduğundan bahsederken de, edebiyatın zorunlu olmaması gerektiğini iddia ederken de, bazı dillerde yazılanların ötekilere aktarılmasının engellerini gösterirken de ümitsizliği değil, yapılması gerekenleri vurguluyor hep. Her şeye rağmen fırsat çok! ■

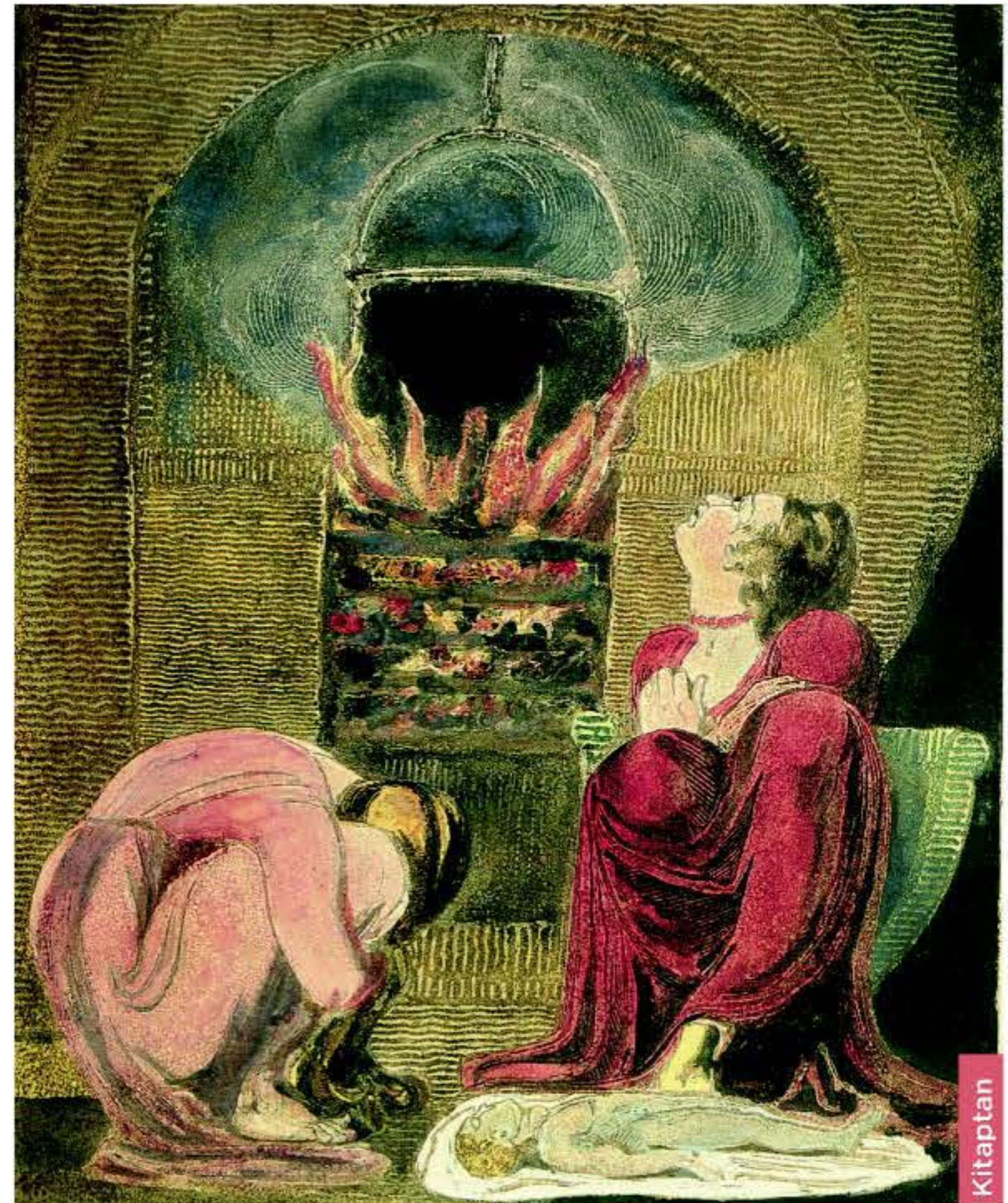
ANARŞİZM ÖNCESİ BİR ANARŞİST

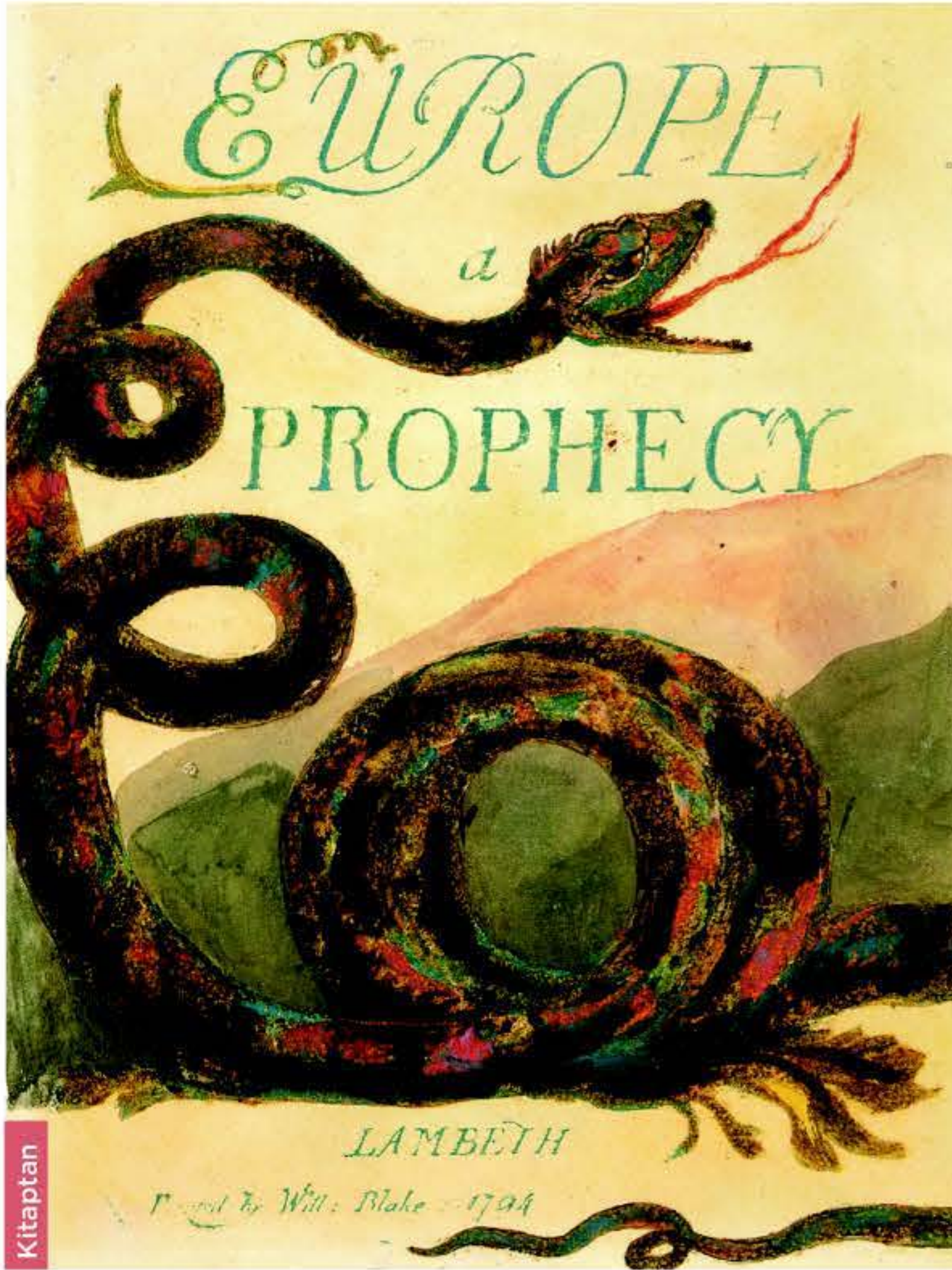
“Vahiy Kitapları, Blake’in özgün bir mitoloji inşa ettiği, bir dizi eser. Her iyi kütüphanede bulunması gereken bir başyapıt.”

William Blake (1757-1827) yaşamı boyunca eserleri anlaşılamamış, öldükten sonra uzun bir süre unutulmuş, kıymeti ancak 20. yüzyılda bilinmiş, dünya sanat tarihinin en ilginç ve önemli isimlerinden. Türkçede özellikle Tozan Alkan ve Selahattin Özpallabıyıklar’ın çevirileri değişik yayınevlerince yayımlanmıştı. Pinhan Yayıncılık, çitayı biraz daha yükseltiyor: Blake’in kendi bulduğu teknik ile ürettiği gravürlerin tıpkı basımlarının bulunduğu, renkli, kuşe kağıda özenli bir baskı ile önemli bir boşluğu dolduruyor. 20. yüzyılın ilk yarısının belki de en önemli felsefe metni olan Heidegger’in *Varlık ve Zaman*’ını Türkçeye kazandırarak bizlere paha biçilmez bir hediye sunan Kaan H. Ökten, “Türkçe’nin ifade zenginliğinden alabildiğince yararlanmaya, destansı-mistik havayı kendi dilimizde de yakalamaya çaba” göstererek Blake’in nüfuz edilmesi zor imgelem dünyasına sızabilmemiz için bize rehberlik ediyor. Ökten’in *Vahiy Kitapları* başlığını uygun gördüğü seçkide *Thel’in Kitabı*, *Albion Kızlarının Görüleri*, *Amerika: Bir Vahiy*, *Avrupa: Bir Vahiy*, *Los’un Şarkısı*, *Urizen’in Birinci Kitabı*, *Ahania’nın Kitabı*, *Los’un Kitabı* bulunuyor. Okur böylece Alkan veya Ökten’in Türkçeleri arasında bir seçim yapma şansına da sahip oluyor. *Masumiyet Şarkıları* da Alkan ve Özpallabıyıklar’ın Türkçeleri ile mevcut.

Blake’i tanımlamak zor; zamanının çok ötesinde bir sanat anlayışını temsil eden bir sanatçı, ressam-illüstratör, kendi tekniğini geliştirmiş bir gravür ustası, şair. Anarşizm öncesi bir anarşist; otoritenin her türlüüne karşı duran, cinsel ilişkinin hiçbir türünün günah olmayacağını savunan bir radikal.

Çağdaşları için deli, çılgın, ahlaksız (antinomian); bizim çağdaşımız bir eleştirmen için Britanya’nın şimdiye kadar yetiştirdiği en büyük sanatçı; BBC’nin 2002 yılında yaptığı “tarihteki en büyük 100 Britanyalı” anketinde ise 38. sırada yer alan Blake’in çağdaş sanatın her alanına nüfuz eden etkisinin yansımaları saymakla bitmez. Türkiye’de tanınmasında da bu etkilerin rolü olduğu muhakkak: Oliver Stone’un *Doors* filmi, Salinger’in *Çavdar Tarlasında Çocuklar*’ında Caulfield’in gömlek cebindeki şiiri, Jim Jarmusch’un *Dead Man*’i, Bruce Dickinson’un *Chemical Wedding* albümü, Norveçli Ulver kolektifinin albümü gibi... Ayrıca Byron, Yeats, Poe, Nietzsche, Baudelaire okuyucuları da bu büyük sanatçılarda Blake’in izlerine rastlayabilirler. Aforizma haline gelmiş çarpıcı dizeleri, deyişleri de hayli bilinir: “Politik öteki seni şeytanileştiriyorsa, sen de politik ötekiyi şeytanileştir”, “Kendini sınırlamak, korkudan doğan kötülükleri üretirken; başkalarını sınırlamak, zalimlikten doğan kötülükleri üretir... Bütün zalimler korku duyar ve tüm korku duyanlar zalimdir.”

Ökten'in *Vahiy Kitapları* başlığını uygun gördüğü seçkide *Thel'in Kitabı*, *Albion Kızlarının Görüleri*, *Amerika: Bir Vahiy*, *Avrupa: Bir Vahiy*, *Los'un Şarkısı*, *Urizen'in Birinci Kitabı*, *Ahania'nın Kitabı*, *Los'un Kitabı* bulunuyor.

Blake'i tanımlamak zor; zamanının çok ötesinde bir sanat anlayışını temsil eden bir sanatçı, ressam-illüstratör, kendi tekniğini geliştirmiş bir gravür ustası, şair. Anarşizm öncesi bir anarşist; otoritenin her türlüşüne karşı duran, iktidarın yozlaşmayı ve yolsuzluğu beraberinde getireceğine inanan, cinsel ilişkinin hiçbir türünün günah olmayacağını savunan bir radikal. İçerisinde baskı ve kısıtlama bulunan her türlü oluşumun ve kurumun şiddetle karşısında olan, hayatı boyunca yaşayabilmek için çalışmak zorunda kalarak sayısız gravürler, illüstrasyonlar, suluboya tablolar ve el yapımı kitaplar üretmiş bir insan. (Ne yazık ki ölümünden sonra el yazmalarını ve eserlerini alan takipçisi Frederick Tatham, bunların bir kısmını dini ve politik açıdan sakıncalı bularak yakmıştır.)

Catherine Boucher ile evlilik kararı Blake'in kişisel yaşamındaki en doğru hamlelerden birisidir. Blake karısına yazı yazmayı öğretecek, o da zamanla Blake'in sağ kolu haline gelecek, kitaplarını kendisi üretmeye başladığı zaman da ona asistanlık yapacaktır. Blake'in dehasına inanan az sayıdaki insandan birisi olarak, onun sıradışı inanç ve düşüncelerini paylaşacak, bir yandan da kısıtlı, yetersiz bir bütçe ile evi idare etmeye çalışacaktır. Blake'in cenazesini ancak aldığı borç para ile defnedebilecek, Tatham'ın evinde çalışarak hayatını sürdürebilecektir. O da Blake gibi sanrılar görecektir.

ölümünden sonra Blake'in onunla iletişime devam ettiğine inanacaktır.

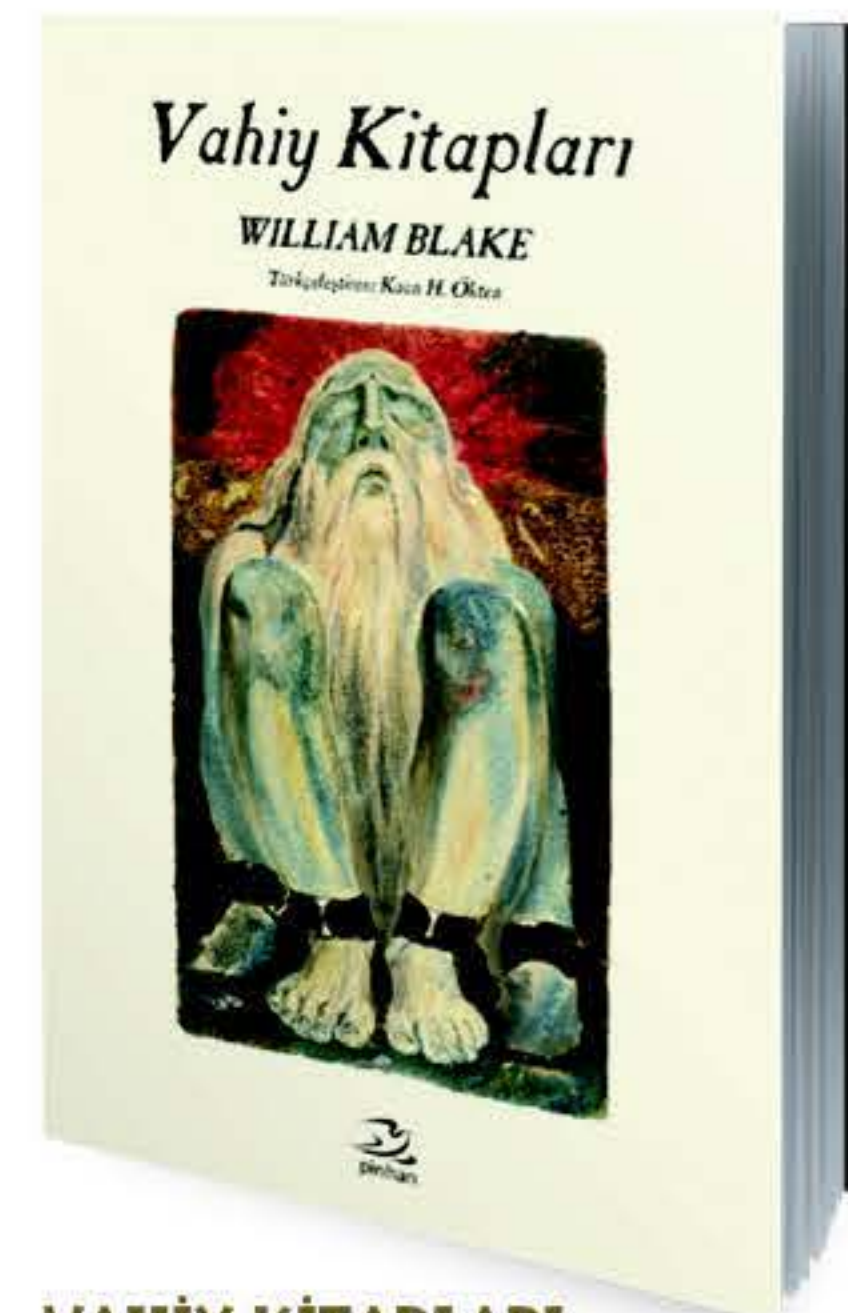
TANRININ YÜZÜ

Blake, Londralı idi ve kısa bir süre dışında hayatı boyunca Londra'da yaşadı. Çocukluğunda bir pencereden Tanrının yüzünü görmüştü, başkalarının kendi gördüklerini göremiyor olması ona inanılmaz geliyordu. Blake'in sanrıları ile baş edemeyen, onu sıradan insanların seviyesine çekme çabalarının nafile olduğunu anlayan ailesi onu uzun bir çıraklık dönemi geçireceği bir gravürçünün yanına vererek, Blake için en olumlu kararı almıştı.

O dönemin Londra'sı Avrupa'yı kasıp kavuran Fransız devriminin etkilerini derinden hisseden, sanayi devriminin ortasında, modernleşmenin tüm sancılılarıyla alt üst olmuş bir kenttir. Blake de 1780 ve 1790'larda Londra'nın radikal çevreleri ile içli dışlıdır. Kurumsallaşmış dine, baskıya ve köleliğe karşı durarak Amerikan devrimini coşkuyla selamlar, dünyanın ihtiyaç duyduğu özgürlüğün Amerika'da gerçekleşeceğine inanır, ancak devrimin köleliği ortadan kaldırmaması onu hayal kırıklığına uğrattır. Blake kimi şiirlerinde 18. yüzyıl sonu İngiltere'sinin toplumsal eleştirisini yapar. "Londra" ve "Baca Temizleyicisi" gibi şiirlerinde resmettiği Londra, sokaklarında yoksulluğun ve korkunun kol gezdiği, özellikle çocuk sömürsünün ayyuka çıktığı, insanlık dışı bir devlet ve din baskısının egemen olduğu, çarpık bir cinselliğin, çocuk fahişelerin bulunduğu bir kenttir.

Hayatı boyunca açabildiği ilk ve son sergi görmezden gelinecek, bu sergiden bahseden tek bir eleştirmen de onu kendini beğenmiş bir deli olarak niteleyecekti. 1800'de yazdığı "Milton" şiirinin girişi adeta bir sanat manifestosu gibidir.

Vahiy Kitapları, Blake'in özgün bir mitoloji inşa ettiği, bir dizi eser. Fakat bu kitaplara nüfuz edebilmek, Blake'in dünyasına sızabilmek, sembolizmini deşifre edebilmek için öncelikle bu mitolojinin karakter ve isimlerinin çözümlenmesi gerekir. Bu yüzden Ökten'in kitabın başında aktardığı küçük Blake sözlüğünün şiirlere geçmeden önce mutlaka çalışılması gerekiyor. Her iyi kütüphanede bulunması gereken bir başyapıt. Baskı ile ilgili olarak aklımıza takılan tek husus şu: Acaba mat kağıt kullanılsa sonuç daha mı iyi olurdu? ■

VAHİY KİTAPLARI

William Blake

Pinhan Yayıncılık

Çeviren: Kaan H. Ökten

BÖYLE BUYURDU MEYTUŞELAM

Vonnegut'un birçok konuşmasında tekrarlayarak sloganlaştırdığı fikirler, aynı anda hem kışkırtıcı hem de bir o kadar basit olduklarından herhalde, çalışma masasına not olarak asılacak cinsten.

Mehmet İnanır

Daha Ne Olsun, Vonnegut'un mezuniyet törenlerinde yaptığı konuşmaları içeriyor...

Kurt Vonnegut, 1960'ları etkisi altında bırakan özgürlük hareketinin, yazar kontenjanından bir temsilcisi. Kitabı yasaklanan her yazar gibi, o da kısa sürede bir yeraltı kahramanına dönüştü. Pollyannagil guruların aksine, Dale Carnegie ve türdaşları gibi mutluluk, başarı, para ve benzeri nimetleri, multi vitamin haplarından farksız bir şekilde sunmadı, dünyanın çivisinin çıktığını baştan kabul edip mevcut düzene alternatif yaklaşımlar getirmenin yollarını aradı. Başta gençlere olmak üzere tüm insanlara, dünyayı sorgulatmayı hedefleyen bir anti-kanaat lideriydi.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Cornell Üniversitesi'ndeki eğitimini yarıda bırakmak zorunda kaldı ve onu Dresden'deki bir kampta esir düşürecek olan savaşa katıldı. Dresden'de sağ kalışını ise, "Yeraltındaki Mezbaha No. 5" adlı et deposuna hapsedilmesine borçluydu. Bu hayati deneyimden esinlenerek yazdığı *Mezbaha No. 5* romanı yayımlanır yayımlanmaz yasaklılar listesine girince, girişte bahsettiğimiz o yeraltı kahramanına dönüştü. Üniversite mezunu olmamasına rağmen, bir süre

sonra üniversite mezuniyet törenlerinin en etkileyici konuşmacılarından biri haline geldi. İşte *Daha Ne Olsun*, Vonnegut'un mezuniyet törenlerinde yaptığı bu konuşmaları içeriyor...

Vonnegut'un birçok konuşmasında tekrarlayarak sloganlaştırdığı fikirler, aynı anda hem kışkırtıcı hem de bir o kadar basit olduklarından herhalde, çalışma masasına not olarak asılacak cinsten. Vonnegut, mezunları artık birer yetişkin olarak selamlarken, öncelikle hayatın acımasız olduğunu hatırlatıyor. Haber bültenlerini izleyen bir insanın canı nasıl sıkılmaz ki zaten? Tarih boyunca insanlar inanç uğruna birbirlerini diri diri yakmışken, iktidarlar şiddetin ve eşitsizliğin birincil öznesiyken dünyanın berbat bir yer olduğunu neden dile getirmeyelim? Vonnegut, 2004'te Doğu Washington Üniversitesi mezuniyet töreninde yaptığı konuşmada, "Artık Amerika'nın insancıl ve akılcı bir Amerika'ya dönüşmesinin hayatta mümkün olmadığını biliyorum. Çünkü iktidar yozlaştırır ve mutlak iktidar bizi mutlak yozlaşmaya götürür. İnsanoğlu güçle sarhoş olan şempanzedir," diyor. Sadece ABD'ye

özgü olmayan, evrensel ve zaman aşırı bir gerçekliğe işaret eden bu cümleler, toz pembe gözlükleri bir an önce çıkarıp atma gerekliliğine de götürüyor bizi. Çünkü akıllıca olan inkar değil, yüzleşmedir. Vonnegut, dünyanın mevcut durumunu kabul edersek, hem kendimiz, hem toplum hem de gelecek için daha işe yarar adımlar atabileceğimizi düşünüyor. Bertrand Russell, bu gezegeni evrenin akıl hastanesi olarak niteliyordu. "Ayrıca hastaların hastaneyi ele geçirdiğini, birbirlerine işkence edip her yanı yakıp yıktıklarını söylüyordu. Mikroplardan yahut fillerden bahsetmiyordu. Bizden bahsediyordu." Vonnegut'un aynı konuşmasında sarf ettiği bu sözler, kişisel gelişim öğretilerinin "farkındalık" kavramından alıp, bireyle dış dünya arasında şekillenen daha gerçekçi bir "farkındalık" kavramına götürüyor bizleri.

Üzüntü mayalı can sıkıntısının dışında, hamurumuzda bir de varoluşsal bir sıkıntı vardır ki kaçınılmazdır. Vonnegut gençlere bu can sıkıntısının doğallığını kabul etmelerini salık veriyor. Nietzsche'nin, "Can sıkıntısına karşı tanrıların direnişi bile boşunadır," sözünü hatırlatarak canımızın sıkılması gerektiğini, bunun hayatın bir parçası olduğunu belirtiyor ve ona katlanmayı öğrenmedikçe gerçek bir mezun olunamayacağını söylüyor. Ona göre mezun olan gençler artık cennetten kovulan birer Âdem ile Havva'dır çünkü bilgi lokmasını çoktan yutmuşlardır. Esprili bir şekilde, kendisini de 969 yıl yaşamış Nuh'un dedesi Meytuşelam ilan eden Vonnegut, bilgi ve can sıkıntısıyla "lanetlenerek" gerçek dünyaya "sürüldüğümüz" gerçeğiyle yüzleştiriyor bizleri. Ne var ki, bu durum kapkara, umutsuz bir yola sürüklememeli bizleri. Bilge Meytuşelam'ın mezuniyet konuşmalarında bizlere sunduğu umut verici ve yapıcı öneriler de var çünkü. Neler mi?

Öğütlere karnı tok olanların, tekrar düşünmeleri dileğiyle...

Bir ateist ve hümanist olduğunu her fırsatta dile getiren Vonnegut, insanın her şeyden önce sahip olması gereken ilk erdem olarak, merhamet kavramının altını çiziyor. Kişinin nerede ve ne olursa olsun toplumuna hizmet etmesi gerektiğine inanarak, "Biz hümanistler, ölümden sonraki hayatla ilgili hiçbir ödül yahut ceza beklentisine girmeden, beceribildiğimizce onurlu davranırız. Bize herhangi bir aşinalığı bulunan tek soyut kavrama, topluma elimizden geldiğince hizmet ederiz," diyor. Gönüllü itfaiyecilikten PEN başkan yardımcılığına, kendisini hayatı boyunca bu tür işlere adanmış Vonnegut, yeni mezunlara da bir an önce topluma faydalı olmaya başlamalarını salık veriyor. *Karamazov Kardeşler*'i sesli okuduğunu öğrendiğimizde ise, ilk yapabileceğimiz işin bir kitap

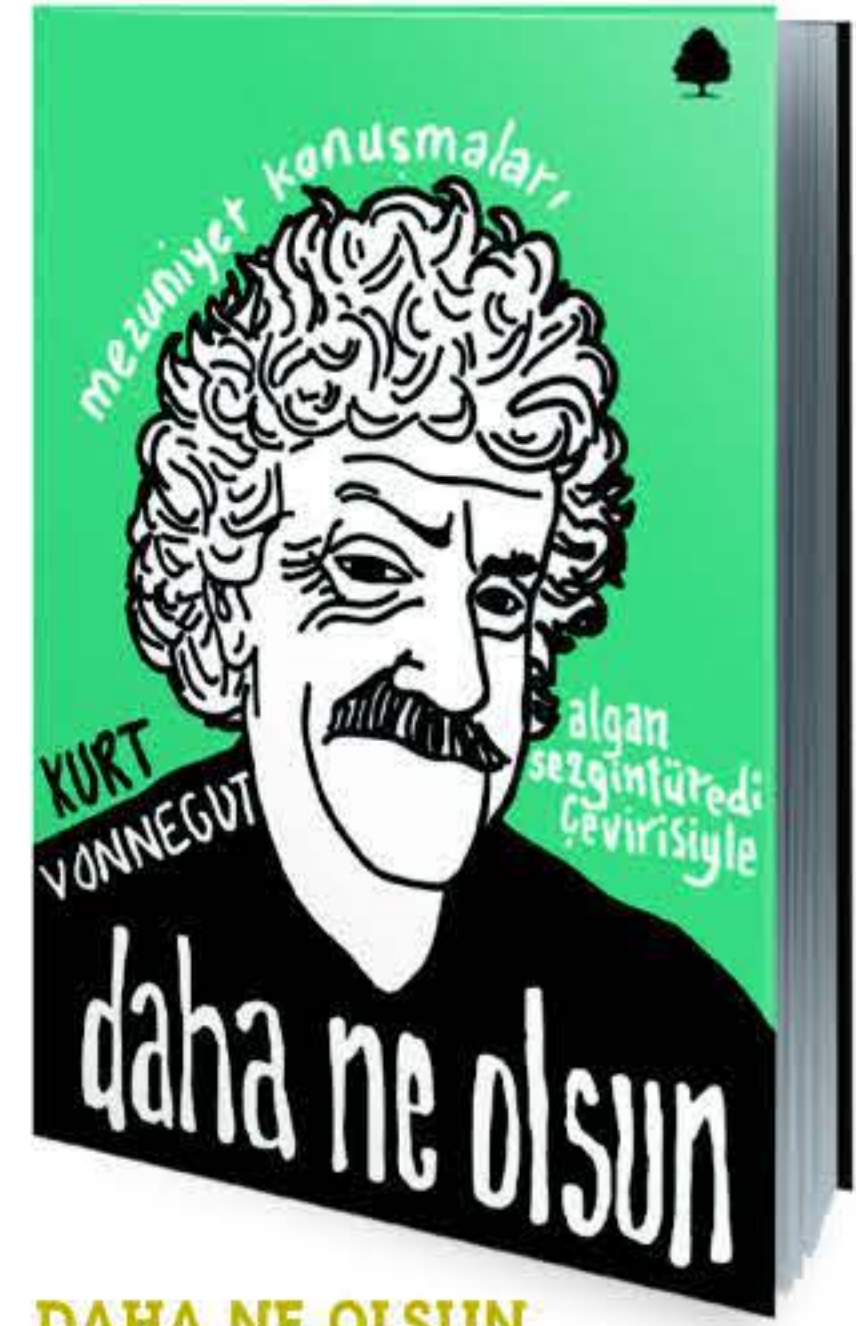
seslendirmek olabileceği geliyor aklımıza. Elbette okuyacağımız ilk kitap *Karamazov Kardeşler* cüssesinde olmak zorunda değil!

SON DERECE YERİNDE ÖĞÜTLER

Meytuşelam'ın basitliğine rağmen unutulmuş ya da gençlik ve marjinallikle burun kıvrılan ama son derece yerinde öğütleri var; kazanmak için çalışmak mesela. Ya da aşkı kazanmak

için temiz giyinip gülümsemeyi elden bırakmamak, son çıkan şarkıların sözlerini ezberlemek, yapılacak bir konuşmaya espriyle başlamak... Hayatın her alanında kendimizi egolar savaşı içinde bulduğumuz düşünüldürse, asıl değerli olanın kendimizle dalga geçmek ve zekamızı ispatlamaya çalışmaktan vazgeçmek olduğunu dair öğüdün altı ise özellikle çizilesi. Vonnegut'un bu bağlamda noktalama işaretleri üzerinden kurguladığı bir espri var ki, Türkçe hocalarının kağıt okurken yaşadığı sıkıntılı zamanlara göndermede bulunmakla kalmıyor. Vonnegut, "noktalı virgül kullanmayın. Noktalı virgüller hermafrodit travestilerdir; hiçbir şeyi temsil etmezler. Tek yaptıkları, üniversite gördüğünüzü göstermektir," derken, çok ince bir noktadan insanların toplum içinde kendilerini sunma biçimlerine dokunduruyor. Bireylerin en büyük derdinin kendileriyle yüzleşmemeleri olması ona, "Demokrasilerde en soylu meslek öğretmenliktir," cümlesini kurduruyor ve eğitimi, bu cehaletle savaşmak üzerinden tekrar tartışmak, dönüştürmek gerekliliğini hatırlatıyor.

Vonnegut, "Mezun olduğunuz için hepinize teşekkür ederim", "Gezegenin bu berbat hali için sizden özür dilerim" ve "Sizi seviyoruz" derken, kendisiyle barışık ve dünya ahvalinin farkında, nereden geldiğini unutmayan insanların kurabileceği üç basit cümleyi hatırlatıyor: "Teşekkür ederim", "Özür dilerim," "Seni seviyorum." İşte bunları söyleyebilen insanların beyinlerinin ve benliklerinin bir değeri olduğuna işaret ediyor. Son olarak ne buyuruyor Meytuşelam? "İşler yolunda gittiğinde bir durun ve yüksek sesle, 'Daha ne olsun?' demeyi unutmayın." Öğütlere karnı tok olanların, tekrar düşünmeleri dileğiyle... ■■■

DAHA NE OLSUN

Kurt Vonnegut

April Yayıncılık

Çeviren: Algan Sezgintüredi

MEVLUT BOZASI GELDİ!

“Şimdilerde bir içecekten sanki her zamankinden daha çok söz ediliyor, daha çok karşımıza çıkıyor gibi gelmiyor mu size de?”

Kitaptan

“İyi yapılır, sunulursa bozayı bir içenin bir daha içeceğini biliyorum.” Böyle diyor, Orhan Pamuk’un yeni romanı *Kafamda Bir Tuhaflik*’in kahramanı Mevlut.

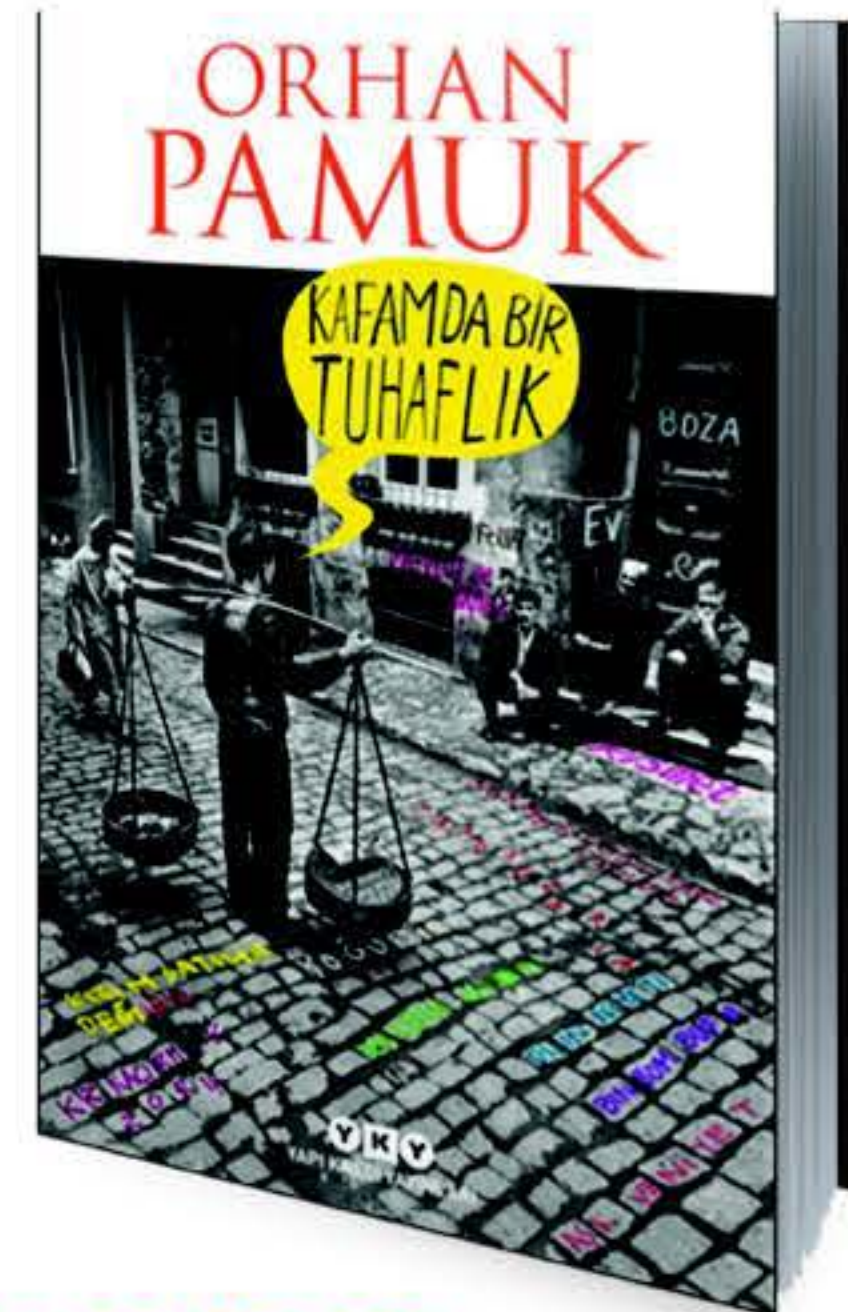
“Kadın önce bacağını yüzen bir tahta parçasına ya da kayaya çarptığını sandı. Hiç acı duymamıştı. Yalnızca sağ bacağı kuvvetle çekilmiş gibiydi. Ayağına dokunmak için elini uzattı. Sol bacağını oynatarak başını suyun üzerinde tutmaya çalışıyordu. Ayağını bulamadı. Elini daha yukarılara getirdi. Tam o sırada bir baygınlık, mide bulantısı hissetti, Araştıran parmakları küt bir kemik parçasıyla, saçak saçak etlere dokunmuştu. Soğuk, karanlık suda parmaklarının arasından akan şeyin kanı olduğunu anladı. Dehşet, çaresizlik, korku bir anda benliğini kapladı. Başını geriye atıp gırtlaktan gelen boğuk bir sesle haykırmaya başladı.” Peter Benchley’in *Denizin Dışları: Jaws* romanının ilk sayfalarındaki bu sahneler kayıtsız kalmak pek mümkün değil. Üstelik beyazperdeye uyarlanmasıyla birlikte daha da geniş kitlelerce bilinir hale gelen *Jaws* o kadar etkileyici bir boyut

kazanır ki, zamanında, özellikle okyanus kıyılarına yakın yaşayanların uzunca bir süre sahillere yalnızca güneşlenmek için uğradıkları söylenir!

Jaws’tan daha nahif ama benzer yoğunlukta bir etki, mesela, Joanne Harris’in *Çikolata* isimli romanı için de geçerliydi. Yine romandan çok o hikayeden uyarlanan filmiydi aslında etkili olan. Başrollerini Johnny Depp ile Juliette Binoche’un üstlendiği bu filmin gösterimde olduğu zamanlarda, o 10 dakikalık aralarda, patlamış mısırlardan çok çikolatalar revaçtaydı! Aslında çikolatayı çokça tüketmekten “kaçınmanın” yolu da bir kitaptan geçiyordu; Carol Off’un *Acı Çikolata* isimli çalışmasını incelemek yeterli olabilirdi!

Örnekleri çoğaltmak mümkün ve bu durum şaşırtıcı da değil aslında; kitapların böylesi etkileri oluyor hiç kuşkusuz... Şimdilerde de bir içecekten sanki her zamankinden daha çok söz ediliyor, daha çok karşımıza çıkıyor gibi gelmiyor mu size de? Geride bıraktığımız soğuk geceleri düşünürsek özellikle...

“İyi yapılır, sunulursa bozayı bir içenin bir daha içeceğini biliyorum.” Böyle diyor, Orhan Pamuk’un yeni romanı *Kafamda Bir Tuhaflik*’in kahramanı Mevlut. Bozacı Mevlut; artık yakından tanıyoruz kendisini... Bazı dükkanların vitrininde “Mevlut bozası geldi!” yazısını görecektik kadar “abartılı” bir durum söz konusu değil belki ama; sosyal medyada, yakın çevremizin daha önce belki de hiç yapmadıkları şekilde boza fotoğrafları paylaşmasının, akşamları –en azından kendi adıma söylersem– evin yakınlarından geçen bozacıların seslerini daha sık duymamın sebebi *Kafamda Bir Tuhaflik*’in etkisi, yani Mevlut’un kendisi mi yoksa son zamanlarda bozalar her zamankinden daha iyi yapılır daha iyi mi sunulur oldu? ■

KAFAMDA BİR TUHAFLIK
Orhan Pamuk
İletişim Yayınları